

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

RÊXISTINA MİLETÊN YEKBÛYI
NIKARE LI HİMBER REWŞA GELE KURD
BÊDENG BIMİNE !

GELÊ KURD TENÊ NEHÊLIN !
PÊŞI LI JENOSİDÊ BIGRIN !

ALİKARIYA GELE KURD BIKIN, KU EW AZADÎ Û AŞITÎ DIXWAZE !

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık
Ticaret Limited Şirketi

Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamil ERMİŞ

HUKUK MÜŞAVİRLERİ

Ercan KANAR - Eren KESKİN
Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ

Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
TEL: 513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU

Mazhar KARA
İnönü Cad. Karaman İşhanı Kat: 2 No: 13
DİYARBAKIR
TEL: 136 63

ANKARA İRTİBAT BÜROSU

Ziya KÖSEOĞLU
Necatibey Cad. Top İşhanı No: 40/17
Sıhhiye/ANKARA
Tel: 229 93 54

AVRUPA TEMSİLCİSİ

N. KESEN
Postfach 1541 5040 Brühl 1
F.ALMANYA

BANKA HESAP NO

Hikmet Çetin adına
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap
Yurtdışı: 30100 - 7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI

Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 TL.
Avrupa: 60 DM.
ABD: 40 Dolar
Avusturyaya: 45 Avusturyaya Doları
İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL. İç Kapak:
450.000 TL. İç Sayfalar: 300.000 TL.
Yarım Sayfa: 150.000 TL.
1/4 Sayfa: 75.000 TL.
Baskı: Baran Ofset

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU	1
OLAYLAR ve GÖRÜŞLER	
Kürtlerin Haklarının Tanınması İçin Stokholm Konferansı	
Hüseyin AZAD	2 - 4
Çabalarımızı Birlik Konusunda Yoğunlaştırmalıyız	5 - 6
Perestroyka ve Kürtler	
Dr. Kemal MAZHAR	7 - 11
ARAŞTIRMA - İNCELEME - BELGE	
Kürt Ulusal Demokratik Hareketleri	
Nesimi FIRATLI	12 - 16
KADINLARIMIZ	
Kürt Kadınının Kurtuluşunun Ön Şartı	17 - 18
Kadının Ulusal ve Toplumsal Mücadeledeki Yeri	
G. YAĞIZ	19 - 21
GÜNCEL GELİŞMELER - HABER - YORUM	
Kürdistan'da İntifada Fırtınası Yayılıyor	
Şemsettin GÜRBÜZ	22 - 24
Baskılar, Gözaltılar ve Kitlesele Protestolar Sürüyor	
A. BIŞAR	25 - 26
8 Mart Kadın Eylemlilikleri	27 - 28
İstanbul İHD'nin Giyecek Yardımı	29
Av. A. Zeki OKÇUOĞLU'nun Savunması	30 - 31
Dr. İsmail BEŞİKÇİ'nin Savunması	32 - 33
Newroz Ateşleri Kürdistan'ın Dört bir Yanını Sardı	
M. KELEŞ	34 - 38
HEP Gn. Bşk. Fehmi İŞIKLAR'ın Newroz Konuşma Metni	39 - 41
Avrupa'da Newroz Kutlamaları	
Resul ADIGÜZEL	42 - 46
Kürt PEN Yk. Üyesi Hüseyin Erdem'in Açıklaması	47
Kürt Halkı Üzerinde Uygulanan Soykırım Durdurulsun	
K. ŞERESİYAR	48 - 50
İnsani ve Ulusal Haklarını İsteyen Kürt Halkı Katlediliyor..	51 - 52
Şemdinli ve Çukurca Notları	
Şemsettin GÜRBÜZ	53 - 55
KÜLTÜR-SANAT/ÇAND Ü HUNER	
Dersén Zmané Kurdi	
Baran	56 - 58
Geşbûna Huner û Çanda Kurdan	
A. KOÇER	59 - 61
Şina Mam Hejar	
KALECİWAN	62 - 63
Helbest (Şiir)	64

DENG'den SUNU

Merhaba,

21 Mart (Newroz), Kürt halkının özgürlük mücadelesini simgeleyen bir gün olarak biliniyor ve kutlanıyor. Fakat görülen o ki, artık yalnızca bir gün yetmiyor. Mart ayının tümü mücadelemizin simgesine dönüşüyor. Mart, Newroz ayı olarak kutlanıyor.

Kürt halkı Mart ayını baştan sona direniş halinde götürdü. Bu ikinci kezdir böyle oluyor. Halkımızın tutuşturduğu özgürlük ateşi, bu seneki Mart ayında da Kürdistan'ın tümünü sarı. İnsanlarımız zulme ve baskıya karşı yürüdü, şehitler verdi. İstemlerini daha gür bir sesle haykırdı. Ülkede, metropolde ve yurtdışında yapılan Newroz kutlamaları ve etkinlikleriyle, halkımızın haklı davasına güç katıldı.

Newroz ayı bitmeden, halkımız yeni bir felakete karşı karşıya getirildi.

Başkalarının saldırılarından korumak için yeralına sokup koruduğu tankları, uçaklarıyla Kürt halkına saldıran aşığılık Saddam ve onun onursuz sürisü bir kez daha Kürdistan'ı yakıp yıktıyor. Kürt halkı kurmandan geçiriliyor. Aulan Napalm ve Fosfor bombalarıyla kadın-çocuk savunmasız insanlarımız öldürülüyor. Kentler ve köyler toprakla dövülerek yıkılıyor. Canlarını kurtarmak için yollara düşen insanlar sömürgeci-faşistlerin bombalarıyla imha ediliyor. Bombalardan kurtulanlar; dağlarda, yollarda, açık ve soğukla boğuşarak milyonlar halinde Türkiye ve İran sınırlarına yığılıyor. Kürt halkı tarihinin en büyük soykırımlarından birini yaşıyor.

Kürt halkı soykırımı yaşıyor. Dünya ise iğrenç bir utancı taşıyor. İnsanlık, Kürt halkına karşı girişilen bu jenosid karşısında tarihsel sorumluluk isteyen bir sınavdan geçiyor. İnsanlık ideallerinin timsali, barışın ve insanlığın koruyucusu Birleşmiş Milletler, Kürt halkı için bütün ideallerini ve koruyuculuğunu unutmuş durumda. Özgürlük ve adalet gibi yüce değerleri, imzalanan bütün sözleşmeler, oluşturulmuş kurumların hepsi sıfıfta kaldı.

Bu iki yüzlülük nasıl açıklanabilir? Körfez'de yüzyul en büyük savaşın tutuşturulması daha dün değil miydi? Onca ordular, onca donanmalar, uçaklar, füzeler niçin Körfez'e yığılmıştı? Niçin o yaygara ve heyecan? Petrolü herşeyin sebebi ve o petrolün beklisi Sabah hanedanı. Kuveyt'te eskiden de özgürlük ve demokrasi yoktu, bu gün de yok. Ama petrol vardı. ABD ve bütün Batılı devletler petrol için insanlığı bir yıkımın eşğine getirmekten çekinmediler. Birleşmiş Milletler'i bile bu amaçları için bir paravan olarak kullandılar.

Kendi çıkarları için bunca kıyameyi koparanlar, Kürt halkının Irak Kürdistanı'nda yaşadıkları karşısında pişkince bir suskunluğu tercih ediyorlar. Orada 5 milyonluk bir halkın yok edilmesini uzaktan seyrediyorlar. Kürt halkının Saddam'la boğuşmasının Irak'ın iç sorunu olduğu tezine sarılarak gerçek yüzlerini saklamaya çalışıyorlar.

Çağdışı bir şeyhin korunmasını kendisine sorun yapan Birleşmiş Milletler, nasıl olur da Kürt halkının varlığını ve özgürlük mücadelesini kendisine sorun yapmaz, onu Saddam'a havale eder? Birleşmiş Milletler kendi doğal ve asli unsuru olan bir uluslu yok olmaktan kurtaramayacaksa, ona el uzatmayacaksa; barışın koruyucusu olduğuna kimi inandırabilir?

Kürt halkı en başta yarattığı medeniyetlerle, insanlığın bu günkü çizgisine ulaşmasında harcı olan ulusların başında gelir. Ve böyle bir ulusun varlık sorunu, Birleşmiş Milletlerin işi değil de, O'nun lanetlediği Saddam alçağının işi olacak öyle mi?

Diğer yandan, şu anda yaşanan jenosidde Batuluların sorumluluğu yok mudur?

Savaş döneminde ve sonrasında Irak'taki halkları ayaklanmaya teşvik eden Batulular, petrolü ve şeyhlerini kurtarıktan sonra ortadan kayboldular. Zulme karşı yüzyıllardır mücadele veren Kürt halkı bu ortamdan da yararlanarak haklı bir dava için ayağa kalktı. Ama petrol için Saddam'ı ezenler, Kürt halkını yok etmede onu serbest bıraktılar.

Jenoside karşı çıkmak Birleşmiş Milletlerin kuruluş amaçlarından biri değil midir? Yoksa bu ilke ve amaçlar Kürdistan dışındaki coğrafyalarda mı geçerli sadece? Oysa Kürt halkına karşı işlenen soykırım bizzat insanlığa, onun çağdaş değerlerine ve insanlığın örgütü olması gereken Birleşmiş Milletler'e karşı işlenen bir suçtur. Ve buna dur demek en başta BMO'nün görevidir.

Ulusların kendi geleceğini belirleme hakkı, Kürt halkı için de geçerlidir. Ortadoğu'da 30 milyonu aşan bir halkın özgürlük sorunu bütün dünyayı ilgilendiren bir sorundur ve bu sorun çözülmedikçe, Kürt halkı özgürlüğüne kavuşmadıkça ne Ortadoğu'da ve ne de dünyada kalıcı bir barış sağlanamayacaktır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Örgütü bu soruna seyirci kalamaz.

Güney Kürdistan halkının yaşadıklarını, Irak'ın bir iç sorunu diye görmezden gelmek suçlulara ortak olmaktır. Güvenlik Konseyi'nde, Kürtlerle ilgili olarak yapılan son oylamada Çin'in çekimserliği, Küba'nın Saddam yanlısı tavı, hem BM ilkeleri ve hem de bu ülkelerin sözde savundukları sosyalizm ilkeleri açısından yüz kızartıcıdır.

Birleşmiş Milletler derhal Kürt sorununu gündemine alarak kısa ve uzun vadeli çözümler üretmelidir. Kuveyt'i kurtarmak için kullanılan kaynaklar, halkımızın yaşadığı trajediyi hafifletmek için kullanılmalıdır.

Öncelikli olarak, bir barbarlık örneği olan faşist Irak saldırıları derhal önlenmelidir. Bunun için gerekirse Birleşmiş Milletler denetiminde bir barış gücü, Irak saldırısını önlemek için harekete geçirilmelidir. Evlerini terk ederek Türkiye ve İran sınırlarına yığılan milyonlarca insana derhal ilaç ve gıda yardımı ulaştırılmalı, bu yardım Birleşmiş Milletler'in görevlendireceği organlarca yürütülmelidir.

Bu yardımlar sürdürülürken Kürt halkı asla mülteciliğe mahkum edilmemelidir, mültecilik formülleri düşünülmemelidir. Belirli bir tampon bölgede, milyonlarca Kürdü koruma altına alma formülleri Kürt halkını vatansızlaştırmaktan başka bir şey olamaz. Kürt halkı sürekli mülteci olacak bir halk değildir. Bu Filistin halkının akibetini getirir.

Kürt halkının en yakın zamanda tekrar kendi köy ve kentlerine dönmesi hedeflenmeli. Ancak, halkımızın, bu kanlı diktatörlük altında yaşamasının mümkün olmadığını ve Kürdistan faşistlerin işgali altında olduğu sürece dönmek istemeyeceğini herkes biliyor. Bu aşamada tek çözüm yolu, Kürt halkının yaşadığı Güney Kürdistan ile Saddam birlikleri arasında yerleştirilmek üzere bölgeye BM barış gücü sevk edilmesidir. Saddam birliklerini dizginlemek ve Kürdistan'a yönelik katliamlarını durdurmak Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün sorumluluğunda gerçekleştirilebilir. Faşist Saddam yönetimi devrildiği zaman artık buna gerek kalmayacaktır.

Uzun vadede ise tek çözüm, Birleşmiş Milletler'in, Kürt halkına kendi kaderini belirleme hakkını tanınması ve bunun gereklere yerine getirmesidir.

Diyenen halkımız zafere ulaşacaktır. Özgürlük için verilen mücadeleler, elbet böyle direnişlerle beslenecektir. Kürt halkı zulüm altında yaşamaya son verecek ve birgün mutlaka muzaffer olacaktır. Saygılarımızla.

DENG

Kürtlerin Haklarının Tanınması İçin**STOKHOLM KONFERANSI****Hüseyin AZAD**

"Kürt Halkının Hakları İçin İsveç Komitesi" tarafından düzenlenen Kürtlerle ilgili uluslararası konferans, iki kez erteledikten sonra, 15-17 Mart 1991 tarihinde Stokholm'de toplandı. Konferansa Kürtlerden ve Kürt sorunu ile ilgilenen yabancılardan ikiyüzü aşkın delege katıldı.

Stokholm Konferansı, son iki yıl içinde Kürt halkıyla dayanışma için Batı Avrupa'da ve Amerika'da düzenlenen bir dizi konferansın biridir. Bu konuda ilk uluslararası konferans 1989 Nisanında Bremen'de toplanmıştı. Onu Paris Konferansı ve İsviçre'nin Lozan kentinde toplanan konferans izledi. Geçtiğimiz Şubat ayının 27'sinde Vaşington'da ABD Senatosu'nun bir salonunda, ABD Kongresi İnsan Hakları Kurumu'nun da girişimcileri arasında olduğu, "**Kürt İnsan Hakları**" konulu bir toplantı yapıldı.

Stokholm Konferansı "Kürtlerle dayanışma için eylem stratejisini saptama" gibi özel bir konuyu seçmişti. Bunun yanısıra, üç gün boyunca Kürt sorunu çeşitli yönlerden tartışıldı ve bir sonuç bildirisi yayımlandı. Konferansın dili İngilizce ve Kürtçe idi.

Konferans, düzenleyici komite adına **Başkan Hermansson**'un kısa bir açış konuşmasıyla çalışmalarına başladı. Daha sonra, hükümet adına **İsveç Göçmenler Bakanı Maj-Lis Lööv** konuştu.

Bayan Lööv, tam da üç yıl önce yapılmış olan Halepçe katliamını hatırlatarak söze başladı ve bu olayın insanlığa karşı işlenmiş bir cürüm olduğunu, asla unutulmaması gerektiğini söyledi. "Kürt halkı onur duyulacak bir tarihe ve zengin bir kültüre sahiptir," diyen Bakan Lööv, daha sonra Kürt halkı üzerindeki çeşitli baskılara ve teröre değinerek şöyle dedi:

"Sizi temin ederim ki İsveç hükümeti, her zaman yaptığı gibi, Kürtlerin haklarının çiğnenmesine karşı, mümkün olan tüm yollardan yoğun bir çaba gösterecektir. Kuşku olmasın ki, uluslararası topluluğun dikkati Kürt sorunu üzerinde toplanmaya devam edecektir. Kürt sorunu uluslararası planda layık olduğu ilgiyi bulacak."

Merkez Partili ve İsveç'in eski dışişleri bakanlarından Bayan **Karin Söder** de bir konuşma yaptı ve Kürt halkıyla uluslararası dayanışmanın önemini dile getirdi.

Açılış izleyen "Geçmişten bugüne Kürt Sorunu" bölümünde konuşan İngiliz yazar **David McDowell** şöyle dedi:

"Halepçe katliamının üçüncü yıldönümüne rastlayan şu günlerde bir ikiyüzlülüğü üzüntüyle not etmek zorundayız: Uluslararası topluluk, Saddam'ın Kuveyt işgaline karşı gösterdiği tepkiyi onun Kürt halkına uyguladığı soykırım karşısında göstermedi. Hatta Bir-

leşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Irak'ın Kürtlere karşı kimyasal silah kullanması durumunda atılacak 'uygun ve etkili adımlar'a dair bir karar da almadı."

Körfez krizi sırasında batılıların ve bölge devletlerinin Kürt sorununa ilişkin politikaları üzerinde de duran McDowell, "Kürt sorunu" tabiri üzerinde de durarak, "bu Kürtleri bir 'sorun' gibi görenlerin tabiridir, oysa buna neden 'hükümetler sorunu' demiyoruz? Çünkü Ortadoğu'nun her tarafında yönetimiyenler ve sorun çıkarıcılar onlardır" dedi. McDowell konuşmasının sonunda şunu önerdi:

"Herhangi bir Ortadoğu barış konferansının gündemine Kürt sorununun da alınması için çaba göstermeliyiz. Öyleki, bölge devletleriyle Kürt halkı arasında tatmin edici bir anlaşmaya varılabilmesi için bir başlangıç adımı atılmış olsun."

Prof. Johan Galtung konuşmasında Kürt sorunu ve Körfez Krizi üzerinde durdu. Ortadoğu barışı için, Filistin sorununun çözümünü, Arap-İsrail barışını da içeren 12 maddelik bir öneri demeti sundu. Irak, Kuveyt'ten çekilmeli ve kuzeyde Kürtlerle, tam bir otonomi için görüşmelere başlamalı, dedi. Tüm yabancı birliklerin Golan tepelerinden, Lübnan'dan, Batı Şeria ve Gazza'dan, Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten, Kürt topraklarından çekilmesini önerdi.

Paris Üniversitesi profesörlerinden Bayan **Joyce Blau** ise, kültürel açıdan sorunu değerlendiren bir konuşma yaptı.

İlk günün programında son bölüm Kürdistan'daki durum üzerinedir. Kürt örgütlerinin temsilcileri bilgi verdiler. Kürdistan Kurtuluş Hareketi (TEVGER) adına **Serhad Dicle**, Irak Kürdistanı Cephesi adına **Hışyar Zibari**, KDP İran adına **Kemal Davudi** birer konuşma yaptılar. Bu bölüm ikinci günün sabahı da devam etti. Suriye Kürtleri adına **Kemal Ehmed**, ayrıca Sovyet Kürtlerinden prof. **Şekro Xudo** ve İran Kürtlerinden **Şeyh İzzettin** birer konuşma yaptılar.

Bu bölümde ayrıca, Kürtlerin durumu üzerine çeşitli raporlar sunuldu. **Viola Furubjelke** ve **Ömer Şeyhmus** "Irak Kürdistanı ve Soykırım" konulu raporlarını sundular. **Cemşit Haydari** Sovyet Kürtlerinin, **Maria Leissner** ise Türkiye Kürtlerinin durumuyla ilgili raporlar sundular. Ayrıca bir çalışma grubu tarafından İran Kürtleriyle, bir başka çalışma grubu tarafından da "sürgündeki Kürtler"le ilgili raporlar sunuldu.

Konferansın ikinci günü öğleden sonraki bölümde **Prof. Richard Falk**, uluslararası hukuk açısından Kürt sorunu üzerinde durdu. Prof. Falk, Kürt sorununu bir azınlık sorunu gibi göstermenin yanlış olduğunu, böyle göstermenin sorunun önemini azalttığını, onun bir ulusal sorun olduğunu ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı çerçevesinde ele alınması gerektiğini belirtti.

Konferans Sonuç Bildirisi:

Daha sonra ise konferansı düzenleyen komitenin sekreteri **Thomas Hammarberg**, "Stokholm Deklarasyonu ve Eylem Stratejisi" ile ilgili önerileri sundu.

Konferansın üçüncü günü sabahı beş çalışma grubu oluşturuldu.

Öğleden sonra bunların rapor ve önerileri sunuldu, tartışıldı. Daha sonra "Kürtlerin Hakları Üzerine Stokholm Deklarasyonu, Eylem Stratejisi" tartışıldı ve sonuçlandırıldı.

Stokholm Konferansı'nın bir özelliği, daha hazırlık çalışmaları sırasında, gerek katılım, gerekse karar tasarıları konusunda çeşitli Kürt politik örgütlerinin görüşlerinin alınması oldu. Bu nedenle kimi öneri ve görüşler kararlara yansdı.

Sonuç bildirisinin bir bölümü, acil istemlerle ilgili ve Kürdistan'ın aralarında bölündüğü, ya da yoğun Kürt nüfus barındıran Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Sovyetler Birliği'ne bir çağrı niteliğinde. Bu bölümde şu istemler yer alıyor:

— Kürtlerin sürgününe, doğal çevrelerinin, hayvanlarının ve öteki yaşam araçlarının tahribine son verilmeli;

— Kürt politik tutuklu ve hükümlüler derhal serbest bırakılmalı, işkence ve idamlara son verilmeli;

— Politik mültecilerin yurda dönmesine izin verilmeli ve yurtaş olarak tüm meşru hakları iade edilmeli;

— Poliste, orduda ve öteki güvenlik örgütlerinde Kürt halkına zarar veren yapılar ortadan kaldırılmalı;

— Bu ülkeler, yasama ve hukuk sistemlerinde reform yaparak onları uluslararası insan hakları standartlarına uygun hale getirmeli;

— Daha önceki haksız uygulamalardan zarar görenlere tazminat ödenmeli;

— Kürt dilinde basın yayın, radyo ve TV, Kürt çocuklarının ve gençlerinin kendi ana dillerinde eğitimi de dahil olmak üzere, Kürt diline ve kültürel haklara saygı gösterilmeli;

— Uluslararası sınırlarda Kürtlerin birbirleriyle ilişkilerini önleme

çabalarına son verilmeli, bu ilişkileri kolaylaştırıcı tedbirler alınmalı.

Sonuç bildirisinde, bu acil istemlerin ötesinde, Kürt sorununun temel çözümünün kendi kaderini tayin hakkına bağlı olduğu belirtiliyor ve şöyle deniyor:

"Konferans, sözkonusu hükümetlerden Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermelerini ister."

"Konferans tüm hükümetlere çağrıda bulunur ve Körfez savaşı sonrası Ortadoğu barışı için yapılacak tüm girişimlerde Kürt sorununun —Kürt bireylerinin insan hakları sorunu ve aynı zamanda Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı sorunu olarak— ele alınmasını ister;

"Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine çağrıda bulunarak, Ortadoğu için bir barış konferansı toplayacaksa, Kürt sorununun da bu konferansın gündemine alınmasını ister;

"Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine çağrıda bulunarak, Kürt halkının ve öteki devletsiz toplulukların BM çerçevesinde gereği gibi temsili için yollar araştırmasını ve tavsiye etmesini ister."

Konferans ayrıca, Kürt halkının haklarının korunması ve geliştirilmesi için uluslararası düzeyde kamuoyu oluşturmaya, dayanışma ve destek yaratmaya yönelik "so-mut eylem" kararları aldı.

GÜNCEL DURUMU DEĞERLENDİRME TOPLANTISI

Konferansın sona erdiği akşam Kürt örgütlerinin temsilcileri ile konferansa katılmış olan kimi bağımsız kişilerin de içinde olduğu, yüze yakın kişinin katıldığı bir değerlendirme toplantısı yapıldı.

Bu toplantıda Stokholm Konferansı'nın yanısıra Kürdistan'daki

Olaylar ve Görüşler

son durum, özellikle Irak Kürdistanı'ndaki gelişmeler ile ulusal kongre sorunu ele alındı.

Irak Kürdistanı Cephesi temsilcilerinden **Dr. Mahmud Osman** son gelişmelerle ilgili bilgi verdi. Ateşkesin ardından halkın kendiliğinden ayaklandığını, cephenin kitle hareketine yön vermeye çalıştığını söyledi. Halkın cepheye güven duyduğunu, askeri alanda büyük başarı sağladıklarını, diplomatik alanda da önemli gelişmeler olduğunu, ekonomik desteğe büyük gerek duyduklarını, yurt dışında yardım komiteleri örgütleyip maddi alanda destek sağlamanın önemini belirtti. Kürdistan ulusal kongresi için de çaba gösterilmesini önerdi.

Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi Genel Sekreteri **Kemal Burkay**, yaptığı konuşmada, Irak Kürdistanı'ndaki son gelişmelerin Kürt ulusal hareketi için tarihsel bir fırsat olduğunu, şu anda koşulların bir Kürt-Arap federasyonuna uygun düştüğünü, ancak gelişmelerin ayrı bir Kürt devletini de gündeme getirebileceğini ve bunun da gözden uzak tutulmamasını söyledi. Kürt hareketinin bu tarihsel fırsatı iyi değerlendirebilmesi için, yurt içinde yurtsever güçlerin geniş ve sıkı birliğine, yurt dışında ise kamuoyu oluşturmaya yönelik yoğun çabalara gerek olduğunu ekledi.

Burkay, Ulusal kongre ve benzeri ortak ulusal kurumlar için çalışmaların yıllardır süregeldiğini, ancak, alınan son kararlara rağmen kongrenin toplanmasında gecikildiğini söyledi. "Irak Kürdistanı'nda, şu ya da bu biçimde sorun çözülsün bile böyle bir ortak örgüte yine gerek var; çünkü Kürdistan bir parçadan ibaret değil," dedi ve bir devlete sahip oldukları halde ulusal kongre oluşturan Ermenileri örnek gösterdi.

Daha sonra söz alanlardan Suriye Kürtleri İlerici Demokrat Partisi'nin genel sekreteri **Hemit**

Dewrês, Irak Kürdistanı'nda Kürt hareketi için durumun yeniden iyileştiğini, ancak geçmişteki hatalara düşmemek gerektiğini söyledi. Ulusal Kongre ile ilgili olarak da, Irak Kürdistanı Cephesi, TEVGER ve KDP-İran arasında varılmış olan prensip anlaşmasının sürdürülerek kongrenin biran önce toplanmasını önerdi.

KOMELA-İran'ın genel sekreteri **Salah Muhtedi**, konuşmasında İran devrimi sonrası kendi deneylerinden söz ederek Irak Kürdistanı'nda hızla bir geçici hükümet ve ordu kurulmasını önerdi ve merkezi hükümetin değişmesini beklememek gerektiğini söyledi.

Kürdistan Öncü İşçi Partisi'nin genel Sekreteri **Serhad Dicle** de yaptığı konuşmada, Salah Muhtedi'nin önerisine katıldığını, ayrıca, Irak Kürdistanı'nda koşulların federasyon istemine uygun düştüğünü ve onun hem Kürtler hem de bölge için güvence olacağını söyledi. S. Dicle, ulusal kongrenin toplanmasındaki gecikmenin özellikle Irak Kürdistanı Cephesi'nin tutumundan kaynaklandığını ekledi. "Biz Türkiye Kürtleri birliği istiyoruz, ama biz de ne yazık ki dağınığız," dedi.

Hatice Yaşar, konuşmasında ulusal kongre üzerinde durdu ve gecikmelerden dolayı Irak Kürdistanı cephesini, isim vererek de Celal Talabani'yi eleştirdi. "Bu arkadaşlar hem kendileri öneri yapıyor, hem de boş veriyorlar" dedi. "Bu durumda güvenimiz sarsılır" diye ekledi.

PKK Stokholm Konferansı'na resmen çağrılmamış, ancak Serxwebun'dan "gazeteci" olarak ve benzeri biçimlerde dolaylı katılımı sağlanmıştı.. **PKK'nın temsilcisi** bu değerlendirme toplantısına da katıldı ve konuştu. Konuşmasında, öbür parçalardaki örgütlerin istemlerine saygı duyduğunu ve bugün Irak'ta Kürtler için federasyonun uygun düştüğünü söyledi.

KAVA adına konferansa katılan

bir konuşmacı ile yine bu hareketin sözcülerinden olan diğer bir konuşmacı da Irak Kürdistanı'nda bugün gündeme giren federasyon istemini desteklediklerini söylediler.

KDP-İrak'ın ve aynı zamanda Irak Kürdistanı Cephesi'nin yurt dışı temsilcilerinden **Hışyar Zibari**, yaptığı konuşmada, Irak Kürdistanı'ndaki gelişmelerden dolayı erken bir coşkuya kapılmamak, ihtiyatlı olmak gerektiğini, savaşın sürmekte olduğunu söyledi. Zibari Ulusal kongre ile ilgili olarak **Irak Kürdistanı Cephesi, KDP-İran ve TEVGER** arasında üçlü görüşmeler olduğunu, hatta olumlu kararlara varıldığını belirtti. Ayrıca bu konuda kendilerinin PKK ile de görüşmelerini ekledi. Kongrenin toplanması için çaba göstereceklerini söyledi.

Baştan sona verimli ve olumlu bir havada geçen bu toplantının özelliklerinden biri, toplantıda söz alıp konuşan hemen herkesin Irak Kürdistanı için ikili federasyon biçimindeki bir çözümü desteklemiş olmasıydı. Yine herkes ulusal kongrenin önemini belirtti ve biran önce toplanmasını önerdi.

Toplantı sonunda dört konuda tavsiye kararları alındı:

1. Irak Kürdistanı halkımıza, kahraman peşmerge güçlerine ve genel olarak, kanlı diktatörlük rejimine karşı mücadele eden Irak'ın demokrasi güçlerine dayanışma selamının ve başarı dileğinin iletilmesi;

2. Kürdistan ulusal kongresinin biran önce toplanması için çaba göstermek;

3. Halkımızın, diğer parçalarındaki mücadelesiyle dayanışma duygularını dile getirmek;

4. Stokholm Konferansı nedeniyle düzenleyici komiteye, dayanışma gösteren İsveç halkına ve hükümetine teşekkür etmek.

" BÜTÜN ULUSAL DEMOKRATİK GÜÇLER, HALKIMIZIN POLİTİK GÜÇLERİ, BÜTÜN ORGANİZE DEMOKRATİK GÜÇLER, TEK TEK YURTSEVER BİREYLER, ÇABALARIMIZI BİRLİK KONUSUNDA YOĞUNLAŞTIRMALİYİZ."

18 Mart'ta, Diyarbakır'da düzenlenen NEWROZ gecesinde; Kürdistan Sosyalist Güçleri adına okunan mesajı ilgi çekeceği inancı ile okurlarımıza sunuyoruz.

DENG

Halkımızın 2603. yılında birkez daha yaktığı Newroz'un özgürlük ateşi Kürdistan'ın dört bir yanına aydınlık saçıyor. Newroz'un özgürlük ateşine ve onun yaydığı aydınlığa selam olsun. Ve o ateşi yakan Kürdistan halkına bin selam.

Büyük Kawe'nin onurlu torunları.

Kardeşler,

Spartaküs isyanı, Romalı kölelerin zalimlere karşı giriştiği bu başkaldırı, tarihin en eski ve hatta ilk özgürlük hareketi olarak bilinir.

Oysa bizim atalarımız, Demirci Kawe'nin öncülüğünde zalim Dehaq'a karşı başkaldırarak dünyada ve tarihte özgürlük için ayağa kalkan en eski halklardan biri olduğunu göstermiştir.

O günden bu güne, ne zulmün sembolü Dehaq'lar eksildi ülkemizde, ne de özgürlük savaşçısı Kawe'ler.. Ve Kawe'lerin şanına yakışır bir şekilde ayaktadır Kürt halkı bir kez daha...

Arkadaşlar,

Kürt halkının kurtuluş istemi ve bu uğurdaki savaşı binyıllardan beri kanla bastırıldı. Newroz gibi bir geleneği yaratmış ve insanlığa armağan etmiş bu halkın ülkesi parçalandı. Kürdistan, Kasrı-Şirin'den bu yana, sömürgecilerin çizmeleri altında çiğneniyor, ülkemiz en barbar yöntemlerle soyuluyor, talan ediliyor. Bu gün ülkemizde akan nehirlerin ürettiği ışık bizi aydınlatmıyor. Topraklarımızın altından çıkan madenler evlerimize kapkacak olarak girmiyor. Bereketli topraklarımızdan fıskıran ürünler ya elimize geçmiyor ya da soygun yöntemiyle bize satılıyor. İnsanlarımızın emeğinin ülkemizin kalkınması için kullanılmasına izin verilmiyor. Kürt halkının yarattığı uygarlık eserleri tahrip ediyor, yıkılıyor, çalınıyor. Devrimci ulusal kişiliklerimiz ve değerlerimiz unutturulmaya çalışılıyor, dejenere ediliyor. Dilimiz, kültürümüz, manevi zenginliklerimiz köretilmeye boşulmaya çalışılıyor. Türkülerimiz, masallarımız elden geçirilerek tekrar bize dinletiliyor.

Sömürgeci devletler, Kürdistan'ı kolaylıkla talan edemeyince dünyanın en büyük baskı mekanizmasını kurduklar. Lozan'da Kürdistan'ı aralarında bölüşen devletler

Kürt halkının direnişini kırmak için elbirliği yaptılar. Hatta bunun için kendi aralarında Sadabat gerici paktını kurduklar. Gerektiğinde başka paktlara dayandılar. Türkiye NATO'ya girerek kendini güvenceye almaya çalıştı. İran, Irak ve Suriye gibi Kürdistan'ın birer parçasını ellerinde tutan sömürgeci güçler Kürt halkını kendi ellerinde tutmak nihayetiyle yok etmek için aralarındaki diğer bütün çelişkileri bir yana ittiler. Zaman zaman da emperyalist babaları onların yardımlarına koştu. Şex Mahmudé Berzenci isyanında İngilizler bizzat Kürt halkına karşı savaştı. Şex Sait İsyânında Fransa Türk devletiyle işbirliği içinde oldu. Halkımızın mücadelesini boşmak için sömürgeciler, gerektiğinde kendi topraklarını birbirlerine ikram etmekten çekinmediler. Türkiye, 1930'da Ağrı İsyânını bastırmak için İran'a toprak veriyordu. Irak yönetimi 1974'teki Kürt Halk Hareketini bastırmak için Şattülarab'ı İran'a terk ediyordu.

Kadınlar, erkekler.

Bütün onurlu insanlarımız.

Yeryüzünde özgürlük ve bağımsızlık için Kürt halkından daha çok savaşan ve bu uğurda daha büyük bedeller ödeyen bir halk daha düşünemeyiz. Yaklaşık 200 yıldan beri Kürt halkının özgürlük ateşi hiç sönmedi. 1806 yılındaki Abdurrahman Paşa Hareketinden başlayarak Revanduz, Yezdani Şér ve Şex Ubeydullah Hareketleriyle halkımızın mücadelesi 19. yüzyıl boyunca sürdü. Şex Sait, Ağrı ve Dersim direnişleriyle Kürdistan'da ulusal mücadele devam etti. İran Kürdistanı halkımız, Sımko Hareketinden sonra 1946'da kendi ulusuna ilk kez bir cumhuriyet armağan etti. Mehabad Kürt Cumhuriyeti, halkımızın soylu mücadeleciler değerlerinin ve ileri kültürünün bir ürünü olarak ortaya çıktı. 1979'da Şah'ın devrilmesinde önemli katkısı olan halkımız, o günden bu yana sürekli direniş halindedir. Irak Kürdistanı'nda halkımızın verdiği mücadele 1958'den bu yana aralıksız olarak sürdü ve sürüyor. Kürt halkının her başkaldırısı sömürgeci, soykırımcıların orduları tarafından kanlı soykırımlarla bastırıldı. Her defasında onbinlerce insanımız katledildi. Köy ve kasabalarımız yakılıp yıkıldı. Kürt halkı ülkesinden uzak

Olaylar ve Görüşler

yerlere sürgüne gönderildi. Kimi zaman soykırım ve sürgünler bile Kürt halkının başkaldırısını durduramadı. O zaman sömürgeciler, alçakça yöntemlerle hareketi içten vurmaya başladı ve bu şekilde başarıya ulaştı. Özellikle bu günlerde halkımız sömürgeci güçlerin Yezdani Şér, Sımko ve Abdurrahman Qasimio'nun katlediliş yöntemlerini birkez daha hatırlamalı ve bundan dersler çıkarmalıdır.

Zulüm hiç bir zaman kar etmedi. Bunun en somut kanıtı 12 Eylül faşist darbesidir. 12 Eylül faşist diktatörlüğü herşeyi bitirmek üzere gelmişti. Türkiye'yi ve Kürdistan'ı boydan boya işkencehanelere çeviren faşist iktidar, binlerce yurtseveri, sosyalisti katletti. Yüzbinleri sakat bıraktı, insanları dolduracak zindan bulmakta güçlük çekti. Ama sonuç bir fiyaskoydu. Bu baskılar, Kürdistan'da ulusal uyanışı daha da yükseltti. Sömürgeciler bu defa Bölge Valiliği, Olağanüstü Hal, Köy Koruculuğu, Özel Tim gibi mekanizmalarla Kürdistan'ı zaptedebileceklerini düşündüler. Köyleri boşalttılar, ormanları yaktılar. Kürt halkını sürgüne zorladılar. Kürt halkı bütün bu sömürgeci baskılara, kitlesel başkaldırıyla karşılık verdi. 1988 Diyarbakır yerel seçimleri, Balveren ve Nusaybin direnişleriyle Kürt halkı yeni bir süreci başlatıyordu.

1990 Mart Direnişleri Kürdistan halkının özgürlük mücadelesinde tarihi bir dönüm noktasıdır. Ve artık halkımızın kesin olarak özgürlük menziline girmiş bulunuyor. 1990'da Nusaybin, Cizre'den başlayan ve Diyarbakır'ı kapsayarak Kürdistan'ın önemli bir kısmına yayılan halkımızın onurlu ve haklı başkaldırısı, bugünlerde bütün görkemle devam ediyor. Lice'de, Şırnak'ta, İdil'de, Dargeçit'te, Doğubayazıt ve Tatvan'da ayağa kalkan gerçekte Kürt halkı ve Kürdistan'dır. Ve Kürdistan'ın tümünün ayağa kalkacağı günler çok çok yakındır.

Halkımızın Ulusal Demokratik güçleri, Devrimciler, sosyalistler.

Tek tek bütün Yurtseverler.

Ülkemizde yepyeni bir sürecin yaşandığı, yepyeni bir tarihin yazıldığı bu dönemde hepimize çok önemli sorumluluklar düşüyor.

Halkımızın bu denli önemli uyanışına rağmen devrimci yurtsever güçlerimiz hala büyük bir parçalanmışlığı yaşıyor. Bölünmüşlük gücümüzü zayıflatıyor. Halkımızın bizlere olan güvenini zedeliyor. Düşmana ciddi darbeler vurmamızı engelliyor. Kürdistan halkının çıkarları her zamankinden daha çok gücümüzü birleştirmeyi zorunlu kılıyor. Tek tek bizlerin yapacakları hep sınırlı kalacaktır. Bütün ulusal demokratik güçler, halkımızın politik güçleri bütün organize demokratik güçler, tek tek yurtsever bireyler çabalarımızı birlik konusunda yoğunlaştırmalıyız. Kürdistan'daki bütün güçleri kapsayan bir ulusal demokratik cephenin kurulması için çalışmaktan başlayarak yaşamın her alanında güç birliği yaratmalıyız. Yaratılacak güç birliklerinin, örülecek dostlukların halkımızın mücadelesine önemli ivmeler kazandıracacağı kesindir. Ülkemizin yüce ve soylu çıkarları diğer bütün grup hesaplarımızdan, geçmiş-

teki kırınglıklarımızdan ağır basmalıdır. Özverili olmamız kaçınılmazdır.

Dostlar,

Halkımıza ve onun devrimci güçlerine, savaşıma gücüne sonsuz güveniyoruz.

Özgür ve bağımsız bir ülke yaratma olanaklarının her zamankinden daha çok güçlendiğini düşünüyoruz. Ama asla maceracı değiliz. Hâyallere kapılmıyoruz. Mücadelenin gelişmesi oranında bizi bekleyen sorunların ve tehlikelerin arttığını düşünüyoruz. Halkımızın devrimci mücadelesini macera ve provakasyonlardan uzak, akıllı bir şekilde yönlendirmek her zamankinden daha çok dayatıyor. Emperyalizmin ve düşmanlarımızın oyunlarına karşı uyanık olmak, mücadelemizin bağımsızlığına özen göstermek zorundayız.

Bu günlerde Kürdistan'ın dört parçasındaki politik güçlerin yakınlaşma ve dayanışma çabaları umut veriyor. Bir Kürt Ulusal Kongresi'ni toplanması, İsveç'teki Kürt Konferansı, halkımızın dört parçasındaki dayanışması ve diplomasi alanındaki başarılı çabaları bu yönde atılan önemli adımlar olarak saymak ve bunları sürdürmek gerekir.

Arkadaşlar.

Özgürlüğe zorlu yollardan ulaşılacağını biliyoruz. Ülkemizin özgürlük mücadelesinde karşılaşacağımız güçlükleri bilmek, gücümüzü iyi hesaplamak istemlerimizi gerçekçi kılmak zorundayız.

Kürdistan'daki olağanüstü halin ve Bölge Valiliği'nin kaldırılması,

Köy Koruculuğunun dağıtılması, özel timler başta olmak üzere Kürdistan'daki bütün askeri güçlerin geri çekilmesi,

Kürdistan'da konuşlandırılmış ve stoklanmış bütün silahların sökülmesi,

Bütün tutukluların serbest bırakılması, siyasi davaların iptal edilmesi,

Kürt dili ve kültürü üzerindeki her türlü baskı ve sınırlamanın kaldırılması için sesimizi yükseltmeliyiz.

Toplanacak Ortadoğu Barış Konferansı'na Kürtler taraf olarak katılmalıdır.

Birleşmiş milletlerde Kürt halkına daimi temsilcilik statüsü verilmelidir.

Kürt halkına kendi geleceğini belirleme hakkı tanınmalıdır.

Dostlar,

Özgür ve demokratik bir ülkeyi yeryüzünde inşa etmenin zorunluluğu dayatıyor.

Halkımız ve onun devrimci güçleri bunun için yiğitçe savaşıyor.

Irak Kürdistanı halkımız özgürlüğünün onurlu bayrağını Erbil'de dalgalandırıyor.

Yaşasın Kürdistan halkının özgürlük mücadelesi.

Yaşasın Newroz.

PERESTROYKA ve KÜRTLER

• Dr. Kemal MAZHAR

Irak'da yayınlanan HEVKARİ dergisinin, 25.12.1989 tarihli 1138.; 1.1.1990 tarihli 1140. ve 4.2.1990 tarihli 1141. sayılarında, Doktor Kemal Mazhar imzasıyla "Perestroyka ve Kürtler" adlı bir makale yayınlandı. Makale bizler için yeni olan bir çok bilgiyi içeriyor. Türkçe çevirisi H. Güzel tarafından yapılan makaleyi, kısaltarak yayınlıyoruz.

DENG

Yazar, Sovyetler Birliği'nde yaşayan Doktor Rahim Gazi'den bir mektup aldığını, bu mektupta dostu Rahim Gazi'nin "Sovyetler Birliği'nde Glasnost, Perestroyka ve Kürt Meselesi" adlı bir çalışma başlattığını öğrendiğini belirtiyor ve şöyle diyor:

"Yaklaşık 10 yıl Sovyetler Birliği'nde yaşayan ve okuyan biri olarak, perestroykanın tarihsel zorunluluk ve özel deneylerin sonucunda gündeme geldiğini söyleme hakkını kendimde buluyorum. Perestroyka ileriye doğru atılmış büyük adımlara benziyor. Aynı zamanda bu konuda bir boşvermişlik, bir geri çekilme ve karmaşalık da göze çarpıyor. (...) Ama bunlardan Stalin'in büyük hatalarını ve Brejnev'in sapmalarını düzeltmeye anlamı çıkmaz.

Her neyse... Şunu demek istiyorum: Ne yazık ki Kürt halkı da Stalin'in politikasından az çekmedi. Sovyetler Birliği'nde bulunduğum sıralarda, bugüne kadar gizli kalan bazı ilginç şeyler duyuyorduk.

Dımdım'ın yazarı büyük Kürt romancısı Ereb Şemo Şamilov, herkesten daha açık yürekli ve dobra dobra, başından geçenleri ve gönülünde yatanları söylüyordu.

Bu 'çobanoğlu' daha ilk görüşmemizde, çok az kimse'nin kendisi kadar Ekim Devrimi ve kazanımlarını büyük bir coşkuyla karşıladığını, Lenin'i görmekle ne kadar mutlu olduğunu, Stalin'in kurbanlarından biri olarak 15 yıldan uzun bir süre, "Sibiryaya buzluklarında" gözaltında tutulduğunu anlatarak şöyle diyordu: 'O bölgedeki tren raylarının yarısı benim eserimdir'.

Sovyet Azerbaycanı'nda Kürtlerin sürgün edildiklerini, asimile edilmek istendiklerini duymuştuk. Benim orada bulunduğum dönemde Ermenistan'daki Kürtlerin durumu ötekilerden iyi idi. İşleri rast gitsin. Ermeniler, Kürtlere önem veriyorlardı.

Ermenilerin ülkelerindeki Kürtlere karşı bu tavırları, kanımca tarihi bir derstir. Çünkü inkar etmemek gerekir ki, biz zamanında onlara az çektirmedik.(...) Yabancı ırkçıların fitnessıyla yüzlerce ahmak Kürdün eli, Ermeni katliamında kana bulanmıştı.

Ermenistan'daki Kürt bölgelerinden, Azerbaycan'daki Kürt bölgelerine gitmek için bir saatten az bir süre gerekir.

Burada (Azerbaycan'da) herşey bir anda tersine döner. Kürt kıyafetleri, Kürtçe okuma yazma, radyo ve gazete ulaşılamayan hedeflere dönüşür. Bilindiği gibi Azerbaycan'daki Kürtlerin sayısı, öteki bölgelerde yaşayan Kürtlerin sayısından daha fazla, Ermenistan'da olduğu gibi burada da Kürt bölgelerinin yan yana olmasına rağmen... Azerbaycan Kürtleri başlıca 3 bölgeye yerleşmişlerdir: Bunlar Kelbecer (Kevlejer), Laçin ve Qubatlıdır.

Başlangıçta durum bugünkü gibi değildi. Kuzey Azerbaycan'da Sovyet iktidarı kurulduktan kısa bir süre sonra, bu bölgedeki Kürtler de amaçlarına ulaştılar.

Azerbaycan Yüksek Sovyeti, birdizi görüşme ve araştırma sonucunda, Nagorni Karabağ'ın ve Azerbaycan'daki Kürtlerin statüsünü belirlemek için bir komisyon oluşturdu ve söz konusu bölgelerin statüsünü belirleme görevini bu komisyona verdi.

Komisyon Azerbaycan'daki Kürtlerle ilgili çalışmalarını birkaç ay yürüttükten sonra, 7 Temmuz 1923 tarihinde aşağıdaki kararı aldı. Ki bu, bugüne kadar gizli kalmış tarihi bir karardır.

Kürdistan Hakkında: Otonom Kürdistan'ın kurulması. Merkezi ve sınırları Nagorni Karabağ'ın merkezi ve sınırlarıyla birlikte belirlenmelidir.

Bu dönemlerde, "Kurdistaniski Oyezd" (Kürdistan Bölgesi) adında bağımsız bir bölge oluşturuldu. Bir ay sonra, yani 1923 Ağustosunda Hacıyef başkan oldu. Laçin kazası ise başkent yapıldı. Sovyet Azerbaycanı'na bağlı Otonom Kürdistan'ın eğitim işleri başkanlığına ise Elyasof getirildi. Bu dönemden itibaren "Azerbaycan Kürdistanı" terimi kullanılmaya başlandı.

"Kurdistaniski Oyezd" 5 bölgeden oluşuyordu. O dönemde adları şunlardı: Kelbecer, Kurdhaci, Murdahanlı, Karakışlak, Kuturlı. 1926 yılında yapılan nüfus sayımına göre "Kurdistaniski Oyezd" de 37 bin 182 Kürt

Olaylar ve Görüşler

yaşıyordu. Ki, bu rakam sözkonusu bölgedeki nüfusun yüzde 72'sini oluşturuyordu.

1920'li yıllarda, Laçın Bölgesindeki ahalinin yüzde 99,2'sini, Kelbecer bölgesindeki ise yüzde 99,5'ini Kürtlerin oluşturduğunu gösteren başka resmi belgeler de vardır.

Bu körpenin çabuk ayağa kalkması, gerçek kardeşliğin sembolü ve ırkçılara, Ortadoğulu "hastalara" iyi bir ders olması bekleniyordu. Ama ne yazık ki bu gerçekleşmedi."

Yazar daha sonra, uzun bir müddet Rusya dışında Cenevre, Münih ve Londra'da yaşayan "Avrupalı" Lenin'in öldüğünü; ülke yönetiminin Çarlar Rusya'sında baskı, hapis ve ölümden başka bir şey görmeyen ve aldığı kararları, attığı adımlarını onayladıkları "Asyalı" Stalin'in eline geçtiğini belirtiyor ve şöyle diyor:

"Onun (Stalin'in) gelmesiyle Sovyet ülkesinde birçok şey değişti. Bilimsel sosyalizmin özünden uzak bir baskı dönemi başladı.

Bu cehennem in ateşleri Azerbaycan Kürtlerini de yaktı. 1929 yılında "Kurdistaniska Oyezd" in çözülmesi kararı çıktı. Çok geçmeden Bokşpan başkanlığında, Azerbaycan'daki Kürt bölgelerinin ulusal durumunu araştırmak için özel bir komisyon oluşturuldu.

Kürdolog Maregolov, ahalisinin hepsi Kürt olan Min-kent Köyü ilkokul öğretmeni Samed Şasuvur, Türk dili uzmanı İdris Hesenoğlu, etnoğrafya uzmanı Ali Ekberof sözkonusu komisyonun üyeleri idiler.

Bu komisyon çalışmalarını 2 Ağustos 1931 tarihinden 8 Eylül 1931 tarihine kadar (36 gün) sürdürdü.

Komisyon daha sonra, Azerbaycan Kürtleri'nin sorunları üzerine geniş bir rapor hazırladı. Bokşpan, bu raporu 1932 yılında 92 sayfadan oluşan bir kitap halinde, "Azerbaycan Kürtleri" adı altında, Bakü'de yayınladı.

Hakkını vermek lazım. Sözkonusu rapor için çok emek harcanmış, çaba sarfedilmiş. Öyle anlaşılıyor ki, Bokşpan aydın ve inatçı bir komünistmiş.

"Azerbaycan Kürtleri" adlı kitap, Çarlık Rusyası ve Sovyet iktidarının başlangıç dönemlerinde, Rusya'da bulunan Kürtler hakkında önemli bilgileri içeriyor. Ama ne yazık ki birçok konuda Leninizmin ulusal sorun teorisinden uzaklaşma da göze çarpıyor, hatta bir noktaya kadar Stalin'in söyledikleriyle de uyuşmuyor. Bokşpan kitabının ilk sayfalarında şöyle diyor: "Ekim devrimi eski zincirleri kırdı. Bu devrimle unutulmuş birçok halk ve azınlıklar uyandılar, yeni ve ileri bir yaşama geçtiler."

Ne yazık ki sonradan göreceğimiz gibi, Azerbaycan Kürtleri için durum, bu yapılan belirlemelerin ve alınan kararların tersine işlemiştir. Bu söylediklerimizi kanıtlamak için birkaç belgeyi rapordan alıp gözler önüne serceğiz.

Azerbaycan Otonom Kürt bölgesinin yıkılmasını uygun bulan Bokşpan, bölgedeki Kürtlerin sayısını az göstermek için açıkça çaba içinde olmuştur. Hatta dikkatli bir biçimde, köken olarak Kürt olup da çeşitli nedenlerden dolayı anadillerini unutanları saymış ve ayırmıştır.

O'nun (Bokşpan'ın) dediğine göre, "Kurdistaniski

Oyezd" in kurulmasından sonra, bölgedeki Azerilerin bir kısmı kendilerini Kürt olarak kabul etmişlerdir. Ki, bu doğru değildir.

Bokşpan aynı zamanda, bir toplantıda İngilizlerin ağır baskıları altında bulunan Irak Kürtlerinin, ilk ve orta okulu anadillerinde okuduklarını, bu nedenle onların İran ve Türkiye Kürtleri için bir çekim merkezi olduklarını, şimdiye kadar Azerbaycan'da bir Kürt alfabesinin bulunmadığını ve böylesi bir çalışmanın ne zaman başlatılacağını bilmediğini söyleyen ve böylelikle de büyük bir suç işleyen(!), Azerbaycan Üniversitesi profesörü Josef'e ağır saldırılarda bulunmuş, onu haksız töhmet altında tutmuştur.

Bokşpan aynı şekilde tanınmış Doğu uzmanı George Kreyajan'a da saldırmıştır. George Kreyajan, 1929 yılında Sovyetler'deki Kürt bölgelerini gezmiş ve gezisi hakkında özel bir rapor hazırlamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, o da Kürtler için iyi şeyler söylemiş ve bu yüzden de Josef gibi Bokşpan'ın saldırısına uğramış, "marksizm ve leninizm-den sapmıştır".

Tüm bunların yanısıra — Bokşpan'ın raporuna yansımayan— o dönemde Azerbaycan'daki Kürtlerin durumunu gerçek yönleriyle ortaya koyan, birçok doğrular ve değerli belgeler vardır. Bokşpan herşeyden önce, Zerd, Kemali, Kalece, Şaverbulak, Ağcakent, Şilanlı ve birçok köyü belirtmiş ve buralarda yaşayanların yüzde 100'ünün Kürt olduğunu ve Kürtçe konuştuklarını söylemiştir.

Bokşpan ayrıca, Azerbaycan Kürtlerinin anadilleriyle okumaya nasıl susadıklarını, kültür ve ulusal yaşamlarının gelişmesi için, gerekli önemin verilmesini nasıl canı gönülden istediklerini belirtmekte, şöyle demektedir:

"Komisyon çalışmalarını yürüttüğü dönemlerde, Kürt ve Türk kolhozcularıyla, emekçi köylülerle yaptığımız toplantıların dışında, gerçekleştirdiğimiz tüm Parti ve Komsomol toplantılarında, Halk Eğitim ve Öğretim Kurumu'nun 1930 yılına kadar yürüttüğü politikaya karşı sesler ve sert eleştiriler yükseliyordu. Toplantılarda bu politikanın sadece birkaç yılın boşa gitmesine neden olmakla kalmadığı, aynı zamanda okulların açılmasının ve Kürt dili ve Kültürünün geliştirilmesinin önünde, ayakbağı olduğu dile getiriliyordu."

Bokşpan aynı yerde şunları söylüyor: "Halk Eğitim ve Öğretim Kurumu'nun bir kısım eski yöneticilerinin, bu yanlış politikaları sonucunda, biz şimdiye kadar Kürt dilinin geliştirilmesi, okulların açılması, Kürt alfabesinin hazırlanması Kürt kültürünün gelişmesi konularında çok az şeyler yaptık. Bu konularda geri kaldık. Suçluyuz."

Bokşpan'ın suç olarak değerlendirdiği bu hataların düzeltilmesi için, Sovyet Azerbaycanı yöneticileri 1931 Haziranında, 1943-1944 yılına kadar tüm Kürt bölgelerini kapsayacak biçimde, Kürtçe eğitim yapan birkaç ilkokulun açılması için özel karar çıkarttılar. Latin harfleriyle Kürtçe alfabe hazırlandı. 3 adet Kürtçe okuma kitabı basıldı. Ayrıca Şaomyan Eğitim Fakültesi'nde bağımsız bir Kürt bölümünün açılması, parti ve komsomol toplantılarında Kürtçe'nin kullanılması karar altına alındı.

Söylemek gerekir ki bu kararlar, Sovyet rejiminin kanlı bıçaklı düşmanları olan Musavvat (eşitlik) Partisi ırkçı yöneticilerinin, tepki ve endişelerine neden oldu. Bu partinin organı olan ve Azerbaycan dışında basılan "Bildiriş" adlı derginin 1931 tarihli sayısında kin kusularak şöyle yazılıyor: "Sayıları 6-10 bini geçmeyen ve Türkçenin dışında hiçbir dil bilmeyen Kürtler için, dil, okul ve gazeteler oluşturduk."

Buraya kadar söylediklerimizin ileriye doğru atılmış adımlar oldukları doğrudur. Ama, henüz Sovyet Ermenistan'ı yöneticilerinin, kendi ülkesindeki Kürtlere yaptıklarından çok azdır.

Ama na yazık ki çok geçmeden bu "az şeyler" de, Bakırof'un ırkçı politikası sayesinde Otonom Kürdistan Bölgesiyle birlikte mezara gömüldü ve Musavvatçıların Kürtlerle ilgili arzu ve planları gerçekleşti.

1933 yılında Azerbaycan Komünist Partisi 1. Sekreteri olan Mir Cafer Abasovic Bakırof, ayrı bir Stalin olmasının yanısıra, o dönemde Sovyetler Birliği'nde ırkçılık konusunda emsalsiz biri idi. Mahabat Cumhuriyeti'ni zorla, 2. Dünya Savaşı sonrasında Cafer Pişevri'nin İran Azerbaycanı'nda kurduğu hükümetin kuyruğuna takmak istiyordu. Ama Qazi Muhammed'in yiğitçe tavrı buna olanak vermedi. "Başka halklara düşman olan biri, kendi halkına dost olamaz, halkının başına dertler açar" sözü doğrudur. (...) Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra, sol omuzu kendisine takılan madalyalar dolayısıyla eğilen Bakırof, Stalin döneminin İçişler Bakanı L.P. Beria ile birlikte "ihanet suçu"yla idam edildi. Çok yaşa hayatın ve tarihin hükmü!.."

Stalin döneminde Azerbaycan Kürtleri hakkında verilen haksız kararların, Gorbaçov'un Perestroyka siyaseti sayesinde düzeltilmesini temenni eden yazar, şöyle devam ediyor:

"Hemen hepsi yoksul olan Rusya'daki Kürtler, Ekim Devrimini büyük bir coşku ile karşıladılar, Ekim Devriminin karşıtlarına karşı koydular. Çünkü, Çarlık rejiminin yıkılmasıyla Kürtler hiçbir şey kaybetmiyorlardı. Öte yandan Ekim Devriminin liderleri, hiçbir ayırım yapmadan tüm ulusların, azınlıkların haklarından bahsediyorlardı. Belirtmek gerekir ki, Ekim Devrimi'nin başlangıcında Lenin, Sovyet Azerbaycanı ilk devlet başkanı Neriman Nerimanov'a gönderdiği özel telgrafda, Kürtler'e sahip çıkılmasını istemiştir. Kanımca Sovyetler'deki Kürt bölgeleri için "Kürdistan" terimini kullanan ilk kişi Lenin'dir. Lenin'in 17 Kasım 1921 tarihinde çektiği telgrafın metni şöyledir:

'Yeni Kurulan Azerbaycan Hükümeti çağrısının, kardeş Azerbaycan Cumhuriyeti işçi ve köylülerinin, yeni ekonomi politikasına bir destek olmasını diliyorum. Volga kıyısı ve Kürdistan yoksulları için ayrılan 40 milyon ruble, Emekçiler Enternasyonali Bayrağı altında ilerlemeye hazır olmanın en iyi göstergesidir. Lenin.' "

40 milyon rublenin, o dönemdeki Sovyet ekonomisi gözönüne alındığında, önemli bir meblağ olduğunu belirten yazar, şöyle devam ediyor:

"Dikkati çeken bir konu ise, Kuzey Azerbaycan'da Sovyet iktidarı düşmanlarının, aynı zamanda bu ülkede yaşayan Kürtlere de düşmanlık yapmalarıydı. Bu görüşün mihenk taşı ise Musavvatçıların tavırlarıdır.

Musavvat Partisi, Azerbaycan Sovyet İktidarının en faal düşmanı idi. Bu parti 1911 yılında "Müslüman Demokrat Parti" (Musavvat) adı altında kuruldu. Ekim Devrimi'ne kadar önemli bir rol üstlenmeyen bu parti, 1. Dünya Savaşında açıkça, tüm müslümanları Çar Ordusunu desteklemeye çağırırdı."

Ekim Devrimi'nin ilk günlerinden itibaren, Sovyet iktidarına karşı çıkan Musavvatçıların, 1918 Eylül'ünde iktidara geldiklerini ve 28 Nisan 1920 tarihine kadar hükümet olduklarını belirten yazar, şöyle devam ediyor:

"Sovyet yanlılarının başarıları ve Azerbaycan'da Sovyet iktidarının kurulmasından sonra, Musavvatçılar, Türkiye'ye, özellikle de İran'a sığındılar. İran'da üsler oluşturup, Sovyet İktidarına karşı eylemlere başladılar. Bu partinin taraftarları bazan Sovyet Azerbaycanı topraklarına sızıp, askeri eylemler düzenliyorlardı. Uzun bir dönem Moskova ve Tahran arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden oldular.

Musavvat ırkçıları kısa iktidar dönemlerinde, maskelerini atıp soven yüzlerini açığa vurdular. Kürt bölgelerinde yaşayan binlerce insan ve Ermenistan Taşnakları, zulm ve zorbalık karşısında İran ve Türkiye'ye kaçmak zorunda kaldılar. Bu insanlar ancak, Musavvat iktidarının yıkılmasını takiben yavaş yavaş yurtlarına dönebildiler. Bokşpan Musavvatçıların iktidarı döneminde Kürtlere yapılan baskıların, Çarlık dönemindeki baskıları geride bıraktığını belirtiyor ve şöyle diyor:

'Kürtler'in ezilmesi, Kürt dili, örf ve adetlerinin alaya alınması en üst safhaya ulaştı. Kürtler Musavvatçıların fıkralarına malzeme oldular. Musavvatçılar halk yığınlarının en geri bölümünün bir kısmını bu konuda yanlarına çekmeyi başardılar. Bu bölgedeki bazı Kürt köylerinin ahali Kürtçe konuşmamaya yemin ettiler.

Biz birkaç olaya şahid olduk. Laçın Bölgesindeki Kemali Köyü halkı gibi, ana diliyle konuşmamaya yemin eden Kürtler gördük."

Musavvat taraftarları, Azerbaycan'da Sovyet iktidarının kurulmasından sonra da el etek çekmediler. M.K. Velief "Bahari" takma adıyla yazdığı ve 1921 yılında Bakü'de yayınladığı "Azerbaycan'ın Kısa Coğrafik, Doğa, Etnografik ve Ekonomik Durumu" adlı kitabının 50. sayfasında şöyle diyor:

'Geri kalmış Tat, Taliş, Lezgin, Kürt vb. dillerinin sınırlandırılmasıyla birlikte, Türk dili gittikçe gelişiyor.'

Öyle Musavvatçılar vardı ki, yapılanlarla yetinmiyor, baskı ve zorla Kürtleri kendi ırkdaşı ve kandaşı yapıyorlardı. İlginç olan şudur ki: Birçok konuda Musavvatçılarla aynı düşünen Ermeni Taşnakları, Kürtlerin kökeni konusunda onlarla anlaşmıyorlardı. Taşnaklar da, Kürtleri zorla ırkdaş, kandaş yapıyorlardı. 1931 yılında Kahire'de yayınladıkları bildiriye şöyle diyorlar: 'Kürtler komşularımızdır. Aynı topraklar üzerinde yaşıyoruz ve

Olaylar ve Görüşler

akrabayız.' Keşke Kürtler'in kanı her yerde böyle şirin olsa!..

Azerbaycan Kürtlerinin bu uygulamalara karşı durma hakları olduğunu, bu nedenle Sovyet cephesinde yer aldıklarını, ama buna rağmen uygulanan politikalar sonucu, Musavvatçıların arzularının gerçekleştiğini belirten yazar, şöyle devam ediyor:

"Azerbaycan Kürtlerinde ulusal bilincin, Ermenistan'daki Kürtlerinki kadar gelişmediği doğrudur. Bunda aynı dini paylaşmanın ve hıristiyan alemi durumunun etkileri olmuştur. Ama Sovyet iktidarından, Kafkas ve Kafkas Ötesi Orta Asya'daki halklara yaptığı gibi, Kürtlere de yapılan haksızlıkları düzeltmesi bekleniyordu. Bu halklar içinde öyleleri vardı ki Kürt halkından çok daha geri bir durumda idiler. Örneğin, Afganistan sınırı yakınındaki Karakalpaklıların yanında Kürtler İngilizler gibiydiler.

Ermenistan Bolşevikleri, 29 Kasım 1920 tarihinde iktidarı aldıktan hemen sonra, yapılan haksızlıkları düzeltmeye koyuldular. Aynı yıl Kürt Alfabetesini yaptılar. "Şems" (Güneş) adı altında ilkokul kitabını bastılar.

Geciktirmeden Kürt köylerinde 5 ilkokul açtılar. Özel öğretmenler yetiştirdiler. 8 yıl geçmeden okulların sayısı 18'e yükseldi. 1931 yılında "Kafkas Ötesi Kürt Yüksek Eğitim Okulu" açıldı. (...) 30'lu yılların ortasında bu okulda okuyanların sayısı 100'ü aştı. Bu nedenle 1934 yılına kadar Ermenistan'daki Kürt ilkokullarının sayısı 45'e, bu okullarda okuyanların sayısı 2 bin 365'e ulaştı. Köylerde çocuklar arasında okuma yazma bilmemenin, bu biçimde ortadan kaldırılmasının üstünden çok geçmeden, Ereb Şemo'nun belirttiği gibi; 1921 yılına kadar Ermenistan'da okuma yazmayı bilen bir tek kendisinin olduğu bir dönemden, Kürt şair, yazar, sanatçı, öğretmen, doktor, mühendisler ve uzmanların yetiştiği bir döneme geçildi. Ki, bunlar dillerini, örf ve adetlerini kaybetmediler, adadilleriyle "Riya Teze"yi okudular, hergün Erivan radyosundan, Kürt türkülerini, uzun havalarını dinlediler."

Yazar, yukarıda açıkladığı gelişmeleri ve verdiği rakamları, "Kafkas Ötesi Kürt Yüksek Eğitim Okulu" nun 35.yıldönümü nedeniyle, Ermenistan Komünist Partisi yayın organı "Komünist" de çıkan bir makaleden aldığı belirtiltikten sonra, şöyle devam ediyor:

"Ne yazık ki Azerbaycan Kürtleri bir başka ortamda yaşıyorlar. Kürt ve Azerilerin iki tarihi komşu halk olmalarına, birbirlerine birçok yerde yardım etmelerine rağmen...

Iran'da meşrutiyet döneminde iki halkın ortak mücadelesine ne demeli? Mahabad ve Azerbaycan Cumhuriyetleri döneminde, ölümsüz Kadı Muhammed ve Pişeveri'nin kardeşliğine ne demeli? İslam dini, kader ortaklığı, Ortadoğu halklarına özgü olan birçok örf ve adetler, Kürtleri ve Azerileri bir cephede biraraya getiren etkenlerdir. Bunlar unutulmamalıydı."

Yazar, Azerbaycan Kürtlerinden birçoğunun ulusal benliklerini yitirmediklerini, Sovyetlerde bulunduğu dönemlerde bunlarla tanıştığını söylüyor, onlarla olan hatıralarını anlatıyor, eserlerinden bahsediyor ve şöyle devam ediyor:

"Sovyetler Birliği'nde, Ermenistan ve Azerbaycan dışında, Gürcistan ve Türkmenistan'da da Kürtler vardır.

Gürcistan'daki Kürtlerin büyük bölümü birarada ve başkent Tiflis'de yaşıyorlar. Bu Kürtlerin bir kısmı Osmanlıların baskısından kaçarak, bir kısmı ise çalışmak amacıyla Azerbaycan'dan gelmişlerdir. Çoğu işçi ve Yezidi dinine bağlılardır.

Gürcistan Kürtleri sayı olarak az olmalarının yanı sıra, büyük oranda dil, kültür, örf ve adetlerini korumuşlardır. Görebildiğim kadarıyla, sayı olarak az olmalarına rağmen Gürcistan Kürtleri arasında ulusal duygular güçlüdür.

Türkmenistan Kürtlerinin kaderi facialarla dolu bir destan gibidir. Safevi Padişahlarının en güçlüsü olan Şah Abbas-I, 16.yüzyılın sonlarına doğru Özbeklerin, İran'ın Kuzeydoğu sınırına saldırılarını engellemek amacıyla İran Kürdistanı'ndan birçok Kürdü, Horasan mıntıkasına göçettirdi. Şah Abbas bu işi yaparken, bir taşla iki kuş vurmak istiyordu. Şah Abbas bir yandan güçlü Kürt aşiretlerini meşgul etmek ve Kürdistan'dan uzaklaştırmak amacındaydı. Öte yandan ise Safevi devletini bir hayli sıkıştıran Özbek saldırılarını Kürtler vasıtasıyla defetmek istiyordu.

Şah Abbas'ın Horasan'a göçettirdiği Kürtlerin büyük bölümü Zaferanlu ve Şadeli aşiretindendiler. Sayıları bir hayli olan bu Kürtler, Cinrud, Qoçan, Dergez ve Şirvan bölgelerine yerleştiler. Bazı uzmanlar o dönemde bu bölgede "Horasan Kürdistanı" oluştu diyorlar. (Izvestia An. Turkmenskay SSR, Ashqabad No 1 1963 P 40) Horasan Kürtleri de diğer tüm İran Kürtleri gibi, Safevi ve Kaçari hükümdarlarının elinden çok çektiler. Bu baskılar, Horasan Kürtleri arasında bir dizi zincirleme ve kanlı ayaklanmalara yolaçtı. Bir kısım Kürtler, kötü ve ağır yaşam koşulları nedeniyle, 19.yüzyılın sonlarına doğru Rusya'nın hakimiyeti altına giren Türkmenistan'a sığındılar.

Türkmenistan Kürtleri Aşqabad ve çevresine yerleşmişlerdir. Sovyet kaynaklarına göre Türkmenistan'daki Kürtler şu ana kadar örf ve adetlerini korumuşlardır. Memed Nadirov'un dediğine göre, Türkmenistan Kürtlerinde eğer bir çocuk 7-9 yaşına kadar sünnet edilmezse münkindir, hayvan kesemez... Kürtler arasında evlenmesi bir hayli zordur."

"Gürcistan ve Türkmenistan Kürtleri hem birbirinden, hem de Sovyetler Birliği'ndeki öteki Kürt bölgelerinden ayrılmışlardır. Ama Ermenistan ve Azerbaycan'daki Kürtlerin büyük bölümü komşudurlar. Örneğin, Azerbaycan'daki Kelbeceri Kürt bölgesini Ermenistan'daki Keçer bölgesinden Ermenistan-Azerbaycan sınırı, Sevan gölü ise bu bölgeleri Elegez'den ayırmaktadır" diyen yazar, Sovyetler Birliği'ndeki Kürt bölgelerinin coğrafik durumundan ve aralarındaki ilişkilerden bahsederek şöyle devam ediyor:

"Besbelli ki, bu ilişkiler ve yakınlık büyük Kürdoloğ Profesör M. S. Lazerev'in etnoğrafik olarak Azerbaycan ve Ermenistan Kürtleri terimini kabul etmemesinde ve "çünkü bunları ayıracak ciddi birşey yok" demesinde etkili olmuştur.

Bu kısa makaleye son vermeden önce demeliyim ki, Gorbacov'un Perestroyka politikasıyla birlikte, uluslararası basın kuruluşları Sovyet Kürtlerinden bahsetmeye başladılar. Bazı gazete ve dergilerde ara sıra Kürtlerle ilgili haberler yazılmaya başlandı.

Harvy Morison, "Prof. Nadir Nadirov'un Sovyetler Birliği'nin 9 Cumhuriyetinde, 1989 yılında yapılan nüfus sayımında bir buçuk milyon kişinin kendini Kürt yazdığını söylediğini" aktarıyor. (Elşarq ul Elevsat gazetesi 17 Ekim 1989. Türkçesi "Ortadoğu" olan gazete aynı anda Tahran, Riyad, Şam Kahire, Marsilya, Cidde, Bağdad, Paris, Londra ve Newyork'da yayınlanmaktadır).

Ayrıca Profesör Nadirov, 1932 yılında nasıl dul annesi ve 8 yetim kardeşiyle birlikte Ermenistan'ı terkedip Kazakistan'a göçmek zorunda kaldıklarını, bunun Stalin'in yanlış ulusal politikasından kaynaklandığını belirterek şöyle diyor: "(Stalin) Kürt ve öteki azınlıkları zorla dağıtmak istiyordu. Kürtler Gorbacov'un Perestroykasına kadar unutulmuş bir halk idiler."

Öyle anlaşılıyor ki Perestroyka sayesinde Sovyet Kürtleri de faaliyete geçmişler, Moskova ve diğer birkaç şehirde kültür kurumları oluşturmuşlardır.

Belirtmek gerekir ki Sovyet Kürtleri, son büyük Azeri-Ermeni çatışmasında tarafsız kaldılar. Bununla birlikte bu çatışmanın alevleri onları da sardı. Çünkü, çatışmalar Azerbaycan'daki Kürt bölgelerine komşu olan Nagorni Karabağ için çıkmıştı.

Öyle anlaşılıyor ki, Ermenistan'daki müslüman Kürtlerin (Ermenistan Kürtlerinin büyük bölümü Yezidi dinine bağlıdır) bir bölümü Azerbaycan'a kaçmak zorunda kaldılar. Profesör Nadir Nadirov kaçan bu Kürtlerin sayısını 18 bin olarak veriyor.

Doktor Rahim Gazi'nin meseleleri bilen biri olarak, ça-

lışmasında bu konuları detaylıca işlemesini temenni eden ve Sovyetler Birliği'nin, uzun bir dönemden beri dünya politikasında ağırlığı olan bir devlet haline geldiğini belirten yazar, şöyle devam ediyor: "Zamanında Hoybun önderliğindeki Ağrı Dağı ulusal isyanının bastırılmasında, Kemalistler'e sadece İran ve Fransa yardım etmedi. Ne yazık ki aynı zamanda Sovyetler Birliği de Türk kuvvetlerinin Ermenistan üzerinden Kürt devrimcilerine saldırılarına müsaade etti. Çünkü o dönemde Kemalistlerle Sovyetler Birliği'nin ilişkileri iyi idi. Sovyetler Birliği'nin görüşüne göre, o dönemdeki Kürt hareketleri gerici ve İngilizlerin oyunu idi.

Sovyetlerin bu tavrı, Mahabat Cumhuriyeti dönemindeki tavrına taban tabana zıttı. Aynı zamanda Mahabat Cumhuriyeti'nin yıkılması da detaylı bir araştırmayı gerektiren bir olaydır. Çünkü Sovyetler Birliği'ni sevmeyenler bu yıkılışın günahını (bana göre gereksiz bir biçimde) Sovyetlerin üstüne yıkmak istiyorlar."

Rahim Gazi'nin, Gazi Muhammed'in yeğeni olduğunu ve o dönemde okumak için Sovyetler Birliği'ne gönderilen 50 öğrenciden biri olması nedeniyle, bu meseleyi yakından bildiğini, sözkonusu meseleyi açıklamaya en uygun kişi olduğunu, gizli Sovyet arşivlerinin de açıldığını belirten yazar, makalesine şöyle son veriyor:

"Bu kısa makalenin son satırlarında şunu belirtmek isterim: Yukarıda söylediğim şeyler Perestroykanın rahminden çıkmamıştır. Aksine bundan 30 yıl önce Rahim Gazi ile birlikte gittiğimiz Azerbaycan Kürt bölgelerinde, yaptığım geziden sonra, bu görüşlerimin büyük bir bölümünü makale haline getirip, *Jim* dergisi başyazarı Ahmet Zirek'e gönderdim. Ama ne yazık ki bu makale yerine ulaşmadığı gibi, bu yaptığımdan dolayı da cezalandırıldım."

□□□

KÜRT SOYKIRIMINA DUR DİYELİM

İstanbul'da oluşturduğumuz Kürt Soykırımını Önleme Komitesi olarak, insanlık onurunu taşıyan herkesi açtığımız kampanyaya katılmaya çağırıyoruz.

Bu amaçla:

1 - Diyarbakır'da siyasi partilerin, meslek kuruluşlarının, İHD'nin ve sendikaların Kürt halkına yönelik soykırıma karşı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne gönderilmek üzere düzenlenen kınama mektubunu destekliyoruz ve sizleri de imzalarınızla bu kampanyaya katılmaya davet ediyoruz.

2 - Bugün yüzbinlerce çocuk, kadın ve yaşlı insan, açlık, soğuk ve ilaçsız koşullarda ölümlerle karşı karşıyalar. Şu an bile yüzlerce yardımatsızlıktan ölüyor. Ne yazık ki sorumlulukları olan uluslararası kuruluşlar ve devletler bu sorumluluklarını yeterince yerine getirmiyorlar.

Bu nedenle vereceğiniz her kuruluşun, elbisenin, bir dilim ekmeğin ve bir kutu ilacın hayat kurtarabileceğini düşünerek sizi bu amaçla açmış olduğumuz ve demokratik kuruluşlarca açılan YARDIM KAMPANYALARINA destek verme ve çağırıyoruz.

Yüzbinlerce insanın ölüme terk edilmesine karşıyım diyen herkesi, çocuğu, kadını ve yaşlısıyla 11.04.1991 Perşembe saat 12.00'de Sultanahmet M. Akif Parkı'nda (İst. Adliyesi yanı) yapacağımız basın açıklaması ve sessiz oturumaya davet ediyoruz.

İrtibat Telefonları

516 10 59

517 13 78

520 56 55

149 51 48

Kürt Soykırımını Önleme Komitesi

A. Zeki OKÇUOĞLU (Avukat)

Ümit FIRAT (Yayıncı)

Hasan DENİZ (İşadamı)

Hüseyin AYGÜL (İHD İst. Şb. Yk. Ü.)

İrtibat Telefonları

519 47 78

513 23 56

513 87 36

Kürt Soykırımını Önleme Komitesi

Salih BAL (Medya Güneşi Der. Y. İş. Md.)

Rıza ERDOĞAN (Özgür Halk Der. Sahibi)

Hikmet ÇETİN (Deng Dergisi Sahibi)

Not: İrtibat telefonları saat 10.00 - 18.00 arası aranabilir.

RESMÎ İDEOLOJİNİN SUNDUĞU GERÇEKLER KÜRT ULUSAL DEMOKRATİK HAREKETLERİ

Nesimi FIRATLI

Türk milliyetçi hareketinin 'ırkçı' bir karaktere bürünerek 'gerici' bir nitelik kazanmasıyla birlikte, kendisi dışında kalan ulusalcı akım ve hareketlere saldırmaya başladığını görüyoruz. Sözgelimi 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Türkçü akımlar, başta müslüman halklar ve azınlıklar olmak üzere öteki milliyetçi akımlara hoşgörülü hatta onlarla dayanışma içinde olmuş; ancak **İttihad ve Terakki**'nin siyasi bir güç olarak yönetimi ele geçirmesiyle birlikte Türklüğü ve Türkçülüğü 'özne' olarak alıp öteki halk ve azınlıkların ulusal – demokratik haklarını red ve inkar eden 'gerici – ırkçı' bir yöneliş göstermiştir.

Kuşkusuz bu, herşeyden önce bir bilinç ve güç olayıdır. Bundan dolayıdır ki, Türk milliyetçi hareketi zayıf döneminde **'eşitlik temelinde siyasal birlikliği'** savunurken; siyasal erki ele geçirdiği dönemde ırkçı, şoven, inkarcı ve asimilasyoncu bir politika izlemiştir.

Bu zik – zak politikasını II.Meşrutiyet öncesi istibdat koşulları, II.Meşrutiyet'in kısmi özgürlük koşulları, İttihad ve Terakki'nin dizginleri ele aldığı Birinci Dünya Savaşı koşulları, savaş sonrası yenilgi ve Milli Mücadele koşulları ile nihayet Lozan sonrası koşullarda rahatlıkla görebiliyoruz. Ayrıntıya girmeye gerek yok. Bu konuda vereceğimiz birkaç örnek, yaşanan bu süreçleri göstermeye yetecektir.

Yusuf Akçura türünden Türkçüler, doğrudan asimilasyonu öngören dar milliyetçi, giderek ırkçı bir anlayışla şu milliyetçilik anlayışını sergiliyorlardı: *"Türk ittiadı, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türkleri din ve ırk bakımından birleştirecek, Türk aslından olmamakla beraber bir dereceye kadar Türkleşmiş unsurları, daha ziyade Türklüğe temsil edecek (asimile edecek Y.N.) ve henüz hiç temsil edilmemiş (asimile olmamış Y.N.) ve millî vicdanları olmayanla-*

rı da Türkleştirebilecektir. Lâkin asıl büyük faydayı dünyada yayılmış bulunan Türklerin birleşmesine ve bu suretle büyük bir milliyet-i siyasiye meydana getirmelerine yarıyacaktır." (1)

Görüldüğü gibi Akçura, "ırk esasına dayanan millî bir Türk siyaseti"ni savunuyor ve **asimilasyon yöntemiyle büyük millet yaratmayı** öneriyor.

Buna karşılık, yine bir Türkçü olan **Ahmet Ağa-oğlu**, daha geniş bir görüşle bundan oldukça farklı bir milliyetçilik anlayışı getiriyordu: *"Türk milliyetperveri hareketi, siyasetle meşgul değildir. Bu hareket hakimiyete yeltenmez, kimsenin hukukunu eksiltmez, kimseye hususi ve imtiyazlı bir mevki kazandırmak istemez. Bu hareket, Türklere olduğu kadar, bütün milletlere de hürmet olunmasını talep eder. Hareket, ahlaki ve sosyolojiktir. Bu cihetle Türklere olduğu gibi, diğer milliyetlere karşı da sevgi ve anlayışla doludur. İster Arap, ister Kürt, ister Ermeni ve başkaları, birbirlerine eşit olarak, birbirlerini sıkmayarak, birbirlerine fenalık etmeyecek ilerlesinler, inkişaf bulsunlar. Bir Türk milliyetperveri indinde, Arapların ve ötekilerin lisanı, milliyeti, kendi lisan ve milliyetine yakın bir hürmete haizdir."* (2)

Görüldüğü gibi burada, Türk, Kürt, Arap, Ermeni ve öteki halklara eşit haklar öngörülmektedir ve bu düşünceler Millî Mücadele boyunca Mustafa Kemal'ce de sık sık işlenmiştir.

Dayatmalar karşısında başvurulmuş bu ikili politikayı Millî Mücadele dönemi ile Lozan sonrasında da rahatlıkla gözlemliyoruz.

Sözgelimi Millî Mücadele'nin başlangıcında 20-23 Ekim 1919 tarihlerinde Türk ve Kürt delegelerce Amasya'da imzalanan, ancak resmî kaynaklarda es geçilen II.Protokol şöyledir:

"Beyannamenin birinci maddesinde, Osmanlı

Devleti'nin tasavvur ve kabul edilen hududu, Kürt ve Türklerle meskun olan araziye ihtiva ettiği ve Kürtlerin Osmanlı camiasından ayrılması imkânsızlığı izah edildikten sonra, bu hususun asgari bir talep olmak üzere temin edilmesi gerektiği müştereken kabul edildi. Bundan başka, Kürtlerin serbestçe gelişmelerini temin için ırkî ve içtimaî hukukları (ulusal ve toplumsal hakları Y.N.) aynen kabul edildi." (3)

Görüldüğü gibi, eşitlik temelinde Kürt - Türk kardeşliği Protokole bağlanıyor.

Mustafa Kemal'in 1920 Mayısında ilk meclisteki şu sözleri de, Millî Mücadele'nin düşünsel omurgasını oluşturan "dar ve zor günler milliyetçiliği"nin anlatımıdır: "*Meclis-i âlinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Çerkez değildir, Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anâsır-ı islâmiyedir. Samimi bir mecmuadır. (topluluktur Y.N.) Binaenaleyh muhafaza ve müdafasıyla iştigal ettiğimiz millet, bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muhtelif anâsır-ı islâmiyeden (İslamî unsurlardan Y.N.) mürekkeptir. Bu mecmuayı teşkil eden her bir islâm unsur, bizim kardeşlerimiz ve menfaati tamamen müşterek olan vatandaşlarımızdır. Bunlar karşılıklı olarak birbirlerinin ırkî özelliklerine, hukuklarına riayet ederek ve karşılıklı saygı duyarak yaşayacaklardır."* (4)

Mustafa Kemal'in buradaki sözlerinin Ağaoğlu'nun görüşlerini çağrıştırdığını, bu ve benzeri sözlerin Milli Mücadele boyunca sürdürdüğünü belirtmeliyiz. Ancak Lozan Andlaşması'nın imzalanmasından sonra yeniden red, inkâr ve asimilasyon temeline dayalı geri, dar ve giderek ırkçı bir milliyetçiliğin ideolojisi örülmeye, kurulmaya ve dayatılmaya çalışılıyor... Bu anlayışa bir tepki olarak doğan **1925 İsyanı'nın bastırılmasından sonra da Şark İslahat Planı** ile temelleri atılan ve bugün hâlâ sancılı yaşayan zoraki politika uygulamaya konuyor...

Şoven ve İnkârcı Politikaya Eşlik Eden Güdümlü Yayınlar

Alman militarizmiyle yakın ilişkiye giren **İttihad ve Terakki Hareketi** iktidara geçtiği II. Meşrutiyet sonrasında bu ilişkiyi dayanışmaya ve işbirliğine,

giderek de **'Büyük Turan'** ülküsü için yayılmacılığa dönüştürür. İşte tam bu aşamada **Paul Rohrbach** gibi Birinci Dünya Savaşı'nın kimi ideologlarının eserlerini Osmanlıcaya çevirten İttihat ve Terakkiciler (5), bir başka Alman'ın **Dr. Friç'in "Kürtler"** adlı kitabını da Osmanlı Muhacirin Dairesi yayını olarak Türkçe'de yayımlatıyor. (6)

Sanki daha 18. yüzyıldan başlayarak Batı'da Kürt dili ve edebiyatı alanında çeşitli bilimsel araştırmalar yapılmamış gibi (7); Kürt dilini 'küçük' gösteren bu kitabı özellikle yayımlatmış ve temellerini attığı resmî ideolojiye temel yapmak istemiştir. (8)

Gerçekten de o gün bu gündür tüm resmî ideoloji mensupları, başka tesbitleri nedeniyle yeni yazıya kazandırmadıkları bu kitabın arkasına, ama yalnızca birkaç cümlesinin arkasına saklanmaya çalışmışlardır.

1923'ten itibaren Cumhuriyetle birlikte Türkiye'de Kürdoloji alanındaki çalışmalar birden kesilirken (9); resmî ideoloji, bilim ve kültür hayatının hemen her alanını sarmalamaya başlıyor. Arada bir de siyasi ya da askeri resmî çevreler Kürtlere ilişkin yayın yapıyorlar. Bunlardan biri de Süleyman Sabri Paşa'nın **"Van Tarihi ve Kürtler Hakkında Tetebbuât"** (İst. 1928) adlı kitabıdır. Bu kitap Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE) yayını olarak 1980'den sonra yeniden yayımlandığında şu adı alıyor: **Van Tarihi ve Kürt Türkleri Hakkında İncelemeler.** (3.Baskı Ankara 1982)

Bu alanın bir başka yayını da, **Kürdistan Teali Cemiyeti'nin** aktif yöneticilerindenken Lozan'dan sonra ülke dışına çıkan Dr. Mehmet Şükrü Sekban'ın 1933 yılında Fransa'da yayımladığı **"Kürt Sorunu - Azınlıkların Problemleri"** adlı kitapçığıdır. Sonradan çeşitli nedenlerle 'dönüş' yapan, Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'ye dönüp bir resmî kuruluşta doktorluk yapan Sekban'ın bu kitapçığı da, gizlilik derecesiyle üst düzeydeki mülki amirlerin kullahımına verilmiştir. Bu kitapçık kısmen terminolojisi değiştirilerek ve notlanarak 1980'den sonra TKAE'nce bol miktarda basılmış ve dağıtılmıştır. (4.Baskı, 1981) (Bu kitabın öyküsü için bkz. Musa Anter: Hatıralarım, İst. 1990, Sf. 74-76)

Bu alanın bir başka ünlü ve güdümlü kitabı da **Mehmet Şerif Fırat'ın "Doğu İlleri ve Varto Tari-**

hi"dir. 1940'lı yıllardan, yani Tek Şef - Milli Şef döneminden başlayarak 1960, 1970 ve 1980 askeri yönetimlerinde yeni-yeni baskıları yapılan bu kitap da tüm resmi kurum ve kuruluşlara sokulan ilginç bir güdümlü yayındır. (10)

Kürt sorununun toplumda yoğun biçimde sorgulanmasıyla birlikte Kürdoloji alanında yayın yapılmayan 80'li yıllarda devlet te tam bir propaganda saldırısına geçmiş durumda. Devletin yarı-resmi kuruluşu olan TKAE, Kürtlerle ilgili 50 dolayında yayın yapmış bulunuyor. (11)

Resmi ideolojinin red ve inkâr politikası üstüne oturan bu yayınların yaymaya ve aşlamaya çalıştığı temel düşünce Kürt diye bir halkın, Kürtçe diye bir dilin olmadığı; bunların Turanî ırktan gelme bir Türk boyu, dillerinin de çeşitli dillerin bileşiminden oluşmuş bir 'karma dil' olduğudur. Hatta Kürtçeyi Türk diline bağlama(!) ya da yoksama çabaları da gösterilmiştir. Ancak binlerce yıllık köklü bir tarihi olan Kürt halkını tümünden yoksamak becerilemediği için önce "Dağ Türkü", sonra "Kürt Türkü", daha sonra ise "Anadolu'nun İlk Türk Sakini: Kürtler" olarak adlandırılmışlardır. Tarihin eski dönemlerinden beri atalarının adlarıyla anılan, en az bin yıldan bu yana da Kürdistan olarak anılan ülkesi ise İttihad ve Terakkicilerce "Vilâyât-ı Şarkiye", Kemalist yönetimce "Doğu vilayetleri", daha sonra ise "Doğu ve Güneydoğu Anadolu" olarak nitelendirilmiştir. Dillerine ilişkin resmi saptamalar daha da gülünçtür. Dr. Friç'in Kürtçeyi "dar" bir dil olarak gösterme çabalarının da üstüne çıkılarak, Kürtçenin "dağ Türkleri"nin konuştukları bozuk bir Türkçe olduğu söylenebilmiştir. **Türk Ansiklopedisi** ve **Meydan Larousse** gibi bilimsel iddialarla ortaya çıkan ansiklopedilerin traji-komik maddelerini incelemek bu konuda bir düşünce vermeye yeterlidir.

TKAE'nün Kürtçeye verdiği en son isim ise "Doğu Anadolu Osmanlıcası"dır. (Bkz. Doç. Dr. Tuncer Gülensoy: a.g.e)

Peki acaba hakim ulus ideologları ve resmi ideoloji mensupları, bu iddialarına ve düzmece savlarına kendileri inanıyorlar mı? İnanıyorlarsa ne ölçüde inanıyorlar?.. Herhalde bunu en iyi gösterecek olan, dışarıyı değil kendilerini yani gizli mercileri enforme edecek belge ve dökümanlardır.

İşte bu incelemede bu türden bir resmi ve 'gizli' dökümana yer vermek istiyoruz. "Doğu illerinde zaman zaman meydana çıkan isyanların oluş ve büyüüş sebepleri ile bunların kovaladığı maksat ve istikametleri resmi belgelere dayanarak yazıp, hizmete mahsus mahrem bir broşür halinde bastırarak özellikle o illerde memuriyet verecek olan idare amirlerinin gözleri önüne konulması..." amacıyla Hükümetin isteği üzerine 1940'lı yılların İçişleri Bakanları Hilmi Uran ve Şükrü Sökmenşüer dönemlerinde eski Ağrı Valisi ve o dönemin Mülkiye Müfettişi Hasip Koylan tarafından hazırlanıp 1946 yılında tamamlanan bu türden bir dökümanın, başka bir deyişle rapor-kitabın Kürt Ulusal hareketlerine ilişkin bölümüne yer vermek istiyoruz.

Kuşkusuz çalışmanın önemi, öncelikle resmî bir kimlik taşımasından kaynaklanıyor. İncelemede de görüleceği gibi, gizli rapor-kitap olarak hazırlandığı için resmî devlet görüşünün tersine "Kürt ve Kürdistan gerçeği" doğrudan devletin resmî belgeleriyle veriliyor. Yani bu yönüyle devletin resmî politikasını hemen tümüyle tekzip eder nitelikte. Kürt ve Kürdistan gerçeğinin resmî tescili de diyebiliriz buna.

Günümüzde anlaşılması oldukça güç, anlatımın sadeleştirilmesi dışında metnin özüne dokunmaya çağız. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için yeri geldikçe arabaşlıklar ekleyecek ve dipnotlar vereceğiz.

Kürtlerde Milliyetçilik ve Bağımsızlık Akımları Ne Zaman ve Nasıl Başladı ve Nasıl Gelişti?

Ahmedè Xani ve Eseri Mem û Zîn

Kürtelere milliyet ve istiklâl fikir ve aşkını ilk defa telkin eden meşhur Kürt şairi Ahmedè Xani'dir. Bu zat 1061 (M. 1651) senesinde dünyaya gelmiş ve 1105 (H) senesinde "Mem û Zîn" adındaki kitabını yazmıştır. Öldüğü tarih belli değildir. Mezarı Doğubeyazıt kazasında olup Kürtler'in ziyaretgâhidir.

Mem û Zîn (12) Birinci Cihan Harbini takip eden Mütareke zamanında 1335 (M.1919) senesinde Hamza (13) isminde bir Kürt tarafından İstanbul'da Necm-i İstiklâl Matbaasında bastırılıp yayınlanmıştır.

Mem û Zîn'in Konusu Ve İşlediği Ulusal Tema

Mem û Zîn; Emir Abdaloğlu, Emir Zeynettin'in güzellikleriyle meşhur Zîn ve Siti ismindeki iki kız-

kardeşinin Memo ile Tacettin ismindeki Kürt gençleriyle olan aşklarını nazmen hikâyeye eylemekte ve bu arada Kürtleri övüp, onların ulusal duygularını harekete geçiren şiirler içermektedir.

Bedirhanoğulları'ndan Celâdet Ali, Atatürk'e yazdığı 1933 tarihli Açık Mektubunda (14) bu eserden bahsederken;

"Şair Ahmedè Xanî, bugünkü milliyet cerayanının ilk mübessiridir. Konusunu bir halk efsanesinden almış olan Xani, eserinde baştanbaşa Kürt milletinden ve Kürdistan'dan bahseder. Konuştuğu kişiler tümüyle birer semboldür. Kürt milletini temsil eden kişiyi esarete düşürür, zindana atar ve onun kurtuluş çarelerini millete anlatır ve gösterir" demektedir.

Mem û Zin'in, Kürtler'in yiğitlik ve gayretini, bedbahtlık ve talihsizliklerini ve bununla birlikte cömertlik ve yardımseverliğine ilişkin manzum övgüsünün çevirisini aynen aşağıya alıyorum. (15)

"Sâkie Allah için lûtfet ver. Cam-ı Cem'e bir yudum koy. Cam-ı Cem cihannümâdır. Herne ki istiyorsan onu açığa çıkar. Bahtaçıklığı hükmünü işletince, durum bize karşı gelişir. Felaketimiz kemâle erdi. Acaba bu felâketin sona ermesi mümkün mü? Herhalde yükseleceğiz. Acaba dönem sonuna kadar mümkün müdür? Bu fırsatta, talih bize yıldız gibi görünsün. Talih bize yâr olsun ki, bir defa uykudan uyanalım. Bizden çıksın cihani fethe edecek bir fedakâr. Bundan bize bir padişah meydana gelsin. Kılıcımızın hızı bilinsin. Kalemimizin kaderi bilinsin. Derdimize ilaç bulunsun. İlmimizin revacı bulunsun. Eğer olsaydı bizde başkaldırcı, hem kerem sahibi hem de koruyucu. Kendimize mahsus sikkemiz ve paramız olurdu. Böyle itibarsız ve bölünmüş kalmazdık. Altın ile gümüş halis ve temiz iseler de sikke olduktan sonra aziz ve muteber olurlar. Eğer bizim bir padişahımız olsaydı. Allah ona Lâyık bir taç verseydi. Ona bir taht tahsis ederdik. Bize bir şans tecelli ederdi. Onun bir tacı yetimleri teselli edecekti. Bizi biçarelerin elinden kurtaracaktı. Bu Rumlar ile Türkler bize hâkim olmaktan el çekecekler. Memleket Türk ve Acemler tarafından harap, mahkum, mağlup, aşağılanmış ve köle olmaktan kurtulacaktı. Fakat ezelden Allah böyle takdir etmiş, bu Rumları ve Acemleri bizim üstümüze koymuş, kendimizi onların bağımlısı saymak ancak büyüklere yakaran bir utançtır.. Şeref ancak prenlere ve emirlere aittir. Şairler ve çaresiz kimseler ne yapabilir? Allah'ın hikmeti beni şaşkın bırakıyor. Dünya devletleri içinde Kürtler neden herşeyden yoksun-

durlar. Bir kelime ile, ne hakla mahkûm edilmişlerdir. Onlar cesaretleriyle şeref diyarını fethetmişlerdir. Asalet ülkesini ele geçirmişlerdir. Onların şereflerinden herbiri iyilikseverliktedir. Savaşta bir Rüstem'dir. (Hatem ve Rüstem, biri yardımseverliği ile, diğeri gücü ve yiğitliği ile tanınmış efsane kahramanlarıdır). Arap illerinden Gürcistan'lara kadar bakınız. Kürtler bir kale gibi durmaktadırlar. Bu Türkler ve bu acemler onların arkasına sıralanmışlardır. Kürtler onları dört taraftan sarmışlardır. Ve her iki taraf bu milleti kaderin oku için bir av saymışlardır. Denilebilir ki onlar sınırların anahtarlarıdır. Onlar hasımlarının herbirini sımsıkı bir baraj gibi tutmaktadırlar. Rum'un (16) denizi ve Acem'in okyanusu kabarıp dalgalanınca bütün Kürtler kana bulanmaktadır. Onları zorla birbirinden ayırmaktadır. Cömertlik, asalet, kahramanlık, cüret, pervasızlık hep Kürt milletinde toplanmıştır. Onlar bu meziyetlerinden ancak kılıç ve kuvvet ile vazgeçirilebilir. Cesaretleriyle ne kadar övünürlerse buna mecbur bırakılmaktan o kadar nefret ederler. Bu kabadayılık ve ruh büyüklüğü onları kendi aralarında daima dağınık, kavga ve karğaşalık içinde bırakır.

Eğer aramızda uysal olarak birbirimize bağlılık göstersek Rumlar ve Acemler'in hepsi bize uşak gibi hizmet edeceklerdi. Din ve devleti en yüksek zirvesine ulaştırarak fen ve marifet kazancaktık."

Kürtler'de Milliyetçilik Akımları

Ahmedè Xanî'nin serptiği bu milliyet tohumları Kürt milletinin kuraklığı içinde mahvoldu.

Kürtler'de milliyet cereyanları Meşrutiyet'in ilanından sonra gizli kapaklı başlamış ve Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen Mütareke günlerinde Osmanlı Hükümetinin çok zayıf düştüğü zamanlarda ecnebi-lerin işgaline dayanarak açığa vurulmuş ve ortaya çıkarılmıştır. (17)

19. yüzyılda Kürtler'de millî cereyanlar görülmedi. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar eğitilmiş veya cahil hiç bir Kürt, Türkler'den ayrılarak müstakil veya muhtar bir hükümet kurmayı hatırlı dahi geçirmemiş, tersine bunu geleceklere ve varlıkları için tehlikeli bulmuşlardır. (18)

Eski Kürt isyanlarında siyasî maksat ve emeller katiyen yoktu. Bu isyanlar daha ziyade idaresiz bir vali, zalim bir kumandan veyahut yine kendi kanlarından olan derebeylerin, ağaların zulüm ve tegallübüne karşı vukua gelmiş hareketlerdir. (19)

Ermeniler Karşısında Zorunlu Yakınlaşma

Avrupa devletleri tarafından açıkça desteklenen Ermeni harekâtı ve istekleri, Türklerin olduğu kadar Kürtler'in de aleyhine olduğundan ve Avrupalılar'ın "Ermenistan" dedikleri yerlerde Kürtlerin büyük çoğunluk da oluşturdıklarından Ermeni tehlikesi karşısında müşterek menfaat dolayısıyla Türkler'le Kürtler arasındaki ilişkiler gittikçe kuvvet ve samimiyetini artırmış, bu **iki milleti** çözülmez bağlarla birbirine bağlamıştı.

Osmanlı Yönetiminde Türkler

Osmanlı Hükümetini yöneten müstebit hükümdarların güttüğü siyaset, dini idi. Sözde hakim bir millet olan Türk ırkının hükümet işlerine karışmakta hiç bir üstünlüğü yoktu. Tersine Osmanlı hanedanı Türk ırkına karşı adeta güvensizlik göstererek Saray adamlarını ve en yakın maiyetlerini genellikle başka ırklara mensup olanlardan seçerlerdi. Çerkesler, Arnavutlar, Kürtler, Araplar, hatta Rum, Ermeni ve Yahudiler sultanlar yanında Türkler'den daha imtiyazlıydılar. Osmanlı Hükümeti bu siyasette o kadar ileri gitmişti ki **Türk adı adeta hakaret ve tezyif tabiri** olmuş; anayurt olan Anadolu adeta bakımsız kalmıştı.

Türkler'in görevi, kendi ırkından ziyade diğer unsurların iktidarını sağlamak için Balkanlar'dan Yemen Çöllerine kadar koşup döğüşerek kan dökmektir.

Dipnotlar

1 - "Kürdistan" Dergisi Kürdistan Cemiyeti'nin yayın organı olarak 1918-1919 yıllarında yayın yaptı.

2 - Prof. Mehmet Mihri (Hilav) amaçlanıyor. İlahiyat profesörü ve hukukçu olan M. Mihri Hilav Arapça, Farsça, Türkçe, Fransızca ve Kürtçe'nin tüm lehçe ve şivelerini biliyordu. Fazla bilgi için bkz. M. Anter: **Hatıralarım**, s. 73-74

3 - Sevr Andlaşması'na katılan Ermeni delegasyonunun başkanı.

4 - Sevr'de Kürt delegasyonu başkanı.

5 - İsim verilmediği için, bu telgrafın sahiplerinin kimler olduğu anlaşılmamaktadır.

6 - Said-i Kürdî hakkında bilgilenmek için bkz. M. Anter: a.g.e., s. 76-79

7 - Son bildiri sahipleri dışında telgraf gönderdikleri bildirilenlerin adları belirtilmediği için kimlikleri konusunda kesin bir şey söyleyemiyoruz. Ancak bunların tümünün "islâmcı" unsurlar olduğu ve Şerif Paşa'nın da dindar

kesimi karşısına almamak için bu açıklamayı yapmak zorunda kaldığı anlaşılıyor. Rapor sahibi ise bu tür telgrafları özellikle alıntılıyor.

8 - Bu kişi, aynı zamanda Kürdistan Teâli Cemiyeti üyesidir.

9 - Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti amaçlanıyor.

10 - Kürt kökenli şair ve yazar **Süleyman Nazif**'in kişiliği konusunda birçok yazı ve kitap yazılmıştır. Tipik bir dinci olan Süleyman Nazif, Mehmet Akif'in en yakın arkadaşlarından. Bir başka yakın arkadaşı ise yine bir Kürt olan ve M. Akif'ce "**kafası gâvur, kalbi müslüman**" olarak nitelendirilen Prof. Ahmet Naim Baban'dır (1872-1935). **Mehmet Akif**, bu iki arkadaşı arasında gömülmek istemiştir. Soyadından da anlaşılacağı gibi Ahmet Naim, ünlü Baban ailesindedir. (Fazla bilgi için bkz. Mithat Cemal: **Mehmet Akif**, Ank. 1986, s. 103-114 ve M. Anter: **Hatıralarım**, s. 69-70)

11 - Bu Andlaşmanın değerlendirilmesi ve boyutlandırılması konusunda bkz. G. Sasuni, Z. Silopi, K. Burakay'ın adı geçen eserleri.

12 - Bu nasıl bir belirlemeyse... Resmi görüş başka yerlerde de Dersim'in Türklüğünü savunur!..

13 - Bilindiği gibi Wilson Prensiplerinden biri, "**ülke topraklarının milliyet esasına göre belirlenmesi**"ydi. Burada, bu ilkeye atıfta bulunuluyor. (Bkz. **Türk ve Dünya Ün. Ans.** Thomas Woodrow Wilson mad.)

14 - Bilindiği gibi Sevr Andlaşması'nda Kürtleri **Şerif Paşa** temsil ediyordu. Şerif Paşa, eski Stokholm Sefiriydi. Kürt ulusal hareketleri ile Sevr Barış Konferansı'na ilişkin eserlerde adı sıkça anılır.

15 - Seyit Abdülkadir'in liderliğindeki Kürdistan Teâli Cemiyeti içinde, S. Abdülkadir'in kimi tutumlarını beğenmeyen Bedirhanîler öncülüğündeki grup, adı geçen Dernekten ayrılarak bu Derneği kuruyorlar.

16 - Resmi görüşün bu yaklaşımıyla ilgili değerlendirmeye yapmaya gerek görmüyoruz. Çünkü Bedirhanîler Kürt ulusal hareketiyle adeta özdeşleşmişlerdir.

17 - İsmet Paşa'nın da Lozan'da kabul ettiği gibi, nüfusunun çoğunluğu Kürt olan Musul'un kurulacak Kürdistan'a bağlanması için çaba göstermek son derece doğalken ve bu çalışmalar daha 1919'da başlamışken, resmi kalemler sorunu götürür Şeyh Sait İsyanı'na bağlar ve o gün-bu gündür ağıtlar yakarlar, başka bir deyişle "**ağıtlama**" yazarlar.

18 - Dikkat edilirse bu tarih, M.Kemal'in Anadolu'ya çıktığı 19 Mayıs 1919'dan öncedir.

19 - İstanbul'daki Osmanlı Hükümeti amaçlanıyor.

- Sürececek -

"KÜRT KADINININ KURTULUŞUNUN ÖN ŞARTI O'NUN ULUSU VE SINIFI İLE BERABER ÖZGÜRLÜĞE KAVUŞMASIDIR."

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutlamak için Diyarbakır İHD Kadın Komisyonu'nun düzenlediği gecede Meral DANIŞ tarafından sunulan konuşma metnini okurlarımızın ilgisine sunuyoruz.

DENG

Bugün 8 Mart. Tüm dünya emekçi kadınlarının sömürüye, zorbalığa karşı başkaldırdığı gündür bu gün. 8 Mart 1857'de Newyork sokakları kadın tekstil işçilerinin daha iyi yaşam koşulları, iş saatlerinin düşürülmesi, sosyal haklar elde edilmesi istemleriyle çınliyordu. Sağlıksız iş koşulları, uzun iş saatleri, kadınların sendikal çalışmalara yeterince katılamaması ve diğer sosyal haklardan yoksun kalış onları greve sürükledi.

Tarihte kadınların başkaldırısının bir sembolü haline gelen bu direniş Militarist Amerikan yönetimi tarafından kanla bastırılmıştır. Bu direnişle Newyork caddelerini kanlarıyla sulayan bu kadınlar bütün dünya kadınlarına ve bizim mücadelemize ışık tutmuştur. Her direnişte olduğu gibi, bu direniş de beraberinde bir kazanım ve moral üstünlüğü getirmiştir. Bu güne hak ettiği önemi vermek ve süreklileştirmek amacıyla 1910 yılında II. Enternasyonal'de Klara Zetkin'in önderliğinde 8 Mart dünya emekçi kadınlarının birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak kabul edilmiştir. Günümüzde 8 Mart'ın anlamını değiştiren, içeriğini boşaltan anlayışlarla yüzyüzeyiz. Bizler bu güne sahip çıkmazsak, feministler, Semra hanım ve papatyalı ve buna benzer kişiler 8 Mart'ı kendi amaçları için kullanacak, bu günün devrimci niteliğini karartarak kadın haklarını sadece burjuva reformist bir istemle sınırlayacaklardır. Oysa şunu da biliyoruz ki, kadın sorununu düzenlen veya devrim sorunundan ayrı ele almak insanı veya örgütü ister istemez burjuvaziye uzlaşmaya götürür. Bizim için 8 Mart baskıya ve sömürüye başkaldırıcıdır.

- 8 Mart özgür ve onurlu bir yaşam istemidir.
- 8 Mart örgütlü mücadele isteminin yükseldiği gündür.
- 8 Mart emperyalizme, sömürgecilığe ve her türlü ayrımcılığa atılan bir tokattır.

Kürt kadını için 8 Mart'ın anlam ve önemi nedir? Bunu belirleyebilmek için ülkemizin sosyal,

ekonomik ve kültürel yönlerden konumunu tesbit etmek gerekir. Fakat biz bu konuda uzun bir tahlile girişmeden şunu söyleyebiliriz. Kürt toplumu geleceksel bir toplum olduğu için ataerkil aile yapısı egemendir. Ailelerin çok çocuklu olmasının yanında kadın; erkek çocuklar yanında ikinci derecede bir toplumsal statüye sahiptir. Diğer belirgin bir özellik de bağıllık olayında görülür. Toplumumuzda ailenin, aşiretin ve kadının namusunu korumak çok önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kürt kadınının mücadeleye katılımını incelerken O'nun üçlü bir sömürü çarkı içinde yaşadığını görmemiz gerekir. Kürt kadınının ulusal, sınıfsal ve cinsel sömürüye karşı mücadele etmesi O'nun ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde hak ettiği yerini almasını sağlayacaktır. Cinsiyetçi baskıya karşı mücadele, sömürgeci ve feodal düzene karşı verilen mücadele-den bağımsız değildir. Kadının özgürleşmesi, eşitliği ve kurtuluşu ancak, yine kadının özgür çabası ve kavgasının eseri olacaktır. Kürt kadınının kurtuluşunun ön şartı onun ulusu ve sınıfıyla beraber özgürlüğe kavuşmasıdır. Sömürgecilerin Kürt halkına karşı uyguladığı baskı, işkence ve soykırımda kadın, erkek ve çocuk ayırımı yoktur. Kürt halkının verdiği mücadelede de bu ayırım olmamalıdır.

Tarihsel sürece baktığımızda Kürt kadınlarının içinde yaşadıkları koşullardan mücadeleye katılmaları sınırlı olmuşsa da, kadınlarımızı mücadelede her zaman görmek mümkündür. Kürt direnişlerinde kadınlar kocalarının, erkek kardeşlerinin ve babalarının yanında yer almışlardır. Dersim isyanında Gülnaz, kocası Alişer'le birlikte savaşmış ve birlikte şehit düşmüşlerdir.

Yine Dersim direnişinde Besé direnişçi Kürt kadınlarının en önemli örneklerinden biridir. Seyit Rıza'nın eşi Besé, komutan olarak erkeklerle beraber omuz omuza savaşmıştır. Besé kurşunlar tüendikten sonra sağ olarak ele geçmemek ve teslim olmamak için uçurumdan atlamıştır.

Irak Kürtlerinden Necah Abdulselam, Nahide Şaiz; KDP'ye bağlı kadın komitesinde ilk olarak o dönemlerde kadınlara yönelik önemli çalışmalar başlatmış Magret Corgi, bayan Şerif Ömer ve Leyla Qasım'da bu komiteye, hem de genel olarak Kürt halkının mücadelesine katkıda bulunmuşlardır. Leyla Qasım'ın çok yönlü çalışmaları, yiğitliği Kürt kadını mücadelesi denince onun sembol olarak akla gelmesine sebep olmuştur. Şehitler kervanının bir üyesi olan Leyla Qasım düşmana boyun eğmeyerek idam sehvasını tekmelemiştir. Ancak ülkemizde her gün yeni Leyla'lar yetişmektedir. İşte Reyhan, Ronahi, Neriman faşist Saddam diktatörüne suikast girişiminde bulunurken yakalanarak Leyla Qasım'ın kederini paylaştılar. Kürt kadını tarih boyunca örneklerinde gösterdiği gibi yaşamını ortaya koyarak mücadele etmeyi de bilmiştir. Ama bu dönemlerde kadınların mücadele içindeki yerleri daha çok yardımcı olma niteliğindedir. Genel olarak cepheye ekmek su taşımak, haberleri iletmek, cephe taşımak niteliğinde olmuştur. Kadınlarımızın mücadele içinde yer almaları çok önemli olmasına rağmen temel niteliği yardımcılıktır.

Özellikle son yıllarda mücadele alanlarında kadınlarımızın çok daha farklı roller üstlendiklerini görüyoruz. Kürt kadını artık yardımcı olarak değil örgütlü olarak mücadele etmekte ve bizzat yöneticilik yapmaktadır. Kadınlarımızın mücadeleye bu denli katılmaları ailelerin de isteği doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bundan çıkan en önemli sonuç da şudur: Kürt toplumunda artık ailenin namusunun korunması, aşiretin namusunun korunması, kadının namusunun korunması gereğinden daha çok, vatan bağıllık, ülkeye bağıllık ve ulusal onur ön plana çıkmaktadır. Eski değerler yerle bir edilmekte ve onurlu yaşamaya doğru yol alınmaktadır. Gün gibi ortada olan diğer bir nokta da şudur. Ülkemizin şu anda içinde bulunduğu koşullarda kadının namusunun korunamayacağı kuşku götürmez bir gerçekliktir. Öncelikle esaret zincirlerinin kırılması gerekir. İnsanlık; ulusal onur için, eşitlik için baskı ve zulme başkaldırını gerektirir. Kürt kadınları da artık bu başkaldırılarda en ön saflarda yerlerini almaktadırlar.

Evet, artık Kürt kadınları Bêrivan'ları, Zozan'ları, Sultan'ları ve Ayten'leriyle bu direngen ruhlarını ortaya koymuşlardır. Sadece 1980 yılından sonra 30'a yakın kadınıımız şehit düşmüştür.

1990 yılının Mart'ında arkadaşımız Zekiye Alkan Newroz ateşini yükseltmek için kendi bedenini yakarak Diyarbakır burçlarında hiç sönmeyecek bir alev yükseltmiştir.

Zekiye Alkan arkadaşımızın yükselttiği alev bize

her zaman ışık tutacaktır. Son dönemlerde Cizre'de, Nusaybin'de, Dargeçit'te, Lice'de Kürt kadınları en ön saflarda mücadele bayrağını yükseltmeye devam ediyorlar. Cizre olaylarında tutuklanan ve basında çıkan zafer işareti yapıp korkusuzca sömürünün, zorbalığın üzerine yürüyüşünü gösteren fotoğraflarıyla olayların bir simgesi haline gelen Reyhan, henüz 17-18 yaşlarındaydı. Reyhan yargılandığı mahkemede hakim sorularına tek kelime Türkçe bilmediği için anlamayan gözlerle bakıyordu. Reyhan'ın tek suçu Kürt olmak ve insanca yaşama istemiydi. Yine Cizre olaylarında göz altına alınanlar arasında kadın oranının yüksekliği ilk dikkati çeken olaylardan biriydi. Diyarbakır cezaevinde teslim alınamayan koşullardan bir tanesi de kadınlar koğuşuydu. 2 Haziran'da Mardin'e bağlı Dargeçit ilçesinde kadınlar, cezaevlerindeki yakınlarını desteklemek amacıyla kaymakamlık önünde oturma eylemi yapıp dilekçe sunmak istemişler. Güvenlik kuvvetlerinin saldırısı üzerine kadınlar taşlarla sopalarla karşılık vermişlerdir. Dargeçit'teki olaylara kadınlar dışında kimse katılmamıştır. Güvenlik kuvvetleri olayları dağıtmak için zora başvurarak kitlenin üzerine ateş açmıştır. Bir çok kadın rastgele gözaltına alınmış ve bunlardan 11 kadın da tutuklanmıştır. Bu olayla ilgili olarak açılan davada sadece kadınların yargılanması ayrıca dikkati çeken bir noktadır.

Dargeçit'e bağlı Xelilan köyünde özel time engel olmak isteyen kadınlarla özel tim arasında çıkan çatışmada bir çok kadın kafasından ve çeşitli yerlerinden önemli oranda yara almışlardır.

12 Aralık 1990 tarihinde devletin uyguladığı baskıyı, zulmü protesto etmek için Dibek köylüleri Lice Hükümet Konağı'na doğru yürürken kitle üzerine açılan ateş sonucu altı çocuk annesi Kudret Filiz yaşamını yitirmişti. Bozlar köyünde yaşayan Ayşe Göçer de yediği dipçik darbeleriyle bebeğiyle beraber yaşamını yitirmişti. Kadınlarımız cezaevlerindeki direnişlerde de, gerek açlık grevlerine giderek, gerek yürüyerek ve gerekse cezaevleri kapılarında güvenlik kuvvetlerine taşlarla karşılık vererek destek vermişlerdir. Saliha Şener ve Rahime Şahin analar direnişe destek olmak için belediye binası önünde üzerlerine gaz dökerek kendilerini yakmak istemişlerdir.

Evet bizim ülkemiz öyle bir ülkedir ki, insanlarımız ulusal onurlarını korumak istediklerini, insanca yaşama isteklerini ancak ölerək dile getirebiliyorlar.

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü bütün dünya kadınlarına ve ülkemiz Kürdistan kadınlarına kutlu olsun.

KADININ ULUSAL VE TOPLUMSAL MÜCADELEDEKİ YERİ VE ÖRGÜTLENMESİ

G. YAĞIZ

Yazıma Marksistlerin her savaşın özelliğini kavramada teorik temel olarak gördükleri Clavsewitz'in şu sözleriyle başlamak istiyorum.

"Savaş politikanın başka araçlarla devamıdır." Marksizm, yani modern bilimsel sosyalizm açısından savaşın nasıl değerlendirilmesi ve savaşa karşı takınılacak tutumu Lenin şöyle açıklıyor.

"Niçin savaşıyor, savaşı tezgahlayanlar hangi sınıflardır? Biz marksistler; her türlü savaşımın gözü kapalı karşısında mı yer almalıyız?"

Emperyalistler arası savaşlar insanlığa getirdiği yıkım ve acıyla haksız savaşlar birer örneklerdir. Yine daha çok yakın bir zamanda, dünya jandarmlığına soyunmuş ABD ve yandaşlarıyla, Ortadoğu'da kanlı bir diktatörlük kuran sömürgeci-faşist Saddam rejimi arasındaki savaş, haksız ve pis bir savaştır. Bu haksız savaşta halkların hiç bir çıkarı olamaz. Tüm haksız savaşlarda olduğu gibi bu savaşta da kadınların yaşadıklarını şöyle ifade edebiliriz.

Savaş kadınlar için;

- Bedenlerinin bir mal gibi, bir ganimet gibi saldırıya uğraması, tecavüz, kötü muamele ve aşağılanması demektir.

- Her türlü gerici erkek egemen, militarist değerlerin yüceltilmesi ve topluma dayatılması demektir.

- Kendilerinin ve bedenlerinde büyüttükleri canların yok oluşunu, sakatlanışını yaşamak demektir.

- Siyasal, ekonomik ve toplumsal yaşama, özellikle de karar alma süreçlerine katılımın daha da geciktirilmesi demektir.

Amacı, sosyalist bir toplum sistemine ulaşmak, insanlığın sınıflara ayrılmasını, insanın insan tarafından sömürülmesini yok etmek, savaş olasılığını da ortadan kaldırmak olan savaşlar haklı savaşlardır. Yine anti-emperyalist ve anti-sömürgeci ulusal kurtuluş savaşları da haklı savaşlardır.

Sınıflı toplumlarda en çok ezilen, sömürülen ve ikinci cins konumunda olan kadının kişiliği bir anlamda da suskunluğuyla yoğrulmuştur. Bununla

birlikte insanlığın kurtuluşu için savaşım veren kadınların tarihine baktığımızda birçok kadının ezilmişliği, sömürüye karşı özgürlük bayrağını yükselterek, suskunluğun dilini haykırıslara dönüştürdüklerini görürüz. 1871 Paris Komünü barikatlarında vuruşan Luise Mechel, Güney Afrika'da yaşamının her gününü zindanlarda geçiren Winnie Mandela, yine Alman generalleri tarafından vurulan Rosa Lüksemburg ve ömrü boyunca kadın hakları savaşımı vermiş Klara Zetkin bilinen isimlerdendir. Ayrıca, II. Dünya Savaşı sırasında Faşist Nazi işgaline karşı yiğitçe direnen Partizan Tanya, İsrail siyonizmine karşı savaşan ve gencecik hayatını ülkesi için feda eden Sena, Türkiye'de Didar Şensoy, Behice Boran, ömrünün geri kalanını sakat olarak geçirecek olan Gülay Beceren, Kürdistan'da Besé'ler, Leyla Qasım'lar, Bérivan'lar, Zekiye Alkan'lar...

Yakın tarihimizde de ulusal kurtuluş mücadelesinde örnek savaşçı Kürt kadınları vardır. Dersim isyanının önderi Seyyit Rıza'nın eşi Besé direnişçi Kürt kadınlarının yiğit önderlerindedir. Yine Sason isyanında onurundan taviz vermeyerek direnen ve düşmanın eline geçmekteyse uçurumdan atlayarak ölümü seçen yiğit Kürt kadını Maşallah.

Irak'taki halk hareketi sırasında sömürgeci-faşist Saddam rejimine tutsak düşen Leyla Qasım, düşmana boyun eğemeyerek çıkarıldığı idam sehpasını özgürlük inancıyla tekmelemiştir. Korkunç işkencelerden geçen, memeleri kesildiği halde pişmanlık duyması halinde af edileceği teklifini reddederek onurunu ve soylu kişiliğini ayaklar altında çiğnetmiştir.

Ulusal kurtuluş hareketinde kadınlar bir çok kez direnme örneklerini vermişlerse de daha çok cephe gerisinde bulunmuşlardır. Bir anlamda erkeklerin etkisiyle mücadeleye katılmışlardır. Leyla Qasım gibi mücadele içinde kendi adıyla öne çıkan çok az kadın vardır.

Bugün kiteselleşerek yükselen ve sömürgeci rejime korkulu anlar yaşatan, destanlar yaratan Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesi haklı savaşlar içinde öncelikle incelenmesi gereken bir konu-

dur.

Konuya girmeden önce Kürdistan tarihi hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Ortadoğu'nun en eski halklarından olan Kürt halkının tarihi sömürgeciliğe karşı başkaldırı tarihidir aynı zamanda. Kürt halkı 19. ve 20. yüzyıl boyunca bir çok kez ulusal hakları için başkaldırmıştır. Bu ayaklanmaları şöyle sıralayabiliriz :

- 1806 Süleymaniye'de Baban Kürtlerinden Abdurrahman Paşa Ayaklanması; 1812'de Abdurrahman Paşa'nın oğlu Ahmet Paşa önderliğindeki ayaklanma.

- 1820 Zazaların ayaklanması; 1829-39 arasındaki Revanduz, Hakkari, Turabdin, Sincar ve Diyarbakir çevresindeki Kürt ayaklanmaları.

- 1840 yıllarındaki Bedirhan Bey liderliğindeki ayaklanma; 1855 Yezdani Şer ayaklanması, 1880 Şeyh Ubdeyduh ayaklanması,

- Kurtuluş Savaşı döneminde Dersim Kürtleri tarafından desteklenen Sivas'ın Zara, Kangal, Divriği, İmraniye yöresinde meydana gelen Koçgiri ayaklanması.

- 1925 Şeyh Sait İsyanı, 1927-30 Ağrı ayaklanması, 1936-38 Dersim İsyanı.

1940 sonrası 70'li yıllara kadar Türkiye Kürdistanı'nda nispeten sakin bir dönem yaşanmıştır. Ancak özellikle 70'li yılların ortalarından itibaren sosyalist dünya görüşünün özellikle Kürt aydınları ve Kürt halkı içerisinde yaygın biçimde tartışılır olması ve taraf-

tar kazanması bu dönemden sonra Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesine farklı bir nitelik kazandırmıştır.

Bu kısa bilgilerden sonra Kürt kadınının ulusal kurtuluş mücadelesindeki yerini özellikle de 1980'li yıllardan itibaren mücadeleye kazandırdıkları ivme açısından değerlendirmek istiyorum.

1980 sonrası Türkiye Kürdistanı'nda devrimci mücadele yönünde değişen önemli faktörlerden biri de kadınların mücadeleye aktif katılımlarının olduğu görülüyor. Kadınlarımızın açık grevlerinde, cezaevi direnişlerinde türkülerıyla, govendleriyle erkeklerin yanında, onlarla omuz-omuza özgürlük mücadelesine ivme kazandırdıklarını görüyoruz. Cizre'de, Nusaybin'de Kızıltepe'de, Derik'te, Dargeçit ve Lice'de kadınlar önsaflarda yerlerini alıyorlar.

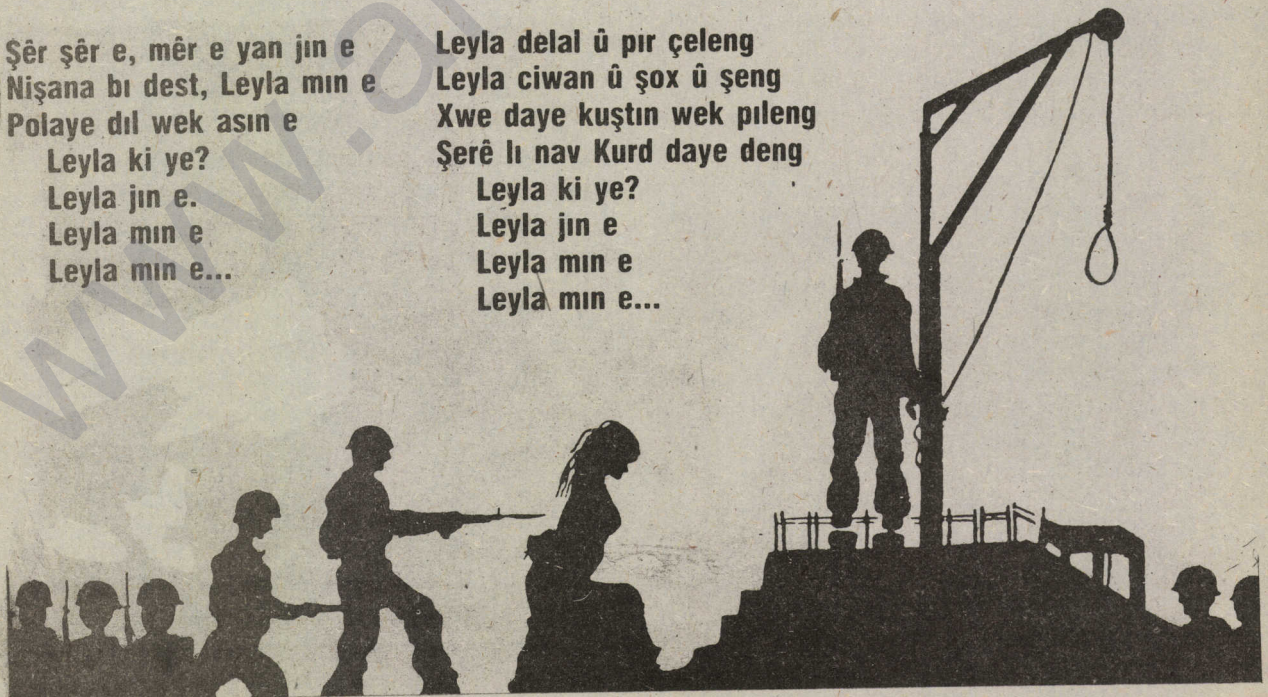
Dicle Üniversitesi 4. sınıf öğrencisi Zekiye Alkan, 21 Mart 1990 Newroz şafağında kendini yakarak sömürgecilik zincirini kıran kadınların direnişine en güçlü katkı yapanların yanında yerini alıyor.

Yine 12 Aralık 1990'da yapılan baskı ve zulmü, özel timin estirdiği terörü protesto etmek üzere, Lice Hükümet Konağı'na doğru yürüyüşe geçen Dibek köylüleri üzerine açılan ateş sonucu 6 çocuk anası Kudret Filiz yaşamını yitiriyor. Ve Mardin'in Dargeçit ilçesinde İdil olaylarını protesto sırasında çıkan çatışmada ölen Rukiye Bozkurt..

Ve daha bir çok, ismini saymakla bitiremeyeceğimiz yiğit Kürt kadını.

Şêr şêr e, mêr e yan jin e
Nişana bı dest, Leyla mîn e
Polaye dîl wek asîn e
Leyla ki ye?
Leyla jin e.
Leyla mîn e
Leyla mîn e...

Leyla delal û pir çeleng
Leyla ciwan û şox û şeng
Xwe daye kuştin wek pîleng
Şêrê lî nav Kurd daye deng
Leyla ki ye?
Leyla jin e
Leyla mîn e
Leyla mîn e...

Yakın tarimizden bilebildiğimiz kadarıyla 1919 Mayıs'ında Kürt Teali Cemiyeti'ne bağlı Kürt Kadınları Teali Cemiyeti kuruluyor.

Yine 1963 yılında Kürdistan Demokrat Partisi'ne bağlı olarak çalışan Kürdistanlı Kadınlar Birliği kuruluyor.

1970'li yılların ilk yarısında kurulan Devrimci Demokrat Kadınlar Derneği kadının mücadelesini ileriye götürme anlamında bir adım. Ayrıca yurtdışında Almanya ve Batı Berlin'de Kürdistanlı Kadınlar Birliği (KOMJIN), İsveç'te Kürt Kadınları Derneği ve yine İsveç'te kurulan Kürt Demokrat Kadınlar Derneği'ni görüyoruz.

Ülkemiz nüfusunun yarısını oluşturan kadın potansiyelinin mücadele dışında bırakılması kuşkusuz mücadeleyi başarısız bırakacaktır. Bu anlamda kadınların örgütlü bir şekilde mücadeleye katılımı kendini zorunlu kılıyor.

Ülkemizin sömürge ve yarı-feodal yapısı Kürt kadınına eşine az rastlanır güçlüklerle karşı karşıya bırakıyor. Aile içinde kadınların hala söz hakkı yok. Evleneceği insanı bile onun dışında babası, babası yoksa aile büyükleri kararlaştırıyor. Ayrıca bunun yanında "Berdéli" denilen olay oldukça yaygın. Erkek birden fazla kadınla evlenebildiği ve istediği zaman boşanabildiği halde kadının bu konuda hiç bir söz hakkı yok. Bu uygulamalar sadece aile içinde sınırlı kalmıyor, eğitim alanında, sağlık sorunları anlamında, üretim alanında da geri bırakılmışlık politikası sonucu kadın erkekten farklı uygulamalara maruz kalıyor.

Genel anlamda toplumun bütün bireyleri bu uygulamalar sonucu geri bırakılmakla birlikte, kadın ikinci cins olarak adeta kişiliğinin kaybıyla karşı karşıya kalıyor. Varolan kısıtlı imkanlar daha çok erkeğe tanınıyor. Örneğin, kırsal kesimde okur-yazar oranına baktığımızda bu oranın kadınlar arasında % 10'a kadar düştüğünü görürüz. Yine kız çocukları doktora ender götürülür. Çünkü ondan önce erkek kardeşleri vardır.

Yine Kürt kadınlarının ürettikleri ürün üzerinde söz hakları yoktur. Emeğini direk kendisi pazara sürememektedir.

Özetle Kürdistan'da kadınların sınıfsal-ulusal-cinsel anlamda üçlü sömürüyle karşı karşıya kaldıklarını görüyoruz.

Kadınların üçlü sömürünün zincirlerinden kurtulmalarının yolunun onların politik mücadeleye katılmalarından ve öz örgütlenmelerini yaratmalarından geçtiğine inanıyorum.

Kadınların niceliksel olarak 1980 sonrası müca-

deleye katılımlarının artmasıyla birlikte, niteliksel anlamda istenilen düzeyde olduklarını söylemek, bir anlamda varolan somut gerçekleri görmezlikten gelmek olur.

Kadınların politik mücadeleye katılımının biçimleri çeşitlilik arz edebilir. Bu, varolan politik yapıların "kadın" kolları içerisinde olabileceği gibi, "Bağımsız kadın örgütlenmelerinde" de olabilir. Bunları birbirine alternatif örgütlenme biçimleri olarak görmek yanlıştır.

Bağımsız kadın örgütlenmesi konusu ayrıca üzerinde durulması gereken bir konu olmakla birlikte, yine de bu konuya kısaca değinmek istiyorum.

Bağımsız kadın örgütlenmesi, kadının cins temelinde ezilmişliği üzerinde kuruludur. Bağımsız kadın örgütlenmesi politik yapıların direk uzantısı olmamalıdır. Ama bu anlamda bağımsızlığı siyasi tarafsızlıkla eş düşünmek yanlıştır.

Bağımsız kadın örgütlenmesi kimi yanlış anlamalarda olduğu gibi politik bir hareket değildir. O bağımsız kadın hareketinin demokratik muhtevalı bir yapılanmasıdır.

Bağımsız kadın örgütlenmesini kadınların mücadelesi özeline indirgediğimizde bu bağımsızlık ayrıca Türkiye Demokratik Kadın Hareketi örgütlenmesinden bağımsız olma anlamındadır. Çünkü ayrı ülkenin kadınlarının talepleri çeşitli ortaklıkları barındırmakla birlikte bir çok anlamda da farklılıklar taşır.

Böylesi bir örgütlenme sömürgeciliğe karşı olan tüm kesimleri bünyesinde barındırır. Kuşkusuz bağımsız örgütlenen Kürt kadınlarının Türkiye Demokratik Kadın hareketiyle en sıkı dayanışmayı da gözetmesi gerekmektedir.

Bağımsız kadın örgütlenmesini bir amaç değil, kadınların politik alandaki aktivitesini geliştirmek, onu örgütlü bir güce ulaştırmak konusunda kullanılması gereken bir araç olarak görmek gerekir. Ayrıca cins temelinde örgütlenmenin çalışma alanını bununla daraltmak da kanımca yanlıştır. Kadınları politik mücadeleye çekme sürecinde yıllardır kendilerine sosyalistim diyen kimileri bile bu konuyu yeterince bilince çıkarmadan onu sadece bazı genellemelere dayalı bir kaç cümleyle geçiştirmişlerdir. Oysa ki bu sorunun sağlıklı çözümlerinin toplumun dönüşümüne de katkıda bulunacağı gözardı edilmemelidir.

Kadınların özgül sorunlarının olması aynı zamanda özel örgütlenmenin bir gereğidir ve bu çok doğaldır. Bu anlamda kadınların bağımsız örgütlenmeleri de desteklenmelidir.

KÜRDİSTAN'DA İNTİFADA FIRTINASI YAYILIYOR

Şemsettin GÜRBÜZ

Son dönemlerde de Kürdistan'da intifada fırtınası dinmedi, tersine her geçen gün daha da büyüdü, en geniş halk kitlelerini sardı. Kürt halkı son bir ay içinde de yine meydanlardaydı, yine ulusal-demokratik taleplerini dile getiriyordu.

Öncelikle Şırnak'ta başlayan intifada uzun bir süre kamuoyunun gündeminden inmedi. Ardından İdil ve Silvan'da başlayan kitlesel eylemlilikler bu dönemde de yükselen özgürlük mücadelesinin simgesi durumuna geldi.

ŞIRNAK'TA KİTLESEL DİRENİŞ VE GİTTİKÇE ARTAN SÖMÜRGEÇİ BASKILAR

1977 yılında devletleştirilen Şırnak kömür ocakları, daha sonra bölgeyi bir bütün olarak ezip, sömüren, bölgenin tüm zenginliklerini sömürgeciler peşkeş çeken bir avuç feodal beyin eline geçti. Şırnak kömür ocaklarını talan eden bir avuç işbirlikçi feodal beyin gözü doyuktan sonra burayı terk ettiler. Bunun üzerine bölgede yaşayan yoksul Kürt köylüleri geçimlerini sağlamak için altı üstüne getirilmiş kömür ocaklarına yöneldi. Köylüler bu ocaklara girerek sabahtan akşama kadar çalışıyor, çıkardıkları kömürü katırlara yükleyerek taşıyor ve satışa sunuyorlardı. Fakat çıkardıkları her 1 ton kömür için de devlete 80.000 TL. vergi ödüyorlardı.

Olaylar öncelikle 27 Şubat 1991 gecesi saat 00.23 sıralarında başlar. Bir astsubay yanında bir kaç askerle birlikte kömür ocaklarına gelerek kömür ocaklarında çalışan üç kişi ile ocakları bekleyen bekçiye hakaretler, tehditler yağdırır, onların varolan paralarına el koyarlar.

Ertesi gün, yani 28 Şubat günü saat 10 sıralarında kömür ocakları asker ve özel timler tarafından basılır. Yoksul Kürt köylülerine "Siz devletin hazinesinden kömür çalışıyorsunuz, hemen burayı terk edin" emri verilir. Ardından köylülerin çıkardıkları kömürü TKİGAL'den edinmiş oldukları kepçe ve dozerlerle yükleyerek götürmeye başlarlar. Köylüler olaya müdahale etmeye çalışırlar. Fakat kendilerine hakaretler yağdırılır, kimileri dövülür, köylülerin 300'e yakın katırı kurşuna dizilir.

Bunun üzerine 1000'e yakın Kürt emekçisi kömür ocaklarından Şırnak merkezine doğru harekete geçer. Yürüyüşçülerin sayısı Şırnak'a varana kadar 5000'i aşar.

Şırnak'a gelen 5000 kişilik kitle Şırnak Valisiyle görüşmek üzere bir heyet belirlemeye çalışırken, gözü dönmüş özel timler Emniyet Sarayı'ndan halka hedef gözeterek ateş açmaya başlar. Bunun üzerine kahraman

Şırnak halkı taşla, sopayla, eline ne geçtiyse sömürgecilerin katil namlularına karşı saldırıya geçer. Açılan ateş sonucu Salih TALAY olay yerinde, Şeyhmus YORGA hastahaneye kaldırıldıktan sonra ölür. Osman ÖZMEN, Bahattin KÖLTER, Sıddık BAYRAM ve Emin ARDA adlı yurtseverler de yaralanır.

Bunun üzerine öfkeye kapılan halk kitleleri önce karayolları, ardından da PTT binasına saldırarak, binaların tüm camlarını yere indirirler. "Kurdara Azadi, Kahrolsun ANAP, Kahrolsun Faşizm" sloganları atarak ANAP binasının önüne gelen halk kitleleri binayı taş yağmuruna tutar. ANAP binası önündeki Atatürk Büstü ile binanın 20 m. ilerisindeki Atatürk heykelini taşlarla tanınmaz hale getirirler. Bunun ardından yürüyüşe devam eden halk kitlesi önce Valiliğe sonra da Askerlik Şubesine giderek her iki yeri taşla tutar.

Bir ambulansın cenazeyi hastahaneye götürmesi üzerine kitle hastahane önünde toplanır. Bu sırada önlerine çıkan tüm polis, asker ve özel timleri taşlarla kovalarlar.

Aynı günün akşamı saat 6 sıralarında şehit Salih TALAY'ı toprağa verider. Ertesi gün de Diyarbakır Tıp Fakültesi'nden getirilen Şeyhmus YORGA'yı toprağa veriler. Cenaze merasimlerine Şırnak halkının neredeyse tamamı katılırken olaylar sırasında Bülent ZEYREK, Hasan KOLDAŞ, Emin SALTAN adlı yurtseverler de gözaltına alınır.

2.3.1991 günü Şırnak'ta bulunan HEP Genel Sekreteri ve Malatya Milletvekili İbrahim AKSOY'la konuyla ilgili olarak yaptığımız röportajı okurlarımıza sunuyoruz.

DENG: Sayın AKSOY Şırnak'ta meydana gelen ve iki insanımızın ölümü, 4'ünün yaralanması ve yüzlerce hayvanın telef olmasıyla sonuçlanan olayların bir değerlendirmesini yapar mısınız?

İBRAHİM AKSOY: Bugün Şırnak'ta gelişen olayları yıllardır bu bölgede uygulanan politikardan soyutlamak mümkün değildir. Yıllardır bu bölgede uygulanan politikaların bir devamı ve özellikle kömür ocaklarında çıkan bu olayların başka bir yönünü de ele almak gerekiyor. Şunu çok iyi biliyorum. Bölgedeki özel tim her defasında gözaltına aldıkları insanları, köy meydanlarında topladığı halkı "savaş çıktıktan sonra sizi burada yok edeceğiz" diyerek tehdit etmiştir. Onlar gerçekten de bunun hazırlığını uzun bir süreden beridir yapmaktalar. Fakat savaş bitince bun-

ların hesapları suya düştü. Bu olayların özellikle savaş sonrasında denk gelmesi tesadüfi değildir.

Kontr-gerillalar savaş döneminde bu özelemlerini giderebileceklerini anlayınca çılgına döndüler. Bu türden olaylar yaratarak gerçekten kitlesel bir imhayı düşündüler. Kendi ruhlarını tatmin etmek için Şırnak olaylarını yarattılar.

Olay çıkarmışlar, köylülerin katırlarına ateş açmışlar ve yüzlerce katırı öldürmüşlerdir. Köylüler kendi aralarında bir heyet seçerek vâliyle görüşmek istemişlerdir. Ancak halk daha bir bekleyiş içindeyken asker ve polisler havaya ateş açmışlardır. Bu sırada arkada bekleyen özel timler doğrudan doğruya halkın üzerine ateş açmıştır. Acı çok daha büyük olabilirdi.

Devlet hep terör terör diyor. Devlet önce kendi estirdiği terörü önlemeli. Çünkü Şırnak'ta olan bir devlet terörüdür. Eğer halkın köyleri yakılıyorsa, köylünün hayvanları kurşuna diziliyorsa, köylüler kendi topraklarından göçe zorlanıyorsa, insanlara bizzat hedef gözetilerek ateş açılıyorsa bu bir devlet terörüdür. Devlet terörünün buradaki elemanları ise başta özel tim ve buradaki güvenlik güçleridir. Bu son olay da yıllardan beri devam eden devlet terörünün bir uzantısıdır.

İDİL'DE KİTLESEL DİRENİŞ

İdil Jandarma Tabur Komutanlığı'na bağlı iki astsubay ve beraberlerinde çok sayıda asker 4.3.1991 günü Şırnak'a bağlı İdil ilçesinin Sirt Köyü Kuvak mezrasına baskın düzenleyerek tüm köylüleri köy meydanında toplar. Kadın ve çocukları erkeklerden ayırdıktan sonra erkekleri çamurlu yerlere yatırır. İsmi tesbit edemediğimiz astsubaylar köy muhtarı Ahmet ASLAN'ı yanlarına çağırıp "neden köy korucusu olmuyorsunuz? Eğer köy korucusu olmazsanız sizi sürekli böyle süründürürüm" dedikten sonra askerlere süründürün komutunu verir. Az sonra iki astsubay köylülerin gözünü önünde kadınların arasına girip çocukları tekmelerle, kadınlara elle sarkıntılık yaparlar. Bu uygulamalara dayanamayan iki köy genci yerlerinden kalkarak astsubayları dövmeye başlarlar. Bunun üzerine astsubaylar askerlere "ateş serbest" komutunu verirler. Açılan ateş sonucunda 4'ü ağır, 13 kişi yaralanır. 60'a yakın insanı da gözaltına alarak köyden çıkarlar.

Bunun üzerine civar köy ve mezralardan yaklaşık 1000 kişi İdil'e doğru yürüyüşe geçerler. İdil esnafı da kepenk kapatarak yürüyüşe katılıyor. Bu arada İdil Lisesi'nde "İstiklal Marşı" okumak için toplanan öğrenciler marşı okumayarak onlar da yürüyüşe katılır. Yürüyüşün gittikçe büyüdüğünü gören Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Mustafa KARATAY "ateş serbest" emrini verir. Emrin verilmesiyle beraber halkın üzerine ateş açılır. Olay anında İdil Lisesi ikinci sınıf öğrencisi 16 yaşındaki Ahmet GÜLEÇ ölür. Ağır yaralılarından Cizre Devlet Hasta-

hanesi'ne kaldırılan Ekrem ORUÇ'ta hastahanece ölür. Altısı ağır yaklaşık 40 kişi açılan ateş sonucu yaralanır. Yaralılar Diyarbakır Tıp Fakültesi'ne ve İdil Sağlık Ocağı'na kaldırılırlar.

Olayda isimlerini tesbit edebildiğimiz yaralılar şunlar: Emin ABAY (18), Sıddıka TUNA (15), Şemdin ASLAN (35), Davut ASLAN (24), Ömer FARUK (26), Mehmet ÖNER, Emin ADIBELLİ, Sabri SALAN, Fettah ASLAN, Salih BAŞARAN, ... Yaralıların tümü şu anda gözaltında tutulurken, gözaltına alınan diğer insanlarla beraber toplam 200 kişinin gözaltına alındığı bildiriliyor.

İdil'de de halk kitlelerine ateş açılması üzerine devlete ait resmi kurum ve kuruluşların hemen hemen tümü halk tarafından saldırıya uğradı. Binaların camları kırıldı, sömürgeci devlete ait arabaların çoğu devrildi, tim, asker ve polisler taşlarla, sopalarla kovalandı.

Ağır yaralı olarak Diyarbakır Tıp Fakültesi Ortopedi bölümünde kalan Emin ABAY (18) olayı şöyle değerlendiriyor: "Olay şöyle gelişti. Askerler Kuvak Köyünde halkı toplayıp toplu işkence yapmışlardır. Askerlerin ateş açması sonucu çok sayıda yaralı vardı. Onlarda yürüyüş yapıp İdil'e gelmişlerdi. Biz de bunu duyduktan sonra kepenklerimiz kapattık. Yürüyüşe katıldık. Kaymakamlığa doğru yürüyorduk. Askerler panzerlerle önümüzü kestiler. Biz askerlerle tartışıyorduk. Panzerden direkt üzerimize ateş açtılar. Ben yere düştüm. O anda benim gördüğüm kadarıyla 20'ye yakın kişi yere düşmüştü. Bir kişi de olay anında şehit oldu. Bir kişi de benimle birlikte ambulansda idi. O da Cizre'de hastahanece öldü. Adı Ekrem ORUÇ idi. Ben ve durumu ağır olan arkadaşları buraya getirdiler. Çeşitli yerlerimde bir kaç kurşun yarası var".

Görüştüğümüz bir başka yaralı ise olayı şöyle anlatıyordu. Sıddıka TUNA (15) "Olay aynen söylenildiği gibi oldu. Üzerimize ateş açıldı. Ben kaçmaya çalışıyordum. Panzer benim üzerime geliyordu. Ben panzer altında kaldım. Sol bacağım tamamıyla ezilmiş, ellerimde ve diğer ayaklarımda da eziklik var. Fazla konuşamıyorum kusuruma bakmayın."

Bu arada Diyarbakır'da bulunan HEP Kars Milletvekili Mahmut ALINAK aldığı bilgiler doğrultusunda olayı şöyle değerlendiriyordu. "Bölgede devlet terörü yaşanıyor. Öç almak istenmekte, Kontr-gerilla yönetimi kan dökme-ye devam ediyor."

İdil ilçesinde üç gündür kepenkler açılmıyor. İlçede yaşam felce uğramış durumda.

SİLVAN'DA ÖĞRENCİ GENÇLİK HALAYIN BAŞINI ÇEKTİ

Kürt halkına yönelik olarak yıllardır sürdürülen sömürgeci-faşist baskılar yaşamın her alanında tüm acımasızlığı ile sürerken Türkiye ve Kürdistan'da yürütülmekte olan gerici-şoven ve asimilasyoncu eğitim sistemi, sömürgeci-faşist düzenin en önemli çarkı olmaya

devam ediyor. Özellikle Kürdistan'daki tüm eğitim ve öğretim kurumları birer asimilasyon, kültür dejenerasyonu, egemen siyasal iktidar ve resmi devlet ideolojisini yayma ve gerici örgütlenme merkezleri olarak çalışmaktadır.

Olaylar öylesine boyutlandı ki "Öğretmenler" artık dilleri yasaklanmış ulusal değerleri bir bütün olarak ipotek altına alınmış Kürt çocuklarının giysilerindeki renklere bile müdahale etmeye başladılar. Silvan Lisesi'nde bu durum çok somut olarak geçtiğimiz günlerde yaşandı.

Silvan Lisesi Öğretmenlerinden Emine KARATAŞ sarı, kırmızı ve yeşil renklerden oluşmuş kazaklar giyen kız öğrencilere "Orospular, nedir bu haliniz, Yeşilçam'a gidin baril!" diyerek hakaretler yağdırır. 14.3.1991 günü okul koridorunda şarkı söyleyen bir öğrenciye Celal GÜL isimli bir öğretmen "karga sesli" deyip kendisine hakaret eder. Buna tepki gösteren öğrencilere "bana karşı çıkanların sülalesini ....." diyerek küfürler yağdırır. Aynı öğretmen bu sefer başka bir öğrenciyi öğretmenler odasına götürür. Odada bulunan T. GÜNERİ, Celal GÜL, Ahmet ASLAN, Ramazan GÜRBÜZEL ve okul müdürü Emine KARATAŞ isimli öğretmenler hep birlikte öğrenciyi dövmeye başlarlar.

Bunun üzerine kendi aralarında toplanan öğrenciler bir günlük ders boykotu eylemine karar verirler. 15.3.1991 sabahı saat 06.00'dan itibaren öğrenciler okul bahçesinde toplanmaya başlarlar. Büyük bir kalabalık oluştuktan sonra "Yeşilçam'a gitmek istemiyoruz", "eğitim istiyoruz, dayak değil" sloganlarını atan öğrenciler, polislerin etrafını sarmasından sonra "Polis dışarı" sloganını haykırmaya başlar. Öğrenciler sözlü olarak şu taleplerini dile getirirler:

- Çağdaş bir eğitim istiyoruz.
- Gerici despot idarenin istifasını istiyoruz ve bu konuda Kaymakamın gelip burada bize güvence vermesini istiyoruz.

Ancak Kaymakam öğlene doğru gelir. Kaymakamın geç gelmesi öğrencilerde bir tepki yaratır. Bunun üzerine, hükümet konağına yürümek istediler; ama okulun bahçesinden çıktıkları andan itibaren polisin coplu saldırısına uğrarlar. Olaylar sırasında dört öğrenci çeşitli yerlerinden yaralanır.

Öğrencilerin coplandığını gören veliler de kaymakamlığa doğru yürüyüşe geçerler. Kaymakamla görüşme sonucunda gerekli ilgiyi göremeyince, kaymakamlık binasından ayrılmazlar. Daha sonra polis tarafından kamera ya alındığını gören halk kitleleri gözaltına alınan tüm öğrencilerin derhal serbest bırakılması ve çekilen filmlerin kendilerine verilmesi talebiyle kaymakamlık binası önünde oturma eylemine başlarlar. Alay komutanının devreye girerek taleplerinin karşılanacağı sözünü vermesi üzerine eylemlerine son verirler.

Öte yandan Silvan Lisesi Müdürü'nün görevden alınarak Milli Egemenlik Okulu'na müdür olarak atanması üzerine, bu kez 18 Mart günü Milli Egemenlik Okulu

öğrencileri dersleri boykot ederler. Ancak okul idaresi polis, jandarma ve özel tim aracılığıyla öğrencileri zorla derse sokmaya çalışır. Adı geçen "güvenlik görevlileri"nin vahşice öğrencilere saldırmaları sonucu bir çok öğrenci çeşitli yerlerinden yaralanır.

Olayların duyulmasından sonra Silvan Lisesi öğrencileri dersleri boykot edip Milli Egemenlik Okulu'na doğru yürüyüşe geçerler. "Güvenlik güçlerinin" öğrencilere coplarla saldırdığını gören veliler öğrencileri koruyabilmek için taşlarla savunmaya geçerler. Ancak çevik kuvvet, polis, jandarma, özel tim birlikleri göz yaşartıcı bomba, gerçek mermi ve coplarla vahşice saldırmaya devam ederler. Olaylar sırasında bir çok öğrenci çeşitli yerlerinden yaralanırken, Serdar TURAN adlı öğrencinin başına yirmi dikiş atılır, kırılan kolu ve bacağı alçıya alınır. Diğer yaralılar ise tedavi edilmek üzere Diyarbakır Devlet Hastahane'sine kaldırılırlar. Yaralanan diğer öğrencilerin isimleri ise şöyle: Murat İNAN, Halis BİLEN, Afif CAN, Nafiz TEKEŞ, Yavuz DURMUŞ, Mehmet ..... ve kimliği tesbit edilemeyen daha nice.

Daha sonra Diyarbakır Dicle Üniversitesi ve Bismil Lisesi öğrencilerinin dayanışma için Silvan'a geleceklerinin haber alınması üzerine 500'e yakın öğrenci ve halktan kişilerden oluşan kalabalık terminalde beklemeye başlar. Polis ve özel tim yine sert bir şekilde kalabalığa saldırır. Saldırı sırasında polis memuru Hasan KILIÇ'ın kalabalığın üzerine hedef gözeterek ateş açtığı görülür. Kurşun yarası alanlar gözaltına alınacaklarından korktukları için hastahaneye gitmeyi kabul etmezler. Kaymakamın görüşme talebi üzerine görüşmeye giden öğrenciler ciddiye alınmaz ve sorunun çözümü için ciddi bir girişimde bulunmaz. Edindiğimiz bilgiye göre çıkan olaylar sırasında 104 öğrenci gözaltına alınmış, hepsi kötü muameleye tabi tutulmuştur.

19 Mart günü saat 17'de gözaltındaki öğrenciler savcılığa çıkarılır. Hükümet konağının etrafı polis ve özel timlerce sarılır. Hükümet Konağı önünde 5000'i aşkın bir kitle toplanır. Savcılık sorgusunun uzun sürmesi sonucu saat 12 sıralarında biriken halk sloganlar atarak yürüyüşe geçer. Bunun üzerine polis, jandarma ve özel timlerden oluşan ekipler halkın üzerine ateş açar. Kalabalığı dağıtmak için gözyaşartıcı bomba atılır. Olay sırasında Sait GÜLLÜ ve Abdullah ÇELİK kurşun yarası, Hasan GÜZEL ve adlarını öğrenemediğimiz bir çok kişi dipçik ve cop darbesiyle yaralanır. Çatışmalar yer yer gecenin geç saatlerine kadar devam eder. Bu çatışmalarda da Ercan ERASLAN ve Mehmet KALKAN yaralanır.

Olayın ertesi günü HEP milletvekilleri Adan EKMEK ve Salih SÜMER Silvan'a gelerek olaylar hakkında bilgi almak için Kaymakam ve Alay komutanı ile görüşmelerde bulunurlar. Alay komutanıyla yapılan görüşmeler sonucu özel tim Silvan'dan çekilir. Çevik kuvvetin de 21 Mart'ta çekileceği sözü alınır. Daha sonra Belediye Başkanı Fadil ERDEDE ile görüşen milletvekilleri aynı günün akşamı Diyarbakır'a dönerler.

" BASKILAR, GÖZALTILAR, KİTLESEL PROTESTOLAR SÜRÜYOR"

A. BIŞAR

SIİRT'TE GÖZALTI OPERASYONLARI

17.3.1991 günü akşamı Siirt garajında görevli iki polislin öldürülmesinden sonra Siirt'te devletin terör kolları geniş boyutlu bir terör operasyonunu yeniden başlattılar.

Olayın olduğu günün akşamı, özel tim insanları rastgele gözaltına almaya başladı. Gözaltına alınanlara yoğun işkencelerin yapıldığı bildiriliyor.

Bunun üzerine büyük bir kitle olayı protesto ederek HEP Siirt İl Binası'na kadar yürüdü, ardından HEP Siirt İl binasında açlık grevine başlayan kitle uygulanagelen baskıları protesto etti. 18.3.1991 günü başlayan açlık grevi sırasında HEP binasında halay çekmekte olan insanlar polis ve özel timlerin saldırısına uğradı. Bir kaç insanı döverek yaralayan sömürgeci güçlerin kolluk kuvvetleri, bir kaçını da üçüncü kattan aşağı attılar.

Bununla da yetinmeyen sömürgeci devletin terör kuvvetleri tüm kahvehanelere, kulüplere ve özellikle yurtseverlerin yoğunlukta bulunduğu semtlere yönelik olarak operasyonlar düzenlediler. Ertesi gün Belediye'ye de operasyon düzenleyen terör kuvvetleri bir kaç belediye yetkilisini ağır bir şekilde dövdüler. Tüm baskıcı uygulamaları protesto eden Siirt halkı direnişini devam ettirecek.

CEZAEVLERİ KANAMAYA DEVAM EDİYOR

Malatya E Tipi Cezaevi'nde yatmakta olan 200 siyasi tutsak, idarece gaspedilen haklarının iadesi istemiyle 12.3.1991 gününden itibaren açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular.

Her türlü insani hakları gaspedilmiş olan bu insanlar son çareyi yine açlık grevinde buluyorlar, çünkü seslerini dışarıya duyurabilmelerinin tek yolu bu.

Diyarbakır büromuzu ziyaret eden, beş yıldır cezaevinde yatmakta olan Aziz Mahmut AK'nın annesi Belqize AK, olayı şöyle değerlendiriyor: "Oğlumun görüşüne gittim. Yine açlık grevinde olduğunu öğrendim, yine işkence yapıldığını, haklarının gasp edildiğini öğrendim. Bazı arkadaşları sürgüne gönderilmiş ve eşyalarına el konulmuş. Yanlış çocuklarımıza değil, aynı zamanda yıllardır bize de işkence yapılıyor. Biz de artık dayanmıyoruz.

Beş yıl oldu aynı dertle yanıp tutuşuyoruz. Gözümüz uyku tutmuyor."

Belqize AK bir tutuklu anası, O'nun gibi binlerce ana var ülkemizde. Hepsinin çektiği acı aynı. 12 Eylül faşist cuntasının doldurduğu zindanlar boşalmadı. Aksine dolmaya devam ediyor. Yeni tip cezaevlerinin yapımı hızla ilerlerken, cezaevleri toplumsal bir yara olarak kanamaya devam ediyor.

Malatya E Tipi Cezaevi'ndeki açlık grevinin yanısıra başka cezaevlerinde de yeni bir açlık grevi dalgası başladı.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde yatmakta olan siyasi tutsaklar geçen yıl gerçekleştirilen sürgün sırasında gasp edilen haklarının ve el konulan eşyalarının geri verilmesi, ayda bir açık görüş hakkının tanınması, haftada bir koğuşlar arası ziyaretin tanınması, dışarıdan gönderilen gazete, dergi vb.lerinin zamanında verilmesi ve Kürdistan'da yoğunlaşan devlet terörünün protesto edilmesi için beş günlük uyarı açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular.

Öte yandan Gaziantep ve Buca Cezaevlerindeki siyasi tutsaklar birer açıklama yaparak açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular.

HALEPÇE'Yİ UNUTMADIK

Bundan üç yıl önce sömürgeci-faşist Saddam rejimi Irak Kürdistanı'nda Kürt halkına karşı kimyasal silah kullanmış ve Halepçe'de 5000 Kürdü topyekün imha etmişti.

Sömürgeci-faşist Saddam rejiminin bu insanlık dışı uygulaması bu yıl da Türkiye ve Kürdistan'ın dört bir yanında yeniden lanetlendi. Çeşitli yerlerde paneller düzenlendi, yürüyüşler ve kapalı salon toplantıları yapıldı, Halepçe soykırımının belleklerde taptaze olduğu bir kez daha tüm dünyaya duyuruldu.

İHD İstanbul Şubesi 16 Mart günü yaklaşık 50 kişilik bir kitleyle Irak Konsolosluğu önünde basın açıklaması yaparak olayı protesto ederken, HEP Eminönü İlçe Başkanlığı da Halepçe konulu bir panel düzenledi. Panelde Halepçe konulu bir mizansen büyük ilgi toplarken izleyicilerin çoğunun gözyaşlarını tutamayarak ağladıkları görüldü. Panelde yapılan dia gösterimi de ilgi topladı.

Baran Vanlı adlı okuyucumuz, bir diğer Halepçe konulu etkinliği şöyle anlatıyor:

16 Mart 1991 günü HEP Van İl Binasında düzenlenen bir forumla Halepçe katliamı kınandı. Forumda HEP Van İl Başkanı Remzi KARTAL, İHD GYK Üyesi ve Van Şube Başkanı Yavuz BİNBAY, İHD Van Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Mahmut AKKÖPRÜ ve HEP Van İl Yöneticilerinden A. Gaffur ÇEMBERLİTAŞ katıldılar.

Forumda ilk konuşmayı A. Gaffur ÇEMBERLİTAŞ yaptı ve kısaca Kürt Halkının Ortadoğu'nun en eski ve yerleşik halklarından olduğunu belirterek tarihsel bilgiler verdi. Bu tarihsel bilgiler ışığında Halepçe'nin nasıl bir ortamda doğduğunu anlatarak "Halepçe bir günde gerçekleşmedi, yıllardır Kürt Halkına uygulanan baskı ve zulme sessiz kalanlar Saddam'a bu cesareti verdiler, böylece Faşist Saddam Kürt Halkına bir soykırım daha uyguladı" dedi. Konuşmasını "Sömürgeciler Ulusal Kurtuluş Mücadelemizi engelleyemez, binlerce Halepçe de olsa bizi mücadelemizden döndüremezler" diyerek bitirdi.

İkinci konuşmacı Yavuz BİNBAY, olayın insan hakları boyutunu anlattı. Yavuz BİNBAY konuşmasına başlarken "Bazı olaylar var ki anlatmak için hiç bir dilde yeterli cümle, kelime bulamazsınız. İşte Halepçe Katliamı da böylesi bir olaydır. Bu olayı sözle anlatmamız mümkün değil, ancak yüreğimizde acısını duyuyoruz" dedi.

Daha sonra İHD Yönetim Kurulu üyesi ve Fizik mühendisi Mahmut AKKÖPRÜ kimyasal silahların niteliklerini, yapılışını ve kullanılmasını anlatarak kimyasal silahlar hakkında teknik bilgiler verdi. Bu konuşma dinleyicilerin bir hayli ilgisini çekti. Hep, adını duydukları kimyasal silahların (ve biyolojik silahların) anlamını ve niteliğini çoğu dinleyici ilk kez öğreniyordu.

Son olarak söz alan HEP İl Başkanı Remzi KARTAL partisinin bu konudaki düşüncelerini anlattı.

ATEŞİN ÖYKÜSÜ

VE ATEŞİN ÖYKÜSÜNDEN KORKANLAR

Kürdistan'da ve Türkiye'de Kürt gençliğinin sanatsal çalışmalarına, özellikle de tiyatro sanatına özel bir önem verdikleri görülüyor. Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan Kürtler özellikle bu konuda sık sık kendilerinden söz ettiriyorlar. İstanbul'da çalışmalar yapan amatör bir tiyatro topluluğunun Halepçe Mizansen'i, izleyenleri her defasında ağırlayan bir duyarlılığa sahip. Yine aynı topluluğun "Dawiya Dehaq" adlı yeni bir çalışması var. İstanbul'da benzer çalışmalar yapan Oda Tiyatrosu da başarılı oyunlarla Kürt halkını selamlıyor.

Diyarbakır'da tiyatro üzerinde yoğunlaşarak çalışmalar yapan iki tiyatro topluluğu var. Bunlardan biri "Dağ Dili" adlı oyundan tanıdığımız DAST. Diğeri ise özellikle "Aladağlı Miho" adlı oyundan tanıdığımız Diyarbakır Sanat Tiyatrosu.

Diyarbakır Sanat Tiyatrosu uzun bir süreden beridir "Ateşin Öyküsü" adlı bir oyun hazırlıyordu. Oyunun hazırlık aşamasını bitiren DİST oyunu ilk olarak İstanbul'da sergileme umuduyla Şubat ayının sonlarına doğru İstanbul'a geldi. İstanbul'da Ortaköy Kültür Merkezi'yle anlaşarak biletlerini bastırdı. Biletlerin dağıtımı yapıldı, oyuncuların tümü İstanbul'a getirildi. Herşey yolunda gidiyordu. Fakat son anda İstanbul Valiliği'ne yapılan başvuruya beraber Tiyatro Grubunun tüm umutları suya düştü. 2557 sayılı kanunu dayanak yapan Valilik oyunu yasaklamıştı.

Diyarbakır Sanat Tiyatrosu çeşitli girişimlerde bulduysa da bundan herhangi bir sonuç alamadı. Bunun üzerine HEP İstanbul İl Örgütü'nde üç günlük açlık grevine giden DİST oyuncularını İstanbul Valiliği'nin bu haksız tutumunu protesto ettiler. Açlık grevi bitiminde Diyarbakır'a dönen DİST oyuncularını sorunu mahkemelere intikal ettirerek çözüm arıyorlar. Diyarbakır Sanat Tiyatrosu üzerindeki baskıları kınıyor, bir bütün olarak Kürt kültürü ve sanatı üzerindeki baskıları protesto ediyoruz.

EĞİT-SEN BÖLGE TOPLANTISI DİYARBAKIR'DA YAPILDI

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası EĞİT-SEN'in Bölge Toplantısı 06.04.1991 günü Diyarbakır'da yapıldı.

Çevre il ve ilçelerden de temsilcilerin katıldığı toplantı yaklaşık 200 kişilik bir katılımı gerçekleştirdi. EĞİT-SEN Diyarbakır Temsilcisi Ramazan DENLİ'nin başkanlık ettiği toplantıya EĞİT-SEN Genel Başkanı İsmet AKTAŞ, EĞİT-SEN kurucu üyelerinden Abdurrahman ÖNEN ve EĞİT-SEN Hukuk Müşaviri Songül SELİMOĞLU konuşmacı olarak katıldılar.

EĞİT-SEN Genel Başkanı İsmet AKTAŞ; EĞİT-DER ve EĞİT-SEN'in kuruluş sürecini anlatarak, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışıyla bir sendika oluşturmak istediklerini ve öğretmenlerin ayrı sendikalarda örgütlenmelerini hiç bir zaman tasvip etmediklerini, ancak varolan EĞİTİM-İŞ ve EĞİT-SEN'in tek sendika olarak birleşmesinin taban insiyatifıyla gerçekleşebileceğini belirtti.

EĞİT-SEN Diyarbakır Bölge Toplantısı sonrası, aynı yerde bir araya gelen Ulusal Demokratik Eğitimciler, olayı Kürt sorunu açısından tartışarak, sendikalaşma açısından sürece daha aktif olarak katılmak için bir takım tavsiye kararları aldılar.

Düzeltilme:

Kemal BURKAY'ın DENG'in 10. sayısında çıkan "Bölgeye de Dünyaya da Yeni Bir Düzen Gerekli" başlıklı yazısında bazı dizgi hataları olmuştur.

1 - 9. sayfa, 1. sütun, 3. paragrafta Şair Metin ELOĞLU'nun soyadı "EROĞLU" olarak dizilmiştir.

2 - 13. sayfa, 1. sütun, 2. paragrafta "üstlenme" sözcüğü "üslenme" olacak.

Düzeltilir, özür dileriz.

8 MART KADIN EYLEMLİLİKLERİ

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kürdistan, Türkiye ve Avrupa'da, Türk ve Kürt kadınları tarafından çeşitli etkinliklerle kutlandı.

8 Mart, Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla İstanbul'da çeşitli demokratik kitle örgütlerinin kadın komisyonları ile kadın dernekleri günün anlam ve önemini belirtmeye yönelik kapalı salon toplantıları düzenlediler.

İFSAK ve BESD ortaklaşa kadın konulu fotoğraf sergisi ile bir dia gösterisi düzenledi.

Kadın kütüphanesi bu güne yönelik olarak "Kadın Gözüyle Kadın" konulu bir fotoğraf yarışması düzenledi.

Yine HEP bu konuda çeşitli eylemlilerde bulundu. HEP Bakırköy İlçe Örgütü Kadın Komisyonu, Kadın konulu bir panel düzenlerken; HEP Küçükçekmece İlçe Örgütü Kadın Komisyonu da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla bir gece düzenledi. Gece oldukça coşkulu geçti. Mersin'de de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü binlerce kişinin katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlandı.

Burjuva basını ve bilcümle sömürücüler bu günü de, özünü boşaltarak kitlelere empoze etmeye çalıştılar. Semra Özal TV ekranlarında endam gösterip 8 Mart'ı kutlarken; TV, kadınlar günü dolayısıyla papatyalarına oldukça geniş bir yer ayırdı.

KÜRDİSTAN'LI KADINLARIN YURTDIŞI PANELİ

Yekitiya Jinén Kürdistan (KOMJIN), Köln Halk Yüksek Okulu'nda 2 Mart 1990 tarihinde "Türkiye ve Kürdistan'da Kadın Hareketindeki Gelişmeler" konulu bir panel düzenledi. Bu, yurtdışındaki Kürt kadınlarının düzenlediği

foto DENG

Kadınlar Platformu'nun Sultanahmet'teki eylemi.

Çeşitli demokratik kitle örgütlerinin kadın komisyonları ile kadın derneklerinin oluşturdukları KADIN PLATFORMU ise 8 Mart'ı, Sultanahmet meydanında yaptıkları bir kitle gösterisiyle kutladılar. Ellerinde "Yaşasın 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü" yazılı bir pankart taşıyan kadınlar "Biji Azadiya Jinén Kurd", "Kurtuluşumuz Sosyalizm", "Yaşasın 8 Mart", "Kadın Erkek El-ele Özgür Günlere" sloganlarını atarak yürüdüler. Yürüyüşe yaklaşık 200 kadın katıldı.

Öte yandan feministler de "Kadın Gözüyle Aile" başlıklı bir panel düzenlediler.

en geniş kapsamlı ve en ilgi çeken ilk çalışması sayılabilir.

Son yıllarda Kürt halkının ve onun bir parçası olan kadınların içine girdiği uyanış ve örgütlenme çabaları, etkisini yurtdışına taşırmakta geri kalmadı. KOMJIN ve onun aktivitesi bu gelişmenin doğal bir sonucudur.

Bu panelin en önemli yanı, Kürdistan'ın kalbi Diyarbakır'dan Kürdistan Sosyalist Kadınları adına Dilan'ın bir çok güçlüğü aşarak çağrılmış olmasıydı. Ülkemizin içindeki ve dışındaki mücadele olanakları

nin hazırlanabilmiş olması bu olaydan çıkan diğer önemli bir yandı. Panele ayrıca konuşmacı olarak Sosyalist Feminist (Kaktüs Dergisi) adına Yelda, Bamberg Üniversitesi'nden Dr. Lale Yalçın, Kürdistan Kadınlar Birliği (KOMJIN)'nden Bérivan katıldı.

Kadın sorununa değişik yönlerden yaklaşan Dilan, Kürt kadınlarının cinsiyetinden kaynaklanan sorunlarını; Kürdistan'ın sömürge oluşu, bunun Kürt kadını üzerindeki etkilerini anlattı. Dilan konuşmasında, Kürt Ulusal Mücadelesinin, Burjuva-Milliyetçi bir çizgiden, Sosyalist bir çizgiye geçirdiği evrimi, bu süreçte kadın sorunu üzerine gelişen duyarlılığı belirterek, son on yılda kadın hareketinin nicel ve nitel bir sıçrama kaydederek ayaklarının üzerine oturduğunu vurguluyordu. Dilan, Kürt kadınının sorunlarını, onu doğuran, Kürdistan'ın sömürge statüsü içinde değerlendirmek gerektiğinden hareketle sorunun çözümünün önemli oranda Kürdistan'ın özgürlüğünden geçtiğini vurguluyordu.

KOMJIN adına son konuşmacı olarak söz alan Bérivan, F. Almanya'daki Kürt kadınlarının sorunlarını, "Türkiye ve Kürdistan'dan F. Almanya'ya göçler", "F. Almanya'daki Kürt kitlelerinin örgütlenmesi", "Kürt kadınlarının örgütlenme çabaları", "KOMJIN ve amaçları" başlıkları altında dile getirdi.

Bérivan, "F. Hükümetin Kürtleri ayrı bir ulus olarak tanınamaması, tüm toplum bireylerini olduğu gibi kadınlarımızı da etkilemekte, F. Almanya'da yaşayan göçmen azınlıklara verilen haklar Kürtlere verilmiyor. Oysa çoğu okuma-yazma, dil bilmeyen kadınlarımız için Kürtçe sosyal danışmanlık, TV ve Radyo'da Kürtçe yayın hakkı büyük önem taşıyor" diyerek, kadın örgütlenmesinin gerekliliğini ve bu konudaki yersiz kuşkucu düşüncelerden arınmak gerektiğini vurguladı.

300'den fazla dinleyici kitlelerinin katıldığı panel, canlı ve yapıcı tartışmalarla Kürdistan Kadın Hareketinde yeni bir geleceği müjdeliyordu.

AVPURA'DA YAŞAYAN KÜRT KADINLARININ SESİ: "JİYAN"

Almanya'da KOMJIN Kadın Grubu "JİYAN" adlı bir Kürt Kadın Dergisi'ni Mart ayında çıkardı. Kendi alanında ilk olan dergi çıkarken yazısında amacını şöyle anlatıyor; "Asıl amacımız genelde kadın sorununun, özel olarak da Kürt kadınının sorunlarını dile getirmektir; onun sesini, özlemlerini ve düşüncelerini

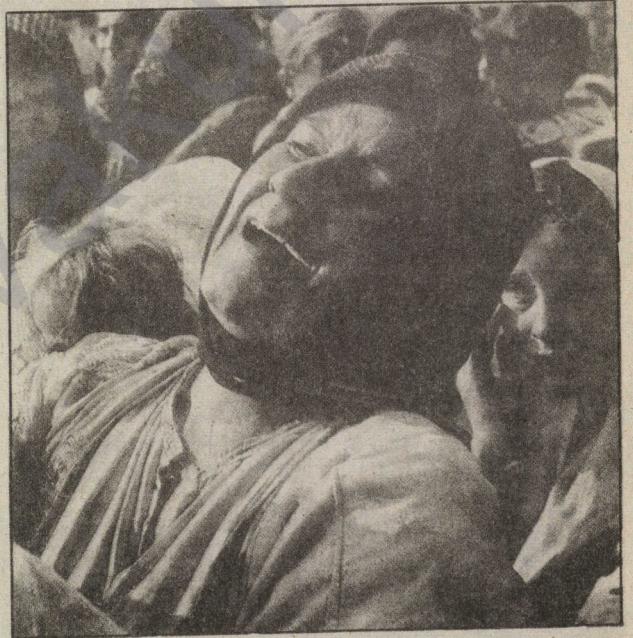
ne yansıtmaktır."

"JİYAN" Kürtçe, Türkçe ve Almanca olmak üzere üç dilde yayınlanıyor. Alman toplumuna da kendini tanıtmaya amacını taşıdığı için Almanca yayınlanma ihtiyacı duyuyor.

"Çıkarken" başlığı altında son yıllarda sömürgeci-faşist baskılara karşı direnmede ön saflara geçen Kürt kadınlarına değinilerek, "Kürt halkı ulusal kurtuluş mücadelesinde kadın kahramanlar yaratmış, onları sembolleştirmiştir." denmektedir.

Hejmar: 1, Adar-März 1991, Biha: 2.- DM

- Destpêk (rûpel 2)
- Kürfez savaşı (sayfa 4)
- Cenevre'de Dünya Kadınlarının Acil Toplantısı (sayfa 5)
- Zekiye Alkan'ın bir yakınıyla söyleşi (sayfa 6)
- Margret Xoşaba Şelo (rûpel 7)
- Kurdische Frauen: die Leidtragenden (s. 8)
- Diskriminierung kurdischer Frauen in Asylverfahren (s. 10)
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü (sayfa 12)

Üç ayda bir yayınlanacak olan "JİYAN" Şimdilik 12 sayfa olarak çıkıyor. Yurtdışında çeşitli nedenlerle yaşayan Kürt kadınları da Kürdistan'da gelişen hareketlerinden etkilenmektedir. Ev hanımı, işçi, öğrenci veya mülteci olarak Avrupa'da yaşayan Kürt kadınları dergi aracılığıyla da olsa Kürdistan'da gelişen mücadeleye omuz vermek, yabancılıktan ve kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara eğilmek ve çözüm bulmak amacıyla örgütleniyorlar.

İSTANBUL

İHD'NİN GIYECEK YARDIMI

- "İnsan Hakları Derneği'nin yaptığı giyecek yardımını dağıtmak kolay. Ama, elimizde fatura olmazsa, gözaltına alınıp, eşyalar önümüze konulup, kamera karşısına geçirilip terörist diye gösteriliriz. O zaman kimse bizi kurtaramaz."

İHD İstanbul şubesi geçtiğimiz aylarda köyleri boşaltılarak Siirt, Şırnak, Van ve çevre köylerine sürgün olarak gönderilen Kürt köylüleri için giyecek yardımı kampanyası açmıştı. Kampanya DENG Dergisi, Halkın Emek Partisi ve çeşitli demokratik kitle örgütlerinin geniş desteğiyle daha da yaygınlaştırılmıştı.

İHD tarafından toplanan giyecekler DENG Dergisi Diyarbakır Bürosunun kendi olanaklarıyla Şırnak merkezinde, Kayalar ve Balveren köylerinde yaşayan Kürt sürgünlerinde iletilirdi.

Şırnak'ın merkezine ve adı geçen köylere yerleşen aileler, köylülerin yardımı ile tesbit edildi. Sonuçta tesbit edilen köylülere giyecek yardımı yapıldı.

İstanbul İHD'nin Kürdistan'da göçe zorlanan köylüler için başlattığı giyecek yardımı kampanyası büyük ilgi gördü. Yüzlerce devrimci demokrat insan göçe zorlanan köylüler için yardımlarını esirgemediler. Toplanan giyecekler adı geçen yerlere dağıtılmak üzere hazırlanırken dağıtımda yardımcı olunması için DENG'in Diyarbakır bürosuna Balveren köyünden Rauf BAY, Beriyan köyünden Osman KAYA çağrıldılar. Kendileriyle yaptığımız röportajı olduğu gibi yayımlıyoruz.

-Balveren (GUNDİK) Rauf BAYRAM (1. Aza)

-Geçitboyu (BERİYAN) Osman KAYA (1. Aza)

DENG: Bölgenizde yaşanan göç olaylarını bize anlatır mısınız, köylerinize kaçır aile yerleşti?

AZALAR: Göç olayları sadece savaşla başlamadı. Bizim oralarda zaten göç günlük hayatın bir parçası olmuştu. Çünkü oralarda yıllardan beri köylülerin hayatında yıkım yaratan pis bir savaş vardır. Bir de Körfez Savaşı bahane edilerek insansızlaştırılmak istenen köylerimiz tamamen boşaltıldı. Şu anda civar köylerden köylerimize göç edenler şunlardır: Aviyan, Sarıyaprak, Dereler, Dedeveren, Berezan, Besta Meyremé, Zirvit, Diriyan. Bu mıntikalardan sadece bizim köylere 250'ye yakın aile yerleşmiştir. Tabi bu da her eve onlarca insanın yerleşmesi anlamına geliyor.

DENG: Bu köylerin boşaltılma sebepleri olarak sadece savaş mı gösterildi?

AZALAR: Evet, savaş bölgesidir diye devlet tarafından boşaltıldılar.

DENG: Peki boşaltılan köylere devlet herhangi bir yardım veya tazminat verdi mi?

AZALAR: Katiyen, hiç bir yardım verilmedi.

DENG: Peki bu göçe zorlanan bunca köylü geçimlerini nasıl sağlıyorlar?

AZALAR: Çok zor koşullarda yaşıyorlar, hayvanlarını yarı fiyatına satarak Şırnak'a yerleşmişler, çoğunluğu barınacak yer olarak ahırlarda yaşıyorlar.

DENG: Bağ, bahçe, arazilerine gidebiliyorlar mı?

AZALAR: Kesinlikle yasaktır. Ben size bir olay anlattım. Bizim orada GEVRANİ civarında bir özel kömür ocağı vardır. Orada kepçenin bekçisi gece de kalmaktadır. Kaldığı yetkili karakollarca bilinmektedir. Çünkü kendisi bizzat karakola baş vurarak dilekçe ile ilemiştir. Buna rağmen bir gece orası sığınak diyerek tarıyorlar ve bekçiyi öldürüyorlar. Öldürdükten sonra da hemen ordan uzak bir yerde üstüne silah atarak müracaat ettik ve engel olduk, bizim hepimizin tanıdığı bekçi olduğunu söyledik. Bunlar bilindiğinden dolayı kimse meskenlerine gidemiyor.

DENG: Söz konusu kişinin ismini ve öldürülme tarihini bize verebilir misiniz?

AZALAR: 11.1.1991 günü öldürüldü, Musa UĞUR.

DENG: Şu anda ahırlarda yaşayanlar gerçekten var mıdır?

AZALAR: Çoğtur, isterseniz gelin görün, dünya alem gelsin görsün.

DENG: Cizre ve Silopi civarları nasıldır? Bilginiz var mı?

AZALAR: Hemen hemen bütün köyler boşaltılmıştır, zenginler batıya göç etmişler, fukaralar ise Şırnak ve civarlarında perişan haldedirler.

DENG: Bu köylülerin akıbeti ne olacak, köylere tekrar dönecekler mi?

AZALAR: Hükümet izin verirse hemen dönerler.

DENG: Köylülerin savaş hakkındaki düşünceleri nedir?

AZALAR: Köylüler istisnasız savaşa karşıdırlar ve savaşı çıkartanlara lanetler yağdırıyorlar. Zaman zaman TRT savaş konusunda köylülerin görüşleri ile ilgili bazı programlar yapmaktadır. Bunlar tamamen düzmedir. Köyünden, evinden, yurdundan olan bir insan nasıl bu pis savaşa karşı çıkmaz.

DENG: İstanbul İHD göç eden köylüler için bir giyecek kampanyası başlattı ve sizlere 40 baliye kadar elbise topladılar. Bunları sizlerle beraber götürüp dağıtacağız, bu konuda neler söyleyeceksiniz?

AZALAR: Başta İHD'ye, katkılarından dolayı DENG'e ve diğer duyarlı kurum ve kuruluşlara teşekkür ederiz, bu çok anlamlı bir katkıdır.

DENG: Size vereceğimiz bu eşyaları nasıl götürüp dağıtabiliriz?

AZALAR: Göç eden köylere dağıtmak kolay, buradan nasıl götürürüz, fatura falan olmazsa bizi bırakmazlar?

DENG: Bunlardan devletin zararı olmaz ki.

AZALAR: Ama, bizim de yararlanmamızı istemezler, eğer fatura falan olmazsa eşyaları önümüze koyup kamera karşısına geçirerek terörist diye gösterirler. O zaman kimse bizi kurtaramaz.

"GELECEĞİN 'TÜRK VE KÜRT FEDERASYONU' DİLEĞİYLE"

Sokak Dergisi'nde, "Lozan'dan Kürtlerin de yararlanabilecekleri" üzerine yazdığı yazıdan dolayı hakkında hakkında TCK'nın 142 - 3. maddesi gereğince dava açılan Av. A. Zeki OKÇUOĞLU son savunmasını İst. Dev-ler Güvenlik Mahkemesinde yaptı.

OKÇUOĞLU'nun 8 sayfalık bu savunma metninin tümünü birden yayınlamayı çok istememize rağmen, yer darlığı nedeniyle buna olanak bulamadık.

Bu savunmayı önemseydiğiniz için, bu sayımızda savunmanın bazı bölümlerini sunuyoruz.

DENG

A. Zeki OKÇUOĞLU savunmasında :

" Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar:

Sokak Dergisi'nde, Lozan'dan Kürtlerin de yararlanabilecekleri üzerine bir yazı yazdığım için, DGM Savcılığı aleyhimde TCK'nın 142 - 3. maddesine dayanarak, "milli duyguları zayıflattığım ve bölücülük yaptığım" iddiası ile dava açtı.

Hakkımda dava açtığı için Savcı'yı kınamıyorum. Başta TCK'nın 142. maddesi olmak üzere, pek çok anti-demokratik düzenlemenin yürürlükte bulunduğu Türkiye'de, insandan ve onun haklarından söz etmenin suç sayılmasından daha doğal ne olabilir ki?

Yürürlükteki anti-demokratik ve insanlık dışı düzenlemelere rağmen, bugün burada hakkımızdaki suçlamanın ne kadar çağdışı ve haksız olduğunu ortaya koymak için uzun uzadıya bir savunma yapmayı düşünüyordum. Lozan'ın ne olup ne olmadığını, Kürtler üzerinde Lozan'da ne gibi oyunlar oynandığını, Türkiye'nin İngilizler'e, Kürtleri desteklemekten vazgeçirmek için Musul'u nasıl rüşvet olarak verdiğini, Lozan'ın emperyalist bir anlaşma olduğunu, bu emperyalistlerden birinin de Türkiye olduğunu, anlaşmanın esas konusunun Kürtler olduğunu ve tarafların Kürt topraklarını talan ettiklerini belgeleri ile açıklayacaktım.

Bunu yapmak için Mahkemeden iki şey talep ettim. Birincisi; dava Lozan'la ilgili olduğundan, mahkemenin bu konuda bir karara varabilmesi için Lozan Antlaşması'nın metni ile, bu metne temel oluşturulan Lozan görüşmelerine ait tartışma tutanaklarının Dışişleri Bakanlığı'ndan istenmesi... Yazdıklarımın doğru olup olmadığı için bu gerekliydi. Mahkemeden ayrıca, eğer buna rağmen bir sonuca varmazsa, taraf devletlerden Lozan'la ilgili görüş sorulmasını istedim. Antlaşmayı yapan taraflar olarak, antlaşma maddelerinin ne anlama geldiğini onlar herkesten daha iyi bilirlerdi. Mahkemeden ikinci bir talebim de; bir süre önce evimin polis tarafından arandığını, yakınlarımın aleyhimde delil olur diye bu dava ile ilgili olarak hazırladığım çalışmalarımı imha ettiğini ve bu yüzden bu belgeleri yeniden bir araya getirerek yazabilmem için bana uygun bir süre veril-

mesi istemiydi. Ama mahkeme, bana bu süreyi vermedi. Diğer tutuksuz davalarda duruşmaları iki ay süre ile ertele-yen mahkeme, savunmamı hazırlamam için bana yalnızca bir aylık mehil verdi. Anlaşılan Mahkeme, bir an önce davayı bitirip beni cezalandırmak istiyordu. Oysa aynı mahkeme, benim de sanık olarak yargılandığım ve görülmekte olan bir başka davada, yaklaşık iki yıldan beridir sanıklardan birini celp edemediği için bir türlü davayı görememektedir. Bu davayı yürütmek için hiç de acele edilmiyor.

Mahkeme bu tutumuyla davada peşin hükümlü olduğunu ortaya koymuştur. Benim, böyle bir anlayışla yürütülen Mahkemede, kalkıp Lozan antlaşması üzerinde uzun uzadıya durmamın, yazdığım şeylerin suç oluşturmayacağını söylememin hiç bir anlamı kalmıyor. Bana düşen, mahkemeye aynı üslupla cevap vermektir. (...) diyerek mahkemenin ön yargılı olup, bağımsız olmadığını açık-seçik olarak ortaya koyuyordu.

A. Zeki OKÇUOĞLU, savunmasına devamla; "TCK'nın 142 vesair diğer bazı maddelerinin kaldırılmasına ilişkin bazı çalışmaların yapıldığını" vurgulayarak, bu durum karşısında savcılarının, mahkemelerin ve DGM'lerin tutumlarını eleştirdi.

OKÇUOĞLU savunmasında "Türkiye'de adalet tarihinin henüz yazılmadığını" belirterek "Militarist Cumhuriyet yönetimi, sivil bir kurum olan adliyeyi hiçbir zaman içine sindiremedi" diyerek "toplumsal gelişmelerle ilgili olarak adliyenin dışında özel bir yargı mekanizmasının oluşturulduğuna" dikkati çekti.

OKÇUOĞLU, savunmasının diğer bölümlerinde "Kürt sorununu herkes tartışıyor, ama Kürtlerin kendi sorunlarını tartışmasının yasak" olduğunu vurgulayarak, "Türklerin sahip olduğu kadar hak istiyoruz" dedi.

A. Zeki OKÇUOĞLU, savunmasına devamla, " (...) Kürtler, Ortadoğu'nun, İslam egemenliğine girmesinden sonra da bölgede Türkler, Araplar ve Farslarla birlikte, onlar kadar etkin role sahip olmuştur. İslam otoritesinin Arapların, Türklerin ve Farsların elinde olması bu gerçeği değiştirmiyor. İslam egemenliği döneminde Kürtlerin merkezi bir otorite oluşturamaları onların devlet kur-

ma ve yönetme yeteneğine sahip olmamalarından değil, üzerinde yaşadıkları coğrafyanın kalıcı bir otorite oluşturmalarına elvermemesinden ileri geliyor. Devlet kurma yetenekleriyle çok övünen Türkler bile yerleştikleri Kürdistan'da uzun süre dayanamayarak İran ve Azerbaycan'a göçmek zorunda kaldılar. Ne Roma, ne Moğol, ne Tatar saldırıları, ne Osmanlı – İran çatışmaları Kürtlerin üzerinde yaşadıkları topraklarını terketmelerine ya da yok olmalarına yeterli olabildi. Aksine, en zor koşullarda bile, Kürtler stratejik önemlerini koruma kıvraklığını her zaman göstererek, alabildiğine yayıldılar. Bugün de aynı şeyi yapıyorlar. Türk yönetimi onları topraklarından sürüyor. Onlar da Türk kentlerini işgal ediyor. Kürtlerin aşırı çoğalmaları en büyük direnme güçlerini oluşturuyor. "Nasıl olsa biz Kürtleri asimile ederiz" diye düşünenler, on yıl sonra bu düşüncelerinde ne kadar yanıldıklarını anlayacaklar. (...)" diyerek, "Tarihteki örnekleriyle görüldüğü gibi Kürtlerin asimile edilemeyeceğini" ayrıntılı bir şekilde anlattı.

OKÇUOĞLU yine savunmasına devamla, asimilasyonun çirkin etkileri nedeniyle, "Önceden utanç duyduğum Kürtlüğümü, sonradan gururla açıklamaya başladım. Dilimi öğrendim ve artık dilimi ve kültürümü çok seviyorum. Onu bir daha elimden almalarına müsaade etmem" diyerek, assi-

milasyoncu politikalara karşı kararlı tutumunu dile getirdi.

Ahmez Zeki OKÇUOĞLU savunmasını sürdürerek, " (...) TC yönetimi Lozan'ın sağladığı olanaklarla hiçbir uluslararası ve bölgesel desteğe sahip bulunmayan Kürtleri, katlederek ya da asimile ederek yok edeceğini hesaplıyordu. Bunun için Kürtler üzerinde denenmedik yöntem bırakılmadı. 1925'ten 1938'e kadar, ayaklanma bahanesiyle Kürtler üzerinde tertiplenen onyeddi askeri harekatta toplam olarak bir milyon Kürt öldürüldü. Milyonlarca topraklarından zorla göç ettirildi. 1980 sonrasında göç etmek zorunda bırakılan Kürtlerin sayısı on milyon civarındadır. Ancak buna rağmen ne Kürtlerin Türkiye'deki varlığı ortadan kaldırılabildi, ne de sorunun ağırlığı belli bir ölçüde de olsa hafifletilebildi. (...)"

"(...) Eğer Türkiye Kürtlere yardımcı olmazsa, Kürtler sorunlarını onlara rağmen yine de çözecektir. Tabii, kim kendilerine yardım ederse onunla birlikte... Büyük olmak asıl bu durumda önem kazanıyor.

Bütün bunlar için, öncelikle hiç bir işe yaramayan şu kanunlarınızı bir yana bırakmanız gerekiyor. (...)" diyen OKÇUOĞLU, "Geleceğin 'Türk ve Kürt Federasyonu' dileğiyle sözlerime son veriyorum." diyerek 8 sayfalık yazılı savunmasını mahkemeye verdi.

KAMUOYUNA

15.3.1991 günü Tüm Sağlık – Sen'in mühürlenmesiyle başlayan memur sendikaları üzerindeki anti – demokratik uygulamalar Tüm Bel-Sen, Kam-Sen ve Eğitim – Sen'in mühürlenmesiyle sürüyor.

Yüzbinlerce işçinin işten atıldığı, işkencede insanların katledildiği, Kürt halkına yönelik baskıların yoğunlaştığı bir ortamda memur sendikalarının da mühürlenmesi baskılara yeni bir boyut kazandırıyor. Ve insanların bu yaptırımlara boyun eğmeyip tepki göstermesini gözaltılarla sindirmeye çalışıyorlar.

Sendikaların kapatılmasına karşı tüm kamu emekçileri İstanbul başta olmak üzere İzmir, Ankara, Adana, Diyarbakır gibi illerde tepkilerini dile getirdiler. İstanbul'da yaklaşık 2000 kişilik kamu emekçisi Valiliği'nin önüne siyah çelenk bırakarak sendikalarının mühürlenmesini protesto ettiler. Üç Eğitim – Sen'li memur arkadaş gözaltına alındı. İzmir'deki protesto gösterisinde Tüm Bel – Sen Y.K. üyelerinin de bulunduğu yaklaşık 24 kişi gözaltına alındı. Diğer illerde de kamu emekçileri kitlesel basın toplantıları ile tepkilerini dile getirdiler.

Tüm memur sendikalarının mühürlenmesi tamamen valiliğin keyfi, yasadışı tutumundan kaynaklanmaktadır. Hiçbir yargı kararı olmamasına rağmen, Valiliğin kendini yargı ve yasama organlarının üstünde görerek bu organların görevlerini gaspederek sendikalarımızın genel merkezlerini mühürlemesini, yaptığımız meşru, haklı protestolarımız sonucu gözaltıların olmasını kınıyor, sendikalarımızın mühürlerinin sökülmesine dek eylemlerimizi sürdüreceğimizi kamuoyuna duyuruyoruz destek vermeye çağırıyoruz.

Mücadelemizle kazandığımız sendikalarımız açılmalı ve gözaltına alınan arkadaşlarımız derhal serbest bırakılmalı.

BASKILAR BİZİ YILDIRAMAZ!

YAŞASIN GREVLİ TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKAL MÜCADELEMİZ!

KAM-SEN
GENEL BAŞKANI
ALİYE KAŞKIR

EĞİT-SEN
GENEL BAŞKANI
İSMET AKTAŞ

TÜM BEL-SEN
GENEL BAŞKANI
VİCDAN BAYKARA

BEM-SEN
GENEL BAŞKANI
ELMAS YALÇIN

SAĞLIK-SEN
GENEL BAŞKANI
FATMA PATLAR

TÜM SAĞLIK-SEN
GENEL BAŞKANI
FEVZİ GERÇEK

" HIÇ DEĞİŞMEYEN BİR RESMİ İDEOLOJİYLE, HIZLA DEĞİŞEN BİR TOPLUMU YÖNETMEK MÜMKÜN DEĞİLDİR"

"Dergimizin 6. sayısında çeşitli araştırmacılar, yazarlardan, avukatlardan ve insan hakları savunucularından Sansür ve Sürgün Kararnameleri hakkında görüşleri alınmıştı. Söz konusu soruşturma yazısına verilen cevaplar nedeniyle çeşitli yazarlar ve araştırmacılar hakkında İDGM'ce dava açıldı. Hakkında dava açılanlardan biri de saygın bilim adamı İsmail BEŞİKÇİ'di. İsmail BEŞİKÇİ 27 Şubat 1991 günü yapılan duruşmada dergimize verdiği yanıtlardan dolayı yargılandı. BEŞİKÇİ'nin savunmasını okurlarımızın ilgisine sunuyoruz."

DENG

İSTANBUL 1 NOLU DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA

Esas No: 1990/372

Sayın Yargıçlar,

"Deng'in Sansür ve Sürgün Kararnameleri İçin Soruşturması"na verdiğim cevaplardan dolayı yargılanıyorum. (Deng, Sayı 6, Eylül 1990 s. 34-48)

Duruşmanın bu aşamasında Cumhuriyet Savcısı'nın iddialarıyla ilgili olarak kısaca şunları belirtmek istiyorum. Sözü edilen cevaplar bana aittir. Ortada elbette bir suç vardır. Fakat bu suçlar, devlet tarafından, Kürt halkına karşı işlenen suçlardır. Bu suçlar Kürt halkına karşı hesaplı, sistematik olarak işlenmektedir. Kürdistan kararnameleriyle yönetilmektedir. Sömürgeler kararnameleriyle yönetilir. Kürdistan'da insan haklarının kırıntısı bile yoktur. Kürdistan'da devlet terörü egemendir. Kürt halkı baskıyla, işkenceyle, zulümle yönetilmektedir. Bunları anlamaya çalıştığımız için bizler suçlanıyoruz. Türklerin milli duygularını zedelediğimiz, rencide ettiğimiz iddia ediliyor. Aslında suç olan sömürgecilik yapmaktır. Kürtleri baskıyla, zulümle, işkenceyle yönetmeye çalışmaktır. Kürdistan'ı kararnamelerle yönetmektir.

Bu süreçte mahkemelerin rolü üzerinde de durmak gerekmektedir. Gerek Türkiye'de gerek Kürdistan'da hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme yaşanmaktadır. Mahkemeler toplumsal ve siyasal değişmenin, sancısız ve sarsıntısız gerçekleşebilmesi için önemli bir görev üstlenebilirler. Toplumsal ve siyasal değişmenin sancısız ve sarsıntısız gerçekleşebilmesi mahkemelerin ve yargı organlarının tavır ve davranışlarıyla yakından ilgilidir. Mahkemelerin, yalana dayalı resmi ideolojiyi ısrarla savunmaları, insan hakları anlayışını gözetmemeleri, toplumsal ve siyasal değişmenin önünde büyük bir engel olarak durmaktadır. Hukuk kurumlarının, yargı organlarının, bütün dünyada, genel olarak tutucu oldukları bilinir. Fakat Türkiye'de hukuk kurumlarına, yargı organlarına, mahkemelere, top-

lumsal ve siyasal değişmeye engel olunması konusunda önemli görevler verilmiştir.

Halbuki yargı organlarının bu değişmeleri yakından ve dikkatle izlemeleri gerekir. 27 Mayıs 1960 darbesini hatırlayalım. 27 Mayıs darbesinden sonra gazeteleri incelediğimiz zaman çok önemli konulardan ve yargılanmalarından biri olarak şunu görüyoruz. Devletin Cumhurbaşkanı, darbeyle görevden uzaklaştırılan Cumhurbaşkanı vatana ihanet ile suçlanmaktadır. Yassıada mahkemelerinde bu iddialarla ilgili olarak davalar yürütülmüştür. TCK 146/1'den yürütülen bu davalar mahkumiyetle sonuçlanmıştır. İdam kararı Milli Birlik Komitesi tarafından onaylanmıştır. Hüküm, yaş haddi nedeniyle ömür boyu hapis cezasına çevrilmiştir. Yassıada yargılamalarını, ondan sonraki Kayseri Cezaevi sürecini yakından biliyoruz. 1964 yılı ortalarından itibaren Demokrat Parti yöneticileri için af konusunun tartışıldığı, affın gerçekleştirildiğini, Demokrat Parti yöneticilerinin itibarlarının iade edildiğini de yakından biliyoruz. 1960'lı yılların sonlarındaysa durum tamamen değişti. Yassıada duruşmaları sürecinde, Celal Bayar'ın idamı söz konusu edildiği zaman, "Anayasa ve Ceza Kanunu'nda ufak bir değişiklik yaparak idamı gerçekleştirebiliriz, yaş haddi hükümünü böylece aşabiliriz" diyenler, artık Celal Bayar'ın huzurunda el pençe divan durarak "Beyefendi bir siyasal parti kuruyoruz, yardımcı olur musunuz, yüksek icazetelerinizi verir misiniz?" demeye başladılar. Toplumsal ve siyasal değişmeler Yassıada mahkemelerinin kararlarını hükümsüz bırakmıştı.

Celal Bayar 1986 yılında öldü. Celal Bayar öldüğü zaman, cenazesi etrafında generaller, yüksek rütbeli subaylar nöbet tuttu. 1960'da Cumhurbaşkanı'nı deviren, O'nu vatana ihanet suçuyla yargılayan, bu konuda hüküm veren ve hüküm kesinleştiren de Türk ordusudur. 1986 yılında Celal Bayar öldüğü zaman cenazesi etrafında nöbet tutanlar da aynı ordunun mensuplarıdır, generallerdir. Siyasal kültürde çok kısa bir zamanda, çok önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu olay vatana

ihamet kavramının da ne kadar izafi olduğunu göstermektedir. Arada, Yassıada duruşmalarının, mahkemelerinin fonksiyonu nedir? Bir hiçtir. Türk hukuk kurumları, mahkemeler, siyasal yargılamalar yaparak büyük bir yara almıştır. İcra organının direktiflerine göre yargılamalar yapmak hukuku her zaman zedeler. Öyleyse mahkemeler icra organının direktifiyle siyasal yargılamalar yapmayı kabul etmemelidirler. Çünkü, gerek Türkiye, gerek Kürdistan çok hızlı bir toplumsal ve siyasal değişimlerindedir. Bu değişimler mahkeme kararlarını hükümsüz kılabilen mektir.

Türkiye İşçi Partisi, 1970 yılı Ekim ayı sonlarında toplanan 4. Büyük Kongresi'nde, "Türkiye'nin doğusunda Kürt halkı yaşar" biçiminde bir karar aldı. Bu karardan dolayı Türkiye İşçi Partisi hakkında Anayasa Mahkemesi'nde dava açıldı. 1971 rejiminde yapılan yargılama sonucunda, Türkiye İşçi Partisi Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldı. Halbuki günümüzde de çeşitli partiler kurulmaktadır. Bu partiler programlarına Kürt sorununun çözümünüyle ilgili hükümler de koymaktadırlar. Veya daha önce kurulan ve varlığını sürdüren partiler, Kürt sorununu anlamaya ve kavramaya çalışan raporlar hazırlamaktadırlar. Artık Cumhuriyet Başsavcılığı bu çabalar hakkında, Anayasa Mahkemesi'nde dava açmak yoluna gitmemektedir. Çünkü, artık, geniş halk yığınlarını kucaklayan ve etkileyen toplumsal değişme ve siyasal kültür, resmi ideolojiyi çok çok aşmıştır. Hiç değişmeyen bir resmi ideolojiyle hızla değişen bir toplumu yönetmek mümkün değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 70 yıllık siyasal hayatında, Kürtler'in varlığının ısrarla inkar edildiğini de biliyoruz. Bu süre içinde Kürtlerden söz ettiği için, Kürtlerin Ulusal ve Demokratik Haklarını savunduğu için yüzlerce insan yargılanmış eza-cefa görmüş, mağdur edilmiştir. Binlerce Kürt insanı zulüm görmüştür. Onbinlerce Kürt insanı soykırımlarla, sürgünlerle karşılaşmıştır. Halbuki günümüzde Türk Cumhurbaşkanı, Türkiye'de 12 milyon Kürt yaşıyor demektir. Kürtlere ilişkin politikanın yanlış olduğunu söylemektedir. Resmi ideolojinin Kürtlere ilişkin boyutunun yanlış olduğunu ifade etmektedir. Türk Cumhurbaşkanı, Kürtlerin, İran'da, Irak'da ve Suriye'de de yaşadığını belirtmektedir. "En çok Kürt bizde var" demektir. Türk Hükümeti, Kürtçeyi yasaklayan 2932 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılması kararını almıştır. Bu konuda TBMM'ne yeni bir tasarı sunma çabası içindedir. Bu tasarrın içeriği ne olursa olsun, şu konu üzerinde durmamız gerekir: Türk Devleti 70 yıldır ısrarlı bir şekilde inkar ettiği bir konuyu, Kürtler konusunu, kabul eder bir hale gelmiştir. Günümüze kadar resmen inkar edilen bir konu, yine resmen kabul edilmektedir. Fakat bu değişiklik hiç bir özelleştirme yapılmadan gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bakımdan Türk devleti adeta, suçüstü bir durumda yakalanmıştır. 70 yıldır, basınıyla, yazarıyla, üniversiteleriyle, mahkemeleriyle, siyasal partileriyle vs. inkar ettiği Kürtleri, kabul ettiğini belirten açıklamalar yapmaktadır. Çünkü, gerek Türkiye'de gerek Kürdistan'da halk yığınlarındaki

toplumsal ve siyasal değişimler, siyasal kültürün içeriğinin değişmesi, resmi ideolojinin, Kemalizmin ırkçı ve sömürgeci içeriğini bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Bu ideolojiyi işlevsiz bir hale getirmiştir.

Kürdistan'ın kararnemelerle yönetildiğini, baskı, zor, zulüm ve işkenceyle yönetildiğini söylemek hiç bir zaman suç kabul edilemez. Fakat, sömürgecilik yapmak, bir halkı baskı, zor, zulüm ve işkenceyle yönetmeye çalışmak suçtur. Hatta bu insanlık suçudur. Bu suç ise, devlet, yani Türk güvenlik güçleri işlemektedir. Kararnemelerle yönetimde yargı organlarının hiç bir fonksiyonu olmayacağı da açık bir şekilde bellidir. Çünkü bu yönetimde cezalar idari güç tarafından verilmektedir ve kitlesel olarak verilmektedir. Suçun şahsiliği prensibi hiç dikkate alınmamaktadır. Bugün, Kürdistan'da Türk güvenlik güçleri, keyfi bir şekilde, Kürt insanların öldürseler bile, mahkemeler hiç bir şey yapamamaktadırlar. Cumhuriyet savcılarını bu cinayetlerle ilgili soruşturma açmamaktadır. 285 sayılı kanun hükmünde kararname buna engeldir. Bu konudaki soruşturmalar ancak İlçe İdare Kurulu ve İl İdare Kurulu tarafından açılabilir. İlçe İdare Kurulu'nun başkanının Kaymakam, İl İdare Kurulu'nun başkanının Vali olduğunu düşünürsek, hakların ve özgürlüklerin askıya alındığı, hiç kullanılamaz olduğu açık bir şekilde görülmektedir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı memurlar hakları ve özgürlükleri koruyamazlar. Çünkü haklar ve özgürlükler zaten bu memurlara bağlı güçler tarafından ihlal edilmektedirler. İşte, Türk'lerin milli duygularını zedelemesi gereken esas sürecin bunlar olduğunu ifade etmek istiyorum. Demokrasi ve insan hakları kavramlarının sık sık kullanıldığı bir ülkede Kürt halkını zulüm ve işkenceyle yönetmek... Bu konulardaki gerçeklerin bilinmesini engellemek için de kararnemeler yapmak, bunu sürekli, doğal bir yönetim biçimi haline getirmek...

Sayın yargıçlar,

Kürt halkının baskıyla, zulümle yönetildiğini, Kürdistan'ın kararnemelerle yönetildiğini söylemek suç olamaz. Fakat Kürdistan'da sömürgecilik yapmak suçtur. Kürtleri baskı, zulüm ve işkenceyle yönetmeye çalışmak suçtur. Kürtlerin onurlarını kırarak, onlara bok yedirerek yönetmeye çalışmak insanlık suçudur. Suç olan, devletin güvenlik kuvvetlerinin yaptıklarıdır. Biz Kürt halkına karşı işlenen bu suçları her zaman anlatacağız. Devleti ve güvenlik güçlerini eleştireceğiz.

Sayın yargıçlar,

Duruşmanın bu aşamasında söyleyeceklerim kısaca bunlardan ibarettir. Saygıyla sunuyorum.

27 Şubat 1991

İmza

İsmail Beşikçi

Mercimek Sok. 19/16

Aşağı Eğlence

06010 Etlık / ANKARA

" NEWROZ ATEŞLERİ KÜRDİSTAN'IN DÖRT BİR YANINI SARDI "

M. KELEŞ

Kürt halkının zafer ve direniş bayramı olan Newroz bu yıl Türkiye ve Kürdistan'ın çeşitli yörelerinde, geçen yıllarda yapılan kutlamalara oranla daha kitlesel bir şekilde, direnişçi bir ruhla kutlandı.

Türkiye ve Kürdistan'ın dört bir yanında kitlesel gösteriler, yürüyüşler yapıldı; çeşitli geceler düzenlendi. İnsanlar sokaklara taşarak bildiriler dağıttılar, çeşitli sloganlar attılar, ateşler yaktılar.

Yapılan kutlama ve gösterilerin bir bölümü HEP (Halkın Emek Partisi) tarafından Türkiye ve Kürdistan'ın çeşitli yerlerinde yapılan NEWROZ Şenlikleri'ydi. Bu şenliklerin en önemli özelliği ise yasal olarak ve NEWROZ adı altında yapılmasıydı. Özellikle İstanbul'da 15 bin kapasiteli Zeytinburnu Abdi İpekçi Spor Salonu'nda düzenlenen Newroz gecesi büyük bir kitlesel katılım ve coşkuyla kutlandı.

İSTANBUL'DA NEWROZ KUTLAMALARI

Halkın Emek Partisi tarafından Abdi İpekçi Spor Salonu'nda düzenlenen Newroz gecesine yaklaşık 16 bin kişi katıldı. İzleyiciler tüm gece boyunca çeşitli sloganlar attılar, söylenen türkülere eşlik ettiler, gruplar halinde tempoyla alkış tuttular, özgürlüğe olan inançlarını dile

getirdiler.

Programın açılışını HEP İl Başkanı Osman ÖZÇELİK yaptı. Osman ÖZÇELİK ve HEP MKYK Üyesi Tülay GEYİK gece boyunca sunuculuk yaptılar, gecenin programını düzenlediler, gelen sanatçıları tanıttılar, zaman zaman çeşitli şiirler okuyarak kitlenin ilgisini topladılar. Osman ÖZÇELİK bir ara okuduğu CİGERXWİN'in Leyla QASIM adlı şiiriyle büyük ilgi topladı. Tülay GEYİK'te okuduğu şiirlerle beğeni kazandı.

HKD (Halk Kültürünü Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği)'nden "Govend" ekibinin Kürdistan'ın çeşitli yörelerinden derleyerek ulusal sentez anlayışıyla sergilediği halkoyunlarıyla gece başlamış oldu. Büyük bir coşkuyla izlenen, kitlenin yüksek alkışlarını kazanan halkoyunları gösterisinden sonra Van'dan gelen Dengbêj HÜSEYNO çeşitli Kürtçe parçalar okudu.

Bu arada sahneye davet edilen HEP Genel Başkanı Fehmi IŞIKLAR yaptığı konuşmayla büyük bir ilgi topladı. Bu konuşma metnini haberin sonunda okurlarımıza sunuyoruz.

Genel Başkan'ın ardından sahneye davet edilen Rahmi SALTUK "Dağlarına bahar gelmiş memleketimin" adlı parçasıyla kitleyi selamladı. Aralarında çeşitli Kürtçe parçaların da bulunduğu bir demet türküyü seslendiren

SALTUK'tan sonra KOMA ŞİRVAN sahneye çıkarak birbirinden güzel parçalar sergiledi.

BESÊ, Arif SAĞ, Ferhat TUNÇ ve ŞİYAR birbirinden güzel parçalar seslendirerek Newroz'un coşkusuna daha bir coşku kattılar.

Gecede özellikle ilgi ve beğeni kazananların başında KOMA DENGÊ AZADİ geliyordu. Kendi çalışmalarından türküler seslendiren KOMA DENGÊ AZADİ "NEWROZ TÊ" adlı parçayı seslendirdiğinde tüm kitle

Koma Dengê Azadi HEP'in düzenlediği Newroz Gecesinde

foto DENG

türküye eşlik ederek, müzik grubunu adeta susturdular. KOMA DENGÊ AZADÎ son olarak "KÎNE EM" adlı parçayı seslendirdiğinde spor salonu adeta inliyordu.

Son olarak sahneye çıkan ŞÊRÎN gecenin yurtdışından gelen konuk sanatçısıydı. ŞÊRÎN seslendirdiği Kürtçe şarkılarla büyük bir beğeni kazandı. İzleyiciler toplu halde govend tutarak ŞÊRÎN'e eşlik ettiler.

Geceye katılan konuklar arasında HEP Mardin Milletvekilleri Adnan EKMEK ve Ahmet TÜRK, HEP İstanbul Milletvekili M. Ali EREN, HEP Diyarbakır Milletvekili Salih SÜMER, HEP Kars Milletvekili Mahmut ALINAK, HEP Yöneticileri, HEP kurucularından Musa ANTER, Şerafettin ELÇİ, İstanbul İHD Başkanı Ercan KANAR, Mehmet Ali AYBAR, Kürt İDRİS, Sosyalistlerin Birlik Partisi'nden Hüsnü OKÇUOĞLU, Kamil ATEŞOĞULLARI ve çeşitli sendikalarından, demokratik kitle örgütlerinden temsilciler de vardı.

Öte yandan İstanbul Üniversitesi, Yıldız Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nde çeşitli toplantılar yapılarak, gösteriler düzenlenerek Newroz büyük bir coşkuyla kutlandı. Gerçekleştirilen gösteriler sırasında öğrencilerle polis arasında, polisin müdahalesi sonucu çatışmalar yaşandı.

İstanbul'un çeşitli semtlerinde Newroz gecesi gösteriler düzenlendi. Gösteriler sırasında polisin 10 kişiyi gözaltına aldığı bildiriliyor. Yine İstanbul'da kimi yurtsever çevreler bir düğün salonunda Newroz kutlaması gerçekleştirdiler.

TÜRKİYE'NİN DİĞER KENTLERİNDE NEWROZ EYLEMLERİ

İstanbul'un dışında Türkiye'nin çeşitli kentlerinde de Newroz kutlamaları yaygın bir şekilde örüldü. İzmir, Ankara, Adana, Mersin, Edirne, Burdur, Denizli coşkulu Newroz kutlamalarına tanık oldu.

Newroz dolayısıyla Ankara'nın çeşitli üniversitelerinde öğrenciler ateşler yaktılar, halaylar çekerek Newroz'u kutladılar. Kutlamalar sırasında polis birçok öğrenciyi gözaltına aldı.

Denizli Eğitim Yüksek Okulu'nda öğrencilerin Newroz'u kutlaması üzerine polisle öğrenciler arasında tartışma çıktı. Öğrenciler haklı olarak yasadışı bir şey yapmadıklarını, bayramlarını kutladıklarını dile getirdiler, buna karşın polis öğrencilere karşı saldırıda bulunarak 50 kadar öğrenciyi gözaltına aldı.

Edirne'de de öğrenciler Newroz'u şenlik düzenleye-

rek kutlarken, Burdur'da kutlamalar sırasında "Ülkücü Gençlik" ile ilerici, yurtsever öğrenciler arasında kavga çıktı. Kavgada 8 öğrencinin yaralandığı 12'sinin gözaltına alındığı bildiriliyor.

Adana'da Dağlıoğlu mahallesinde yaklaşık 1000 kişilik bir kitle Newroz dolayısıyla yürüyüşe geçti. Yapılan yürüyüş sırasında polisin müdahalesi sonucu tartışmalar çıktı, yaklaşık 100 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan bir bölümünün serbest bırakıldığı bildirilirken büyük bir bölümünün ise halen gözaltında tutulduğu bildiriliyor. Öte yandan yine Adana'da Yenibey Mahallesi'nde de Newroz kutlamaları bir gösteriyle gerçekleştirildi. Gösteride 30 kişinin gözaltına alındığı bildiriliyor.

KÜRDİSTAN'DA NEWROZ EYLEMLERİ

Cizre

Kürdistan'da büyük bir coşku ve direniş ruhuyla kutlanan Newroz kitlesel gösterilere dönüştü. Özellikle Cizre'de yaklaşık 15000 kişinin katıldığı gösteri yürüyüşü Newroz ateşlerinin kitlesel direniş yalazlarını kucaklaması gerektiği mesajını veriyordu.

Van

Öte yandan Van'da da kitlesel bir Newroz kutlaması gerçekleştirildi. Baran VANLI adlı muhabirimiz Van'da gerçekleştirilen Newroz kutlamasını şöyle anlatıyor:

"21 MART NEWROZ BAYRAMI" Van'da büyük bir coşku ve katılımı kutlandı. HEP Van İl Yönetimince 21 Mart 1991 günü düzenlenen ve bir lokantanın geniş salonu sinema salonu gibi düzenlenerek gerçekleştirilen geceye katılımın beklenenden de yüksek olduğu görüldü. Yaklaşık 1500 kişi salonda, bir o kadar da dışarıda izleyici vardı. Van'da salon sıkıntısı bulunduğu için HEP yöneticileri önce Emek Sinemasını tutmak istediler. Ancak, sinema salonu sahipleri çeşitli bahanelerle salonu vermediler.

Geceye katılan HEP Genel Sekreteri İbrahim AKSOY 21 Mart günü uçakla Van'a geldi. Sayın AKSOY'un gelişini duyan halk ve bir kısım üniversite öğrencisi HEP Van İl Binası önünde toplandılar. Ancak, daha AKSOY İl Binası'na gelmeden, halk ve öğrenciler polis tarafından coplandılar. 22 kişi gözaltına alındı. 22, 23, 24 Mart günleri gözaltına alınanlar kısım kısım bırakıldılar. Bu arada gerek AKSOY'un gelişinde gerekse gecenin yapılması sırasında sürekli provokasyon girişimleri (polis tarafından) olduğu gözlemlendi. Ancak HEP İl

yöneticileri ve dışındaki demokratların duyarlılığı sayesinde bu provokasyonlar boşa çıkarıldı.

Geceye katılan İbrahim AKSOY bir konuşma yaptı. Konuşmasında Newroz'un Kürt halkının geleneksel bayramı olduğunu, izin verseler de vermeseler de halk tarafından zaten kutlanıldığını, bunu gören iktidarın saçma ergekon masallarıyla Newroz'un içeriğini kitlelerden gizlemeye çalıştığını belirtti. AKSOY'un konuşması büyük bir coşku ile alkışlandı. Gecede daha sonra İHD Genel Yön. Kurulu üyesi Yavuz BİNBAY bir konuşma yaptı. Yavuz BİNBAY da konuşmasında Newroz'un Kürt halkının direnme geleneğinin bir örneği olduğunu belirterek, konuşmasını Kürdistan'da insan hakları boyutunu irdelerek bitirdi. Son olarak söz alan HEP Van İl Başkanı Remzi KARTAL HEP'in bilinen genel düşüncelerini anlattı.

Konuşmalardan sonra halkoyunları gösterileri ve müzik dinletisi sunuldu. Gecedeki tüm sloganlar ve müzik Kürtçe olarak gerçekleştirildi. HEP'in geçtiğimiz ay yapılan açılış töreninden sonra Van'da gerçekleştirilen (tabii 80 sonrası) ve Kürtçe ağırlıklı ikinci büyük ve anlamlı tören olması da önemlidir. Çünkü Van, genelde böylesi aktif hareketlere alışık olmayan bir il. Bu anlamda kabuğunu çatlatması da Van için olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir. Konuşabildiğimiz bir çok insan da bu konuda hemfikirler.

Nusaybin

Nusaybin'de gerçekleştirilen şanlı Newroz kutlaması bir intifada havasına büründü. 21 Mart'ın sabah saatlerinde yaklaşık 5 bin kişilik bir kitle Newroz dolayısıyla bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüş asker, polis ve özel timler tarafından engellenmeye çalışıldı. Halkı dağıtamayacaklarını anlayan sömürgeci güçlerin terör kuvvetleri her zaman yaptıkları gibi çareyi silaha sarılmakta buldular. Terör kuvvetleri halkın üzerine ateş açmaya başlayınca 5 bin kişilik kitle buna taşla karşılık vermeye başladı. Açılan ateş sonucu Ali TURAN (35) adlı Kürt yurtseveri şehit düştü. Şehit Ali TURAN'ın cenazesi ailesine verilmeyerek Mardin'e götürüldü. Halk olayı protesto ederek kepenk kapattı.

Bunun üzerine gözlerini kan bürüyen terör kuvvetleri halka saldırarak, kapatılan kepenkleri kırmaya başladılar.

Akşama doğru gerginlik daha da arttı. Halk yaptığı yürüyüşe devam ediyor, sloganlar atarak Newroz'u bir intifada gününe çeviriyordu. Olaylar sırasında yaklaşık

150 kişinin gözaltına alındığı bildiriliyor.

Dargeçit

Newroz günü Dargeçitliler de gün boyunca yürüyüşler düzenlediler, türküler söylediler, sloganlar attılar, ateşler yakarak düşmana inat özgürlük istemlerini haykırdılar. Ve kahraman Dargeçit halkı da Nusaybinliler gibi terör kuvvetlerine karşı taşla, sopayla karşılık verdiler. Dargeçit'te de yapılan kutlamalar sırasında yaklaşık 50 kişi gözaltına alındı. Dargeçit halkı olayı kepenk kapatarak protesto etti. Gözaltına alınanlar bırakılmadığı sürece Dargeçitliler kepenkleri açmayacaklarını söylüyorlar.

Silopi

Silopi'de yaklaşık 4 bin kişilik bir kitle hükümet konağının önünde toplanarak sloganlar attı. Ardından emniyet amirliğine yürüyen 4 bin kişilik kitleye özel tim ve polis tarafından ateş açıldı. Olay sonrasında sayıları belirlenemeyen bir grup Silopi'li yurtsever gözaltına alınırken, yaralıların olduğu bildiriliyor.

Diyarbakır

Newroz kutlamaları Diyarbakır ve ilçelerinde de büyük bir coşkuyla kutlandı.

21.3.1991 günü saat 10.30'da Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi kantininde yurtsever öğrenciler Newroz'u kutlamak üzere bir forum düzenlediler. Forum sırasında dört öğrenci söz alarak günün anlam ve önemine işaret ettiler. Konuşmaların ardından şarkı ve şiirlerle süslenen forum öğrencilerin ellerinde "NEWROZ PİROZ BE", "BİJİ NEWROZ", "BİJİ CEJNA GELÊ ME", "HEMU ROJÊN WE NEWROZ, NEWROZA WE PİROZ" yazılı dövizlerle dışarı çıkmasıyla devam etti.

Yürüyüş kolunda da "BİJİ NEWROZ", "NEWROZ PİROZ BE", "KÜRDİSTAN FAŞİZME MEZAR OLACAK", "KAHROLSUN SÖMÜRGEÇİLİK" sloganları atıldı. Daha sonra fakülte meydanında görkemli bir ateş yakan öğrenciler, ateşin çevresinde Kürdistan bayrağı açıp saatlerce halay çektiler. Newroz'u şanına yakışır bir şekilde kutlayan Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri eylemlerini ortak sorumluluk ve disiplin bilinciyle bitirdiler.

Yine Mart'ın 17'sinde de yurtsever güçlerin çabalarıyla ve 1000'i aşkın bir kitlenin katılımıyla bir Newroz kutlaması yapıldı.

Newroz çalışmalarını Mart'ın 15'inden itibaren fiili olarak başladı. Sosyalist ve yurtsever güçlerin yanı sıra politik örgütler de tek tek ve ortaklaşa birçok çalışmalar yaptılar. Newroz'dan bir kaç gün önce Diyarbakır'ın bütün işlek caddelerinde PSKT imzalı "Biji Newroz", "Biji Azadiya Kurdistan" sloganlarının yazılı olduğu pullar atıldı. Newroz'dan bir gün önce ise, Diyarbakır'ın her tarafına KUK-SE; PSKT ortak imzalı Newroz'a yönelik bir bildiri dağıtıldı. Newroz gecesinde Kürdistan'lı değişik sosyalist ve yurtsever güçlerin çabalarıyla değişik yerlerde ateşler yakılarak caddeler trafiğe kapatıldı.

Ayrıca Newroz'a yönelik eylemliliklerden önemli biri de liseli gençlik tarafından gerçekleştirildi. Kürdistan Sosyalist Gençliği imzalı bildirinin dağıtımından sonra, yüzlerce liseli genç bir yürüyüş yaptı. Yürüyüş sırasında polis zor kullanarak bir çok kişiyi gözaltına aldı.

21 Mart günü Diyarbakır İHD şubesinde bir forum

Diyarbakır (açık hava) Newroz kutlaması.

düzenlendi. Forumdan sonra Diyarbakır'ın merkezindeki Esmâ Ocak Parkı'nda davul zurna eşliğinde halaylar çekildi, türküler söylendi.

Öte yandan HEP, Diyarbakır'da kitlesel bir NEWROZ gecesini düzenledi. Gece büyük bir coşkuyla sona erdi. Gecede Fatoş GÜNEY'in gönderdiği mesaj büyük bir ilgi topladı.

Diyarbakır'daki Newroz Gecesi Halkımızın Politik Olgunluğunu Yansıtıyordu

Devrimci güçler, bir çok etkinliğin yanısıra bir de,

Newroz'u gece düzenleyerek kutlamak amacıyla bir yer aradıklarında, bütün salonların kiralanmasının Newroz'un iki gün öncesi ve sonrası valilikçe yasaklandığını gördüler. Bu yasaklama boşunaydı. Artık Newroz 21 Mart gününü aşan bir olaydı.

Gecenin Mart'ın 18'inde yapılmasına karar verildi. Salonun dar oluşu ve dolayısıyla yer darlığından dolayı doğan sıkıntılara rağmen halktan, bütün yurtsever çevre ve demokratik kuruluşlardan 1000'e yakın insanımız geceye katıldı.

Onurlu dalgalanan Kürdistan bayrağının altında Kürdistan halkının ulusal marşı Ey Raqîp, salonda bulunan bütün insanlar tarafından ayakta ve son derece coşkulu bir şekilde okunduktan sonra gece başladı.

Program planlı ve zengin, kitle olgun, görevliler disiplinliydi. Mücadeleyi kişiliğiyle bütünleştiren bir arkadaş, gecenin Kürtçe olarak yaptığı açılış konuşmasında Newroz'un tarihçesini, onun mücadele geleneğini, halkımızın devrimci göçlerinin sorumluluk ve görevlerini hatırlatıyor ve özgür bir Kürdistan'da Newroz'u kutlama umut ve inancını yayıyordu.

Gece boyunca türküler söylendi, şiirler, yurt içinden ve dışından gelen bir çok anlamlı dayanışma mesajı okundu.

Karanlıkta, bütün salonu aydınlatan Newroz ateşi yandığında, yaşanan coşku selini anlatmak olanaksızdı.

Kürdistan Sosyalist Güçleri adına bir arkadaş, Kürdistan'da-

ki politik durumu ve yakın geleceğin görev ve hedeflerini dile getiren politik bir mesaj okudu.

Daha sonra Halepçe katliamını işleyen dia gösterimi kitlenin öfkelerini doruğa çıkardı.

Gece boyunca ayakta durmak zorunda kalan kitlenin büyük bir çoğunluğu zaman zaman oynayarak, söylenen türkülerle katılarak coştular.

Programın içeriği, sunuluşu, gecenin tertip ve düzeni, gelenlere gösterilen ilgi, görevli insanların sorumlu tavırları ve devrimcilere yakışan organizasyon anlayışları ve en önemlisi geceye katılan kitlenin son derece sorumlu ve ağır başlı tutumları bütün yurtsever güçlerin ilgisini çekti. Yurtsever çevrelerin geceye güç katmaları yanında

Foto DENG

geceden bir çok olumlu pratik edindikleri de kesindi.

Gece, halkımızın mücadelesinde sosyalistlerin saygın küçük bir çabası olarak sayılabilir. Yine gözden kaçırılmaması gereken bir nokta da Diyarbakır'daki Newroz gecesinin halkımızın politik olgunluğunun önemli bir göstergesi olduğudur.

Lice

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde de Newroz kutlamaları gerçekleştirildi. Diyarbakır'dan bildiren A. ŞOREŞ, Lice'deki Newroz kutlamalarını şöyle anlatıyor: "Şehrin tam ortasında ateş yakan kalabalık bir kitle, ateşin etrafında halay çekerek Kürtçe şarkılar söyledi. Bu arada kitle sık sık "BIJÎ NEWROZ" sloganını yükseltiyordu. Yirmiyeye yakın taksi de siren çalarak kalabalığa eşlik etti. Lice halkının bu coşkusu gerçekten de görülmeye değerdi.

Lice'de Newroz Kutlaması

Sömürgeci rejimin polisi, askeri ise zaten ortalıkta yoktu. İlçede yapılan diğer Newroz kutlamaları da onlar tarafından engellenememişti.

Bu arada, DENG okuyucuları Newroz'un kutlanmasında aktif bir şekilde çalıştılar. DENG okuyucuları hem dağlara çıkıp Newroz ateşlerini yükselttiler, hem de şehir içindeki kutlamalarda aktif bir rol oynadılar."

Ergani

Yine Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde de Newroz kutlamaları tüm engellemelere rağmen gerçekleştirildi. 20.3.1991 gecesi Ergani'nin beş ayrı yerinde ateşler yakıldı. Daha önceden Ergani'nin her yeri polislerce kuşatıl-

mış olmasına rağmen Newroz ateşleri, kurulan barikatları aşarak halkımızın özgürlük mücadelesine ses kattı. İtfaiye birlikleri ateşleri söndürmek için yoğun çaba harcarken polisler şaşkına döndü.

Silvan ve İdil

Kürdistan'ın çeşitli yörelerinde Newroz bayramına rastlayan intifadalar NEWROZ dolayısıyla daha bir coşkuyla kutlandı. Silvan ve İdil, Newroz'u intifada ile karşıladı. Yapılan intifada hareketi Newroz'la pekişerek Silvan ve İdil'de büyük bir coşku yarattı.

Ve Diğerleri

Tüm bu kutlamaların yanısıra Midyat, Diyadin, Suruç ve Malatya'da da Newroz kutlamaları gerçekleştirildi.

Tüm bunların yanısıra aradan günler geçmesine rağmen

Kürdistan'ın dört bir yanında yapılan Newroz kutlamaları sürmeye devam ediyor. HEP tarafından Mersin'de, Bingöl'de Newroz kutlamaları yapıldı.

Ceyhan'da Newroz dolayısıyla yaklaşık 500 kişilik bir kitlenin düzenlediği Newroz yürüyüşü sonucunda 102 kişi gözaltına alındı. İlçe'de gözaltı olayları olduğu gibi sürerken gerginlik de giderek artmaya devam ediyor.

Sömürgeciler de Newroz'u Kutladı!

Newroz'u Türk bayramı olarak ilan eden sömürgeci rejimin temsilcileri de çeşitli yörelerde "Newroz" kutlamaları düzenlediler. Diyarbakır'da Kültür Merkezi'nde Vali Cengiz BULUT'un da katıldığı bir seminer düzenlenirken, Bismil'de düzenlenen "Newroz töreni" yurtseverlerce protesto edildi.

Sömürgeciler Newroz'u Türk bayramı olarak ilan edince kimse onlara şaşmadı. Çünkü onlar yıllardır aynı taş plağı çalıyorlar. Şimdi plağa yeni bir şarkı daha kaydettiler. "Newroz Türk bayramıdır". Ama onlar ne derlerse desinler Newroz'ları yaratanlar halk kitleleridir. Kahraman Kawe'lerdir. Onu yaşatanlar da bunlar olacaktır. Dehağ'ların Newroz'u kutladıkları nerde görülmüş.

Foto DENG

HALKIN EMEK PARTİSİ

GENEL BAŞKANI FEHMİ IŞIKLAR'IN

NEWROZ KONUŞMA METNİ

Basın Bülteni
21 Mart 1991

Özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinde omuz-omuz yürümekten onur duyduğumuz tüm devrimci, yurtsever, ilerici ve demokrat dostlarım!

İşçi ve emekçi kardeşlerim, sevgili gençler ve saygıdeğer kadın yandaşlarımız, bacılarım! Sizleri en iyi dileklerle, sevgi ve saygıyla selamlarım.

Bugün 21 Mart ... Anamlı ve onurlu bir gün ... Bugün yalnız "yeni bir günün", "yeni bir umudun" yıldönümü değil, zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı ve özgürlük talebini yükseltme günüdür. Bugün zulme, sömürüye, baskıya başkaldırışın sembolleştiği Newroz'dur. Bugün Demirci KAWA'nın, Zalim DEHAQ (Dehak) saltanatını yerle bir ederek, özgürlük ateşini Kürt halkına emanet ettiği 2600 yıllık direniş geleneğinin bayraklaştığı bir gündür. Bugün, Kürt halkının ÖZGÜRLÜK BAYRAMI'dır. Bugün, aynı zamanda sömürüye ve sömürgeciliğe karşı olan, din, dil, milliyet ve renk farkı gözetmeyen herkesin mücadele ve dayanışma azminin bilenerken kenetlendiği anlamlı bir gündür. NEWROZ'umuz KUTLU OLSUN.

Bugün, "Kürt Hiroşması" HALEPÇE VAHŞETİ'ni bir kez daha lanetlediğimiz gündür. Ve bu gün Halepçe'nin hesabı sorulsun ve bir daha Halepçeler yaşanmasın diye haykırdığımız gündür.

Ve biz şimdi bu anlamlı günün ve NEWROZ'un ruhuyla ırk, dil, din, milliyet farkı gözetmeden NEWROZ'u kenetlenerek kutlayabilmiş olmanın coşkusunu yaşıyoruz. Özgürlük, demokrasi ve barış güçleri olarak el-ele verip yığinsal ve kitlesel bir NEWROZ'u böylesine görkemli bir şekilde kutlamanın onurunu yaşıyoruz.

Selam olsun KAWA'ların özgürlük ateşlerini çağ çağ dağlardan fabrikalara, kırlara, ovalara, meydanlara taşıyanlara!

Dostlarım;

Kürt halkının direnme ruhunu ve mücadele geleneğini simgeleyen NEWROZ'un kelime anlamı her ne kadar "yeni gün" olarak bilinmekte ise de, o aynı zamanda "yeniden doğuş"u dile getirir.

Ve şimdi, özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren bizler, yeniden doğuyor, kendimizi aşıyor, yenileniyor, zulme ve baskıya karşı mücadele azmimizi yükseltiyor, saflarımızı sıklaştırıyor, emekçi halklarımızın yanında onlarla omuz-omuz HEP BARIŞA, HEP DEMOKRASİYE, HEP ÖZGÜRLÜĞE doğru kararlı adımlarla yürüyoruz.

DEHAQ'ın zulmüne başkaldıran KAWA'lar çığ gibi büyüyor, örgütleniyor; özgürlük, demokrasi ve meşruiyet mücadeleleri için Cizre'de, Nusaybin'de Diyarbakır'da, İdil'de, Şırnak'ta, Tatvan'da ve daha bir çok yerde direnen halkımızın, Zonguldak'ta işçilerin, gecekonduyardaki yoksulların yanında yürüyor. Sendikal haklar mücadelesinde kamu çalışanlarının, emekçilerin, işçilerin, yoksul ve topraksız köylülerin, taban fiyatlarıyla boğazı sıkılan üreticilerin, sosyal güvenlikten yoksun fukara halkımızın, cins ayrımı nedeniyle daha çok sömürülen ve baskı altında tutulan kadınların, baskı altında tutulan yoksul gençliğin, üniversitelilerin, öğrencilerin, bilimsel araştırma yapma özgürlüğü kısıtlanan bilim adamlarının, düşünce ve anlatım özgürlüğü zincirlere vurulan aydınların, zindanlarda tutsak tutulan devrimcilerin, demokratların, ilericilerin, yurtseverlerin, yurttaşlık hakkı ellerinden alınan onurlu insanların safında büyük bir azimle mücadele bayrağımızı yükseltiyoruz.

Unutulmamalıdır ki, NEWROZ bayramının önemini arttırıp ona nitelik ve direniş içeriğini kazandıran şey "zulme karşı başkaldırı"dır. Ve isyana KAWA gibi bir emekçinin öncülük etmesidir.

NEWROZ'un başlangıcı, halkın, DEHAQ adlı

zalim hükümdarın baskısından kurtulduğu güne kadar uzanır.

Aradan 2600 yıl geçse de, kılık ve biçim değişirse de DEHAQ'lar bu gün de vardır; baskı zulüm ve sömürü düzenini ayakta tutabilmek için resmi ideolojinin şeytanları bu gün de akıl almaz öneriler fısıldıyor ve egemenlere yol gösteriyorlar.

Gün, bu gün de DEHAQ'ların baskısına ve zulmüne karşı çıkma günüdür. 2603 yıl önce tutuşturulan onurlu direnişin kıvılcımlarını, bu gün özgürlük ve demokrasi mücadelemize meşale yaparak yürüyoruz. Ve özellikle 12 Eylül DEHAQ'larına ve cümle zorbalara karşı saflarımızı sıklaştırıyoruz. İnsan haklarına karşı saygı istiyoruz. Demokrasi istiyoruz. Ve halkların ezilmediği, gönüllü birliğine ve tam eşitliğine dayalı bir demokratik düzen için mücadele veriyoruz.

DEHAQ'ın ortadan kaldırıldığı ve halkın sevinç gözyaşlarını tutamadığı o zafer günü Kürt halkı için elbette bir ulusal bayramdır.

Zulmün, baskının, sömürünün binbir çeşidini yaşayan Kürt halkı bu bayramı sevinç gözyaşları içinde zafer ve özgürlük türkülerini haykırarak ve halaylar çekerek kutlamayı çoktan hak etmiştir.

Halk bayramları, halkın ortak acı ve sevinçlerinin bir ürünüdür. Bu tür bayramları ancak halk yaratabilir. Ve ona halk sahip çıkabilir. Geniş halk yığınlarının istemi, dilek ve beklentileriyle uyuşmayan bayramlar, cılız kalır, coşkusuzdur, zamanla unutulur ve yok olur gider.

DEHAQ döneminde çekmiş olduğu acılar ve bu acılardan kurtulan halkın sevinç gözyaşlarıyla mayalanan NEWROZ bayramı halkların bağrında sıcak bir yer tutmuştur.

Bölgede çeşitli bayramlar, her çeşit teşvik ve desteğe rağmen NEWROZ'un yerini dolduramamış, halk NEWROZ'un devrimci ruhuna sahip çıkmış ve onu ulusal özellikleriyle de şekillendirerek bugüne kadar renga-renk bir gelenek olarak yaşatmıştır.

Günümüzde özellikle Kürt edebiyatında sömürücü ve sömürgeci güçlerin DEHAQ ile özleştirildiğini ve KAWA'nın kişiliğinde halkın devrimci mücadelesini dile getiren güçlü bir imajın kullanıldığını görüyoruz. Bu halkımızın NEWROZ'un içeriğine getirdiği anlamlı ve yeni bir katkıdır.

Kürt halkı NEWROZ için her zaman maddi ve

manevi değerler yaratmış ve onu yaşatabilmiştir. Tüm demokrasi güçleri de bu değerlerin yaşatılabilmesi için ezilen Kürt halkıyla dayanışmada bulunmaktan onur duymuştur.

Dostlar;

Kürt halkı özgürlük tutkusundan hiç bir zaman vazgeçmemiş, daima onu kıskanmış bir halktır. O yüzden de kültürünü, geleneklerini ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bilmiştir.

NEWROZ nasıl ki Kürtler'in en eski dini ZERDÜŞT'ün kutsal kitabı ZENDAVESTA'da, FİRDEVSİ'nin ŞEYHNAME'sinde, ÖMER HAYYAM'ın NEWROZNAME'sinde, Şerefhan'ın ŞEREFNAME'sinde, EHMEDE XANI'nin MEM Ü ZİN'inde anlatılıp nakış nakış işlenmişse, o günlerden bu yana da Kürt aydınlarının, yazarlarının, şairlerinin, ressam ve araştırmacılarının eserlerinde yeni ve çağdaş örneklerle çoğalarak günümüze kadar zenginleştirilerek taşınmıştır.

Zorbalara ise bu güzel ve anlamlı bayramı; unutturmaya çalışmış, sürekli kana bulamış, NEWROZ ateşini karartmaya çalışmışlardır.

Bu gün durum çok farklıdır. Başka anlamlar verseler de NEWROZ'a el çırpıyorlar. Coğrafi raporlarla Kürt halkına yağ çekiyorlar. 70 yıllık "RED" ve "İN-KAR"ci politikaların, resmi ideolojinin iflas ettiğini görüyorlar.

İktidarın dönemsel olarak faydacı ve süpriz çıkışları, hem iktidar partisinin bir bölüğünü, hem de diğer düzen partilerini allak bullak ediyor.

Bu gün, utangaç bir üslupla da olsa Kürt halkından, uygulanan politikaların yanlışlığından söz ediyorlar. Düne kadar yok dedikleri Kürtlerle ilgili sahte nüfus karşılaştırmaları yaparak akıl dışı, gerçek dışı ve bilim dışı çözümler öneriyorlar.

Şimdi buradan DEHAQ'lara ve DEHAQ'ların kulağına bir şeyler fısıldayan şeytanlara sesleniyorum.

Kendi kaderini belirlemek her halk için olduğu kadar Kürt Halkı için de tartışılmaz ve vazgeçilmez doğal bir haktır.

Türkiye'de demokrasinin önünde bir çok engel vardır. Sendikal hak ve özgürlükler, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, demokratik hak ve özgürlükler alanındaki sınırlamalar bu engellerden bazılarıdır. Ama, dost - düşman herkes biliyor ki demokrasi-

nin önündeki en büyük engel Kürt sorunudur.

Kürt sorununun Milli Güvenlik Kurulu, Hükümet, MİT, Politikacı, Gazeteci, Sendikacı, Tüccar, Sanayici, daha da ayrıntılandırırsak Türk, Çerkez, Gürcü, Arnavut, Fransız, İngiliz, hatta satılmış Kürt ne kadar tartışabiliyorsa, buna ne kadar hakkı varsa, gerçeği söyleyen bir aydınının, gerçek bir demokratın ve ben insanım diyen bir Kürt'ün daha çok hakkı vardır.

Kürt halkı kendi kaderini tayin hakkını kullanarak kuruluşunda benim de emeğim, harcımda benim de gözyaşım ve kanım olan bu devlet bana çok zulüm, baskı ve işkence yaptı, ben bu devletten hoşnut değilim diyeceği düşünülüyorsa, bu yüzden Birleşmiş Milletler'in de temel bir ilkesi haline gelen ve uluslararası sözleşmelerin özünü oluşturan halkların kendi kaderini tayin hakkına karşı çıkılması yerine, haksız, uluslararası hukuka, akla, gerçeğe, insanlık onuruna aykırı olan uygulamalara ve bu uygulamaların maddi temeli olan resmi devlet ideolojisine karşı çıkılmalıdır.

Şimdi bilinmelidir ki, Kürt sorunu demokratik bir ortamda özgürce tartışılmadan, çağa, akla ve bilime uygun olarak çözülmeyen Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyecek ve Türk halkı da gerçek anlamda özgür olamayacaktır. Çünkü, Türk halkı da baskı altında tutulmuş, onlar da halklar arasında eşit ve adil olmayan zora dayalı ilişkileri kabullenmeye zorlanmıştır.

Bugüne kadar köle-efendi ilişkisi Kürt ve Türk halklarına zorbaca dayatıldı. Bugün de bu zorbalık halkların iradesine rağmen sürdürülüyor.

Çünkü, Türkiye'de demokrasi yoktur!

Bu günlerde, bu konularda aralanan kapı, atılan adımlar olumlu işaretler verse de yetmiyor. Devlet korosunda bu işaretler nedeniyle çatlak sesler duyuluyor.

Parti liderleri, ilerici geçinen bir çok yazar-gözetmen, yılların şartlandırılmışlığı içinde tedirgin durumdadılar.

Çatlak ses çıkaranlara, tedirgin olanlara buradan seslenmek istiyorum. Yanıştasınız. Rahat olun, herkesin sizin gibi insan olduğunu kabul edin yeter.

Çağın gelişmelerine ön yargısız bakın. Baskı zulüm ve sömürüye dayalı hiç bir düzen uzun süre ayakta tutunamıyor. Artık bu gerçeği görün ve

kabul edin. Dünya'daki gelişmeler de böyle, hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Türkiye'de de böyle olacaktır.

Bu yüce topluluk karşısında Birleşmiş Milletler'e ve üye devletlere de seslenmek istiyorum.

- Kürtlerin yaşadığı tüm parçalarda Kürt Halkının yürüttüğü mücadele ve onun haklı istemlerine sessiz kalınmamalıdır.

- Çeşitli platformlarında da önerildiği üzere, en kısa zamanda Birleşmiş Milletler kapsamında bir Kürt Konferansı toplanmalıdır. Özellikle Irak'da savaşan Kürt Halkına Kızılay ve Kızılhaç çerçevesinde gerekli gıda ve tıbbi yardım yapılmalıdır. Biz bu konuda üstümüze düşeni eksiksiz yerine getirmeye hazırız ve kararlıyız.

Dostlarım,

Bütün yasaklamalara rağmen, onca baskıya, zulme, soykırıma rağmen, Halepçe katliamına rağmen NEWROZ bayramı canlı şekilde kutlanarak bu günlere gelindi. Bugün de hep birlikte daha coşuklu, daha kararlı ve daha kitlesel olarak NEWROZ'u görkemli bir şekilde kutluyor, demokrasi güçlerinin dayanışmasını ören örnekleri çoğaltarak yarınlara umutla uzanıyoruz.

Bahar mevsiminin başladığı bu dönemde halkımız arasında canlı bir şekilde kutlanan NEWROZ, bitip tükenmez bir geleceğe olan inancın yeni ürünlerini veriyor. Yok olmak istemeyen bir halkın yaşama azmi, sevinci, büyük bir geleceği kucaklayan mücadelesi karşısında her türlü zorba güç yenilecek, insan hakları, özgürlük ve demokrasi için mücadele verenler muzaffer olacaktır.

HEP BARIŞA; HEP DEMOKRASİYE; HEP ÖZGÜRLÜĞE ilerlerken NEWROZ ateşiyle tutuşan mücadelemizi, halklarımızın bayramlarının yasaklanmadığı özgürlük şölenlerinde başları dik olarak elle tutuşup halay çektiği günler için yükseltiyoruz.

Selam olsun halkların kardeşliği insanların eşitliği için mücadele verenlere.....

Selam olsun, insanlık onuru işkenceyi yenecek diyerek direnenlere.....

Selam olsun, sömürü, baskı ve zulme karşı duranlara.....

Selam olsun, NEWROZ ateşini yüceltenlere.....
HEP birlikte NEWROZ ateşini yüceltelim.....

Newroz ÷lkede olduğu gibi Almanya'da da ořkuylla kutlandı:

15 BİN KİŞİ MÜNİH, BERLİN ve KÖLN'de BULUŐARAK KÜRDİSTAN HALKININ MÜCADELESİNİ SELAMLADI

Resul ADİGÜZEL

Dilan Folklor Ekibi Köln gecesinde

**Newroz e, Newroz e
Sibhine Newroz e
Maçek bide mın yar
Cejna te piroz e**

(Cigerxwin)

Mamoste Cigerxwin, Newroz'u politik içeriği, ulusal karakterinin

yanısıra yukardaki dizelerle de tanımlıyor. Sanırız Cigerxwin bu tanımlamayla Newroz'un özgür ve demokratik bir ÷lkede kutlanıő biçimini anlatmaya çalışmış.

Son yıllarda Kürdistan'da esen bahar rüzgarları özgür ve demokratik bir ÷lkede Newroz'u bir halk

őenlięi gibi kutlamanın uzak olmadığının habercisi.. Bu yıl tam da öyle oldu.

Irak Kürdistanı'ndan peőmergenin silah sesleri ve Habur'a dikiilen Kürt bayrağı, Türkiye Kürdistanı'nda kitlesel ve ořkulu insan seli, yakılan ateşler, çekilen go-

vendler ve zılgıtlar bu devranın böyle sürüp gitmeyeceğini gösteriyor. Artık durgun olan hava açmış, uyuyan derya uyanmıştır. Aydınlık ve güzel günlere yönelim içindedir.

nan bahar müjdelendir. Onbinlerce afiş, onbinlerce bildiri kısa bir sürede yerlerine ulaşmıştır. Ardından davul ve zurnanın sesi Newroz'u, Kürt Baharını duyurur el aleme.

dan binlerce insan, birbirlerine sarılıyor, hal hatır soruyor, Newroz'u kutluyorlar.

Ve 17.55'te gong çalmaya başlıyor. Saat tam 18.00'de KOMKAR Genel Başkanı **Mehmet Şahin**'in

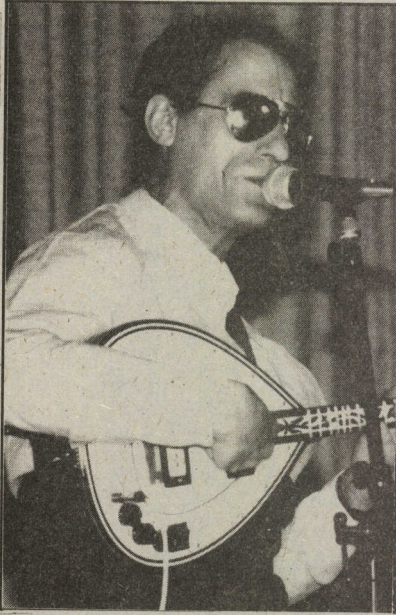
Köln gecesinden bir görüntü

Almanya'ya ya da bahar gelir, çiçekler açar, tomurcuklar kabuklarını çatlatmak için sabırsızlanırlar. Ancak Kürdistan'da bahar bir başkadır, başka bir anlam taşır. Kürdistan'da baharı yaşayanlar, baharın anlamını içlerinde taşıyanlar, Almanya'nın baharına ayrı bir anlam kazandırmak için uğraş içinde olurlar.

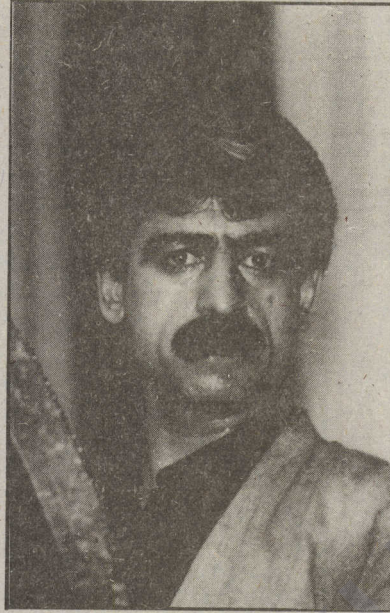
Sonbahar gelip çatığında, ağaçlar dünyalarına küsüp yapraklarını döktüklerinde baharın hazırlığı Almanya'da. Programlar oluşturulur, yavaş yavaş başlanır hazırlığa. Derken Ocak ayı gelip çatığında tüm hazırlıklar kaba hatlarıyla bitmiş, yüzlerce, binlerce insan, bal vermek için çiçekten çiçeğe konan arı misali yarış içindedir. Ev-ev, mahalle-mahalle dolaşılır, kapiya daya-

Bu yıl da böyle oldu Almanya'da. Önce Mart'ın ikisinde Münih'e uğrandı. İki bin insanın dayanışma duyguları, çöşkusu binlerce kilometre uzaklıktaki Kürdistan'a ulaştırıldı. Münih'te alınan moral destekle Mart'ın 16'sında Berlin'e geçildi. Yine ikibin insan ayakta Irak Kürdistanı'nda, ülkeyi Saddam'ın kanlı çizmelerinden temizleyen yiğit peşmergeleri, Türkiye Kürdistanı'nda yeniden tırmanışa geçen kitle eylemlerini selamlıyor. Çoşku giderek kabarıyor, kitle oldukça sabırsız, sonucu belirleyecek adımın beklentisi içinde.. Derken Mart'ın 23'ün de onbini aşkın bir kitle Köln Spor Sarayı'nda buluşuyor. Rengarenk giysileriyle Kürt kadınları, şal û şapıklı erkekler, çocuğu yaşlısıya Kürdistan'ın her parçasın-

kitleyi selamlamasıyla başlıyor ayd-i Kürdi. Konuşmasında yeni bir başlangıcın habercisi olan ye öbek öbek, dalga dalga sömürgecilerin tahtına bir sel gibi yönelen Türkiye Kürdistanı'ndaki onbinlere, yüzbinlere dayanışma selamları yolluyor, Kürdistan'da ve Türkiye'nin büyük kentlerinde yakılan newroz ateşlerini, çekilen govendleri, kurulan barikatları, sokağa dökülen yüzbinlerin şanlı direnişini müjdeliyor. Irak Kürdistanı halkımızın Saddam'ı dize getiren mücadelesini anlatıyor ve bu tarihi fırsatın kaçırılmaması gerektiğine değinerek, Federe bir Kürt Cumhuriyeti'nin şartlarının oluştuğunu vurguluyor. Ardından bir yanda **Kürdistan Marşı** ve Rızaliyê Reşid'in "Hezar Hezar sal û zeman" şiiri, diğer yanda sıkılı

Seid Gabari

Nasır Rezazi

Şivan Perwer

yumruklarla Kürdistan şehidleri anısına ayaktaki onbini aşkın insan. Derken sahneye, gelişigüzel yerleştirilmiş büyük bir bez parçası ve altında gizlenen 20 civarında ikinci nesilden genç kız ve erkek. Büyük çuha yavaş yavaş hareketlenir ve önce çiçekler, karlar görünür, ardından görkemli ulu bir dağ, Tujik gibi, Ağrı gibi göğe yönelir. Dağa Kürt bayrağı çekilir, Newroz ışınlarıyla çevreyi aydınlatır. **Gülên Kurda** selamlar böylelikle geceye katılan kitleyi.

Bir bayan ve bir erkekten oluşan sunucular **Cemşid Mar**'ın Deng Özel Sayı'sında da yayınlanan Newroz mitolojisini Kürtçe, Türkçe ve Almanca olarak üç dilden kısaca işler ve yerlerini 50-60 kişilik folklor ekibine verirler. Yetişkinler davul ve zurnanın eşliğinde geriye çekilir, Kürdistan çiçekleri çocuklarımıza sahneyi bırakırlar.

Ardından Kürdistan'ın kan ve gözyaşıyla yoğrulmuş tarihi işlenmeye başlanır. Ve etkisini yüzlerce yıl gösterecek olan kara yaranın başlangıcı, Kürdistan'ın Pers ve Osmanlı imparatorluklarınınca 1639'da Kasr-ı Şirin'de parçalanmasına değinilir. **Mehmet**

Paşa öncülüğündeki Rewanduz, 1840'taki **Bedirhan Bey Hareketi** ve 1880 **Şeyh Ubeydullah Direnişi** işlenir. Ve Kürdistan'ın dört düvele teslim edilmesine geçilir. Tüm bunlar işlenirken **Koma Hêvi** ve **Yılmaz Çelik**, Zazaki lehçesiyle direniş türküleri ve ezgilerle devreye girer; kitleyi Kürdistan'ın dostuna dost düşmanına asi yöresi Dersim'e götürürler.

Alişan Bey öncülüğündeki **Koçkiri**, **Şeyh Said Hareketi**, **İhsan Nuri Paşa** öncülüğündeki **Ağrı Direnişi** ve **Seyit Rıza** önderliğindeki **Dersim Ayaklanması** anlatılır. Talan, kıyım ve gözyaşı.. Modern Türk Cumhuriyeti'nin Kürtleri "medenileştirme" operasyonu işlenir böylelikle. Bir yanda ezgilerle yoğrulmuş fon müziği, bir yanda direniş önderlerinin resimlerinden oluşan slaytlar. Bir yanda sunucuların şiirlerle bezedikleri metinler ve bir yanda Gülên Kurda tiyatro ekibinin direnişleri sahnelemesi. Kah Şeyh Said'in Peşmergesi, kah Seyit Rıza'nın kendisi sahnededir. Kitlelerin bir sessizlik içinde tarihin derinliklerine dalmıştır. Metinlerin arasına yerleştirilen program girer zaman zaman devreye ve ne-

fes aldırır kitleye. Faşizme karşı, özgürlük ve demokrasi mücadelesi uğruna verdiği yiğitçe mücadeleden dolayı saldırıya uğrayan **Server Tanilli Hoca** dayanışma duygularını dile getirir ve "sizler, Kürt halkının bu haklı davasından vazgeçerseniz dahi, ben sonuna dek bu davayı sürdürürüm" sözleri kitleyi sarıyor. Dalga dalga bir hareketlenme gözleniyor. Ağzına kadar dolu olan dev spor salonu ayakta uşurluyor Server Hoca'yı. **Koma Dilan** müzik grubu kitleyi Bingöl yöresine götürüyor, gün yüzüne çıkmamış parçalarla büyüleyen insanları.

Sıra gecenin konuk konuşmacılarına gelmiştir. Önce Aşağı Saksonya Eyalet Hükümeti adına **Adalet Bakanı Heidi Alm-Merk** kitleleri selamlar, Kürt halkının haklı mücadelesiyle dayanışma içinde olduklarını vurgular. İzleyiciler alkış tufanıya karşılarlar söylenenleri. Peşinden **Irak Kürdistanı Cephesi Temsilcisi Tarık Akravi** Irak Kürdistanı'ndaki durumu anlatır, "Biji Kurdistan" sloganı ortalgı sarar.

Newroz'a gelen dayanışma mesajlarının listesinin verilmesiyle devam edilir. **Sosyalist Enternas-**

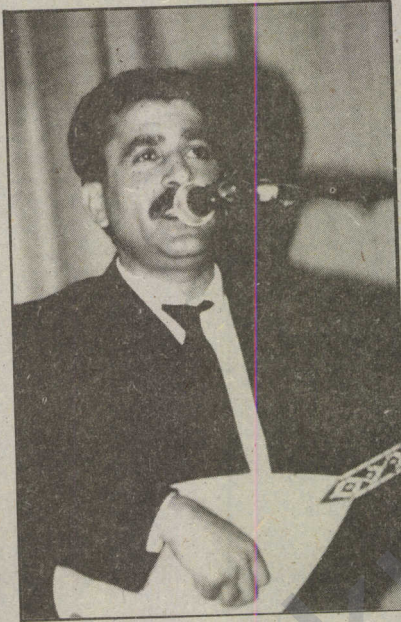
yonel Başkanı ve Alman Sosyal Demokrat Partisi Onur Başkanı **Willy Brandt**, PSKT-Türkiye-Kürdistanı Sosyalist Partisi Genel Sekreteri **Kemal Burkay**, Saarland Başbakanı **Oskar Lafontaine**, Niedersachsen Başbakanı **Gerhard Schröder**, Kuzeyren Westfalya İçişleri Bakanı **Herbert Schnoor**, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi Merkez Komitesi, Yeşiller Partisi Yönetim Kurulu, Demokratik Sosyalizm Partisi Başkanı **Gregor Gysi**, Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grubu Başkanı ve yüzlerce demokratik örgüt, parlamenter ve girişimin adları bir bir okunmaya başlanır. Her defasında salon alkış tufanına boğulur.

Server Tanilli

Kürdistan'dan ve Türkiye'den kavga içindekilerin gönderdikleri mesajlara geçilir. **HEP Merkez Yürütmesi'nden İbrahim Aksoy, İsmail Hakkı Önal** ve diğer yöneticilerin adları, HEP il ve ilçe teşkilatlarının gönderdikleri onlarca mesaj, Deng Dergisi bürolarının ve okuyucularının mesajları, Diyarbakır, Van, Ağrı ve Kürdistan'ın değişik il ve ilçelerinden gelen mesajlar peş peşe sıralanır. Ancak tümünü vermeyi sunucu da başa-

ramaz, zaman darlığından dolayı yarıda kesmek zorunda kalır.

Emekçi

Tüm bu kesimlerden KOMKAR'ın düzenlemiş olduğu Newroz gecesine gönderilen dayanışma mesajları, yapılan çalışmalara gösterilen ilgiyi ve bu çalışmanın sonucu kurulan ve Kürt halkının mücadelesine kanalize edilen ilişki ve dayanışmayı gösteriyor.

Davul ve zurnanın sesi, çekilen govendler nefes aldırıyor kitleye. Arada sunulan metnin peşisıra bu kez de **Emekçi** sahneye çıkıyor. Türkçe ve Kürtçe olarak hazırladığı programın sonuna geliyor. Ancak kitle bu kez de tempo tutarak alıkoyuyor sahnede Emekçi'yi. Özgürlük mahkumları hep bir ağızdan söyleniyor, karanlık olan salonu yakılan çakmakların ışığı aydınlatıyor, yıldızlar deliyor gecenin karanlığını.

Yıl 1946 ve varılır Mahabat'a. Kurulur **Kadı Muhammed** öncülüğünde Kürt Cumhuriyet'i. Boş durmayan Dehakların genç Kürt cumhuriyetini boğmak için giriştikleri çabalara değinilir ve **Kadı Muhammed'in** idam sehpasında söylediği son sözler yankılanır, içlerine işler insanların. 1990'a ge-

çilir. Kürt halkının yeni bir dönemin başlangıcı sayılacak kitle eylemle-

Yılmaz Çelik

rine değinilir. Nusaybin, Cizre, Diyarbakır.. ve diğerleri. On binlerin şanlı yürüyüşü ve yiğit Kürt kızı **Zekiye Alkan**'ın saygı duyulacak eylemi. Sahne'de Zekiye Alkan ve "Newroz ateşi daha gür olmalı" sözleriyle birlikte alev alan gövdesi. Sahne önünde Zekiye'nin büyük bir tablosu ve slayt perdesinde yeni resimleri.. Onbini aşkın kitle yastadır, mendiller kurutur yaşlı gözleri..

Said Gebari, "keşke bir gözüm olsaydı da göreydim seni Kürdistan" parçasıyla alır kitleyi Suriye ve Irak Kürdistanı'na götürür. Programını Kurmanci ve Sorani lehçeleriyle sürdürür, binlerce insan sahenin önündeki büyük meydanda, tribünlerde, boş buldukları alanlarda halaya dururlar. Programını noktalamak isteyen Said Gebari'ye kitle müdahale eder, gitmesini engeller, böylelikle bir iki parça daha dinlerler.

Sansür ve Sürgün kararnamaları anlatılır, Çankaya'da bir araya gelen Isparta'lı Sülü ve İsmet'in oğlu Erdal'la gerçekleştirilen ulusal zirve işlenir. Gulên Kurda bu kez de Kürdistan'da yaşanan

Gûlên Kurda Tiyatro grubu

olayları bir skeçle sahnelerler. Bu kanlı Saddam diktatörlüğünün Kuveyt'i işgali, Türkiye Kürdistanı'ndaki baskı ve zulüm izler.

Nasır Rezazi ve grubu girer sahneye. Hem Kurmanci ve hem de Sorani lehçeleriyle söylediği parçalarla tanıtır kendini kitleye. Kitle yine gövdedir. Binler kol kola halay çeker, omuz silker.

Gece programın beş saatlik bir bölümünü geride bırakmış, saat 24.00'e doğru yol alır. Körfez savaşı ve sınırın her iki yakasındaki uygulamalar işlenir ve sunucular salonda bulunan binlere "gelin, omuz omuza verelim, ülkemizin özgürlüğü için birliğimizi örüp mücadeleyi yükseltelim! Gelin, Kerkük, Süleymaniye ve Irak Kürdistanı'nın tamamında yiğitçe mücadele eden kardeşlerimizi yalnız bırakmayalım! Unutulmamalı ki, 30 milyonluk bir ulusun üzerindeki baskı ve zorbalık son bulmadan,

Kürt halkı özgür iradesiyle kendi kaderini belirlemeden, diğer sorunlar çözülsün bile Ortadoğu'da barış asla gerçekleşmeyecektir" diye seslenir ve halkımızın tanınmış ozanı **Şivan**'ı sahneye davet ederler. Salon yeniden alkış tufanına boğulur. Onbini aşkın kitle ayakta selamlar Şivan'ı. Ve Şivan başlar yavaştan.. Birbirinden güzel parçalar sunar ve govendin kurulmasını sağlar yeniden.

Böylelikle gelinmiştir 6 saatlik programın sonuna. Söylenen türküler, çekilen govendlerle gönülleri bir olmuştur Köln Spor Salonunu tika basa dolduran kitlenin. Tam bir Newroz coşkusu yaşandı. Kürdistan'dan, Türkiye'den on binlerin, yüzbinlerin yolladığı Newroz selamına, Münih, Berlin ve Köln'de biraraya gelen 15 bin insan dayanışmasını sundu.

Yüzlerce KOMKAR üyesinin ve

yurtsever insanımızın katkısıyla gerçekleşen bu dev kutlamalar, yurtdışında, gurbet ellerde mücadele edenlerin, halkımızın özgür ve insanca bir yaşam mücadelesine gösterdikleri ilgi ve dayanışmayı gösteriyor. Daha coşkulu, daha yiğinsal, daha görkemli ve Özgür ve Demokratik bir Kürdistan'da kutlanacak Newrozlara duyulan özlemlerle **TÜM GÜNLERİNİZ NEWROZ GİBİ OLSUN, AYDINLIK VE GÜZEL; NEWROZUNUZ KUTLU OLSUN!**

Not: Almanya'daki bu üç kutlamanın yanısıra İsviçre'nin Zürih kentinde KOMKAR-İsviçre, Fransa'nın Bordeaux kentinde KOMKAR-Fransa ve İngiltere'nin Londra kentinde ise KOMKAR-İngiltere'nin düzenlediği Newroz kutlamalarına yaklaşık 5 bin insan katıldı. Ayrıca önümüzdeki günlerde Almanya'nın Hamburg, Fransa'nın Paris ve Dijon kentlerinde de geceler yapılacak.

ULUSLARARASI P.E.N.'İN KÜRT ŞUBESİ'NİN ZORUNLU BİR AÇIKLAMASI

● Uluslararası bir örgüte eşit haklarla üye olmayı başaran ilk Kürt Ulusal Örgütü olarak, Kürt P.E.N. Merkezi (Navenda P.E.N. a Kurd), 8 Nisan 1988'de Cambridge'de yapılan konferansta delegelerin oybirliğiyle uluslararası P.E.N.'e üye oldu.

● Kürt P.E.N. Merkezi'nin Köln'de kurulmasına da aynı toplantıda karar verildi. P.E.N.'imizin kurulması için imza verenler ve üyeler yurdumuzun bütün parçalarından ve sürgündeki yazarlardandır. Haberleşme, ilişki kurma, bir araya gelebilme - bilinebileceği gibi - önemli sorunlardandır. Ayrıca, Kürt toplumunun tüm sorunlarının yükü de, kendi alanına yansdığı, kadanyla, (başka alanlardaki olumsuzluklar da tabii) Kürt P.E.N. Merkezi'nin sırtında yüküdür.

● Kürt P.E.N. Merkezi, Kürtlerin yaşadığı devletlerden birindeki kurtarılmış bir bölgede kurulmuş olsaydı bile, zorluklar bugünkü düzeye yakın olurdu.

● Yurt dışında en çok Kürt Federal Almanya'da yaşıyor ve bunların yurtlarıyla canlı bir ilişkileri var. Bu bakımdan yurt dışında önemli ülkelerden biri olan Federal Almanya'da Kürt P.E.N. Merkezi'nin varolma savaşımı ve çalışmalarını geliştirmesi oldukça önemli.

● Yurt dışında ama, yurtdındaki örgütlenmeyi (tüm parçaları, lehçeleri, alfabeleri) de kapsayan bir çalışma yürüten Kürt P.E.N. Merkezi'nin, yabancı bir ülkede, uluslararası bir örgüte üye olan ulusal bir Kürt örgütü olarak kurulması, bazı ek zorlukları ve büyük bir sorumluluğu gerektiriyor. (Türk P.E.N. Merkezi'nin kendi ülkesinde kurulabilmesi ve uluslararası P.E.N.'e üye olabilmesi için ne kadar zaman ve emek harcandığı biliniyor.)

● Federal Almanya'da tescil edilmiş, uluslararası bir örgüte üye, ulusal bir Kürt örgütü olarak, ülke yasalarına ters düşmeyen (hukuki ve mali alanlarda da) bir tüzöğe sahip olmak ve kamu yararı için çalışan bir örgüt statüsünde kabul edilmek kolay olmadı. 1988'den başlayarak, bir dizi yazışmadan, birçok bürokratik engelden sonra, ancak 1990 Ekiminde tüm işlemler tamamlanabildi. Kürt P.E.N. Merkezi artık, Köln'de, Uluslararası P.E.N.'in kamu yararına çalışan, tescil edilmiş, tüzel kişiliğe, geçici bir yönetim kuruluna ve organlara sahip bir şubesidir. Çalışma programının başında da, üyelerimizin, Uluslararası P.E.N.'in ve Federal Almanya'daki ilgili kurumların da bilgisinde "Kürt Yazarlarının Birinci Ulusal Kongresi"ni toplama maddesi duruyor.

● Kürt P.E.N.'i yurt dışında bir merkeze sahip olsa da, göçmen bir örgüt değildir. Hiç bir yeri ve yabancı kuruluşa, maddi - manevi, politik, ekonomik, kültürel ve düşünülebiyecek hiç bir anlamda bağlı değildir, Uluslararası P.E.N.'e üye olmanın, Kürt yazarının onurunu başta tutmanın, halkımızın canıyla ödemekte olduğu insanca yaşama kavgasının bize yüklediği derin sorumluluğun onur dolu bağımlılığı yanında.

● Kürt P.E.N. Merkezi politik bir örgüt değildir. Üyelerimiz politika yapabilirler ama, merkezimizi politik amaçlarına araç yapamazlar. Üyelerimizin çoğunluğu da bu anlayışta. Uluslararası P.E.N. içinde eşit haklara sahip bir üye olmanın kendisi önemli bir politik olgudur.

● Kürt P.E.N. Merkezi'nin, üye aidatları dışında hiç bir geliri yoktur. Maddi yardım sağlama konusunda kendini özellikle sınırlı tutuyor, titiz davranıyor. (Örneğin, Uluslararası P.E.N.'in düzenlediği toplantılara her delege, kayıt, yol, barınma, yiyecek giderlerini kendi ödeyerek katılıyor. P.E.N.'imizi bugüne dek bu koşullarda temsil ettik. Her toplantıda Kürt Kültürü için oldukça önemli kararlar alındı.)

● Geçtiğimiz aylarda, Stockholm'de birkaç kişi, Kürt P.E.N. Merkezi'nin adını kullanarak imza toplamış ve 9-15 Aralık 1990 tarihli Yeni Ülke Gazetesi'nde izlediğimiz bir haberde, Kürt P.E.N. Merkezi'nin İstanbul'da düzenlenen "Asya-Afrika Yazarlar Birliği Toplantısı"na çağrılmadığını ileri sürerek Türk yazarlarının tutumunu protesto etmişlerdi.

Bu kişiler, Sayın Aziz Çalışlar'ın verdiği haklı yanıtı, basın yoluyla değil, Kürt P.E.N. Merkezi'nden alabilirlerdi ve gayri ciddi bir duruma düşmezlerdi. Kürt P.E.N. Merkezi'nin bu protesto ile hiç bir ilgisi yoktur. Taşadığımız büyük sorumluluğa ve artık, kendisine Kürt aydınıyız diyen bazılarının uluslararası bir örgüte üye olan bir Kürt örgütüne karşı geleneksel sorumsuz tutumları bırakacakları düşüncesine dayanarak bir kez daha sesimizi çıkarmamayı ve tekzip etmemeyi yeğlemiştik.

● Aynı kişilerin, daha Kürt P.E.N. Merkezi'ne üye bile olmadan, onun adına, Stockholm'de 15-17 Mart 1991 tarihinde düzenlenen bir Uluslararası Kürt Toplantısı'nda, 15 dakikalık bir süre içinde, orada bulunan çok az sayıdaki kişileri -kimilerini de yanlış bilgilendirerek- bir toplantıya almaları ve ardından da Kürt P.E.N. Merkezi'ni Stockholm'e adıklarını basına da duyurmaları, sözüm ona Kürt aydınının sorumluluğu için önemli bir örnektir. Ayrıca, orada bulunmamasına rağmen Hüseyin Erdem'in adının da kullanılması toplananların bazılarını ve kamuoyunu yanıltmak amacını gütmekten başka bir şey değildir.

● Sözü edilen kişiler, 15 Şubat 1991 tarihini taşıyan, 7 Mart 1991'de Stockholm'den postaya atılan ve Kürt P.E.N. Merkezi'ne 13 Mart 1991'de ulaşan bir mektupla, düzenledikleri hukuk dışı toplantıya çağrıda bulunuyorlar. (Emeğiyle geçinen, vatansız pasaportu taşıyan bir insanın 17 Mart toplantısı için vize alması olanaksızdır. Komplocu bir tutumla düzenlenen bu toplantıya katılmak zaten söz konusu değildir.)

● Kürt P.E.N. Merkezi sözü edilen toplantıdan önce, bu kişilerin verdiği adrese ve Stockholm'de elimizde faxı bulunan Kürt basınına bir açıklama ulaştırmış ve Uluslararası P.E.N.'in bir mektubunu da bu açıklamaya eklemiştir. Mektup aşağıdadır:

Sevgili Hüseyin Erdem,

1988 Cambridge Konferansı'nda merkezinizin "Dışardaki Kürt Yazarlarının P.E.N. Merkezi" olarak Uluslararası P.E.N.'e hoşgeldiğini ve geçen yıl, adının Madeira Kongremizde "Kürt P.E.N. Merkezi" biçiminde değiştirildiğini ve Kürt yazarlarının kabul edilmiş tek merkezi olduğunu ve sizin onun genel sekreteri olduğunuzu onaylamak için yazıyorum size. P.E.N.'e girmek isteyen herhangi bir Kürt yazarı size başvurmak zorundadır.

Merkezinizin genel kurulunun bu yaz Köln'de toplanacağını duymak sevindirdi beni. Bu önemli olay vesilesiyle en iyi dileklerimi iletirim size.

Saygılarımla,
Alexandre Blok
Uluslararası Sekreter

● Bu mektuba ve uyarılarımıza rağmen Uluslararası P.E.N.'i, Kürt P.E.N. Merkezini çiğnemeye yetlenmelerinin, düzenledikleri düzmece toplantının, orada bulunmadığı halde H. Erdem'in adını da kullanmalarının hesabını vermek, bu kişiler için pek kolay olmasa gerek.

Bu sorumsuz davranışı kamuoyunun vicdanına bırakıyoruz.
● Kürt P.E.N. Merkezi'nin kapısı tüm Kürt yazarlarına açıktır.
● Kürt P.E.N. Merkezi Köln'dedir. Yazışma adresimiz:

Postfach 100 785
D-5000 Köln 1

Saygılarımızla
Yönetim Kurulu Adına
Hüseyin Erdem

" KÜRT HALKI ÜZERİNDE UYGULANAN SOYKIRIM DURDURULSUN "

K. ŞERESİYAR

Körfez savaşı sonrası, özgürlük ve insanca bir yaşam talebi için Sömürgeci-faşist Baas diktatörlüğüne karşı bir bütün olarak ayağa kalkan ve giderek Irak Kürdistan'ını boydan boya saran bir halk ayaklanmasına dönüşen direnişle onurlu bir başkaldırı örneği veren Kürt halkı; bir kez daha soykırımla karşı karşıya. Silahlı Peşmerge güçlerinin saldırıları karşısında çaresiz kalan Saddam rejimi; Dünya Kamuoyu ve BM'nin yeterli duyarlılığı göstermemesini de fırsat bilerek; kadın, çocuk, yaşlı demeden halkımızı napalm, fosfor ve kimyasal silahlarla yok etmeye çalışıyor. Bu saldırılardan korunmaya çalışan savunmasız insanlar Türkiye ve İran devlet sınırlarına doğru yoğun bir şekilde göç etmeye başladılar. 3 milyonun üzerinde bir insan kitlesi yalınayak, aç ve perişan bir şekilde sınırlara yığılmış ve bunların büyük bir kısmı sınırdan içeri girmiş durumda.

Bu gelişmeler üzerine, hem Saddam'ın saldırıları karşısında dünya kamuoyunda gerekli duyarlılığı oluşturabilmek ve hem de Kürt sığınmacılara acil insani yardım sağlayabilmek amacıyla Türkiye ve Kürdistan'ın değişik yerlerinde çeşitli kampanyalar ve protesto eylemleri düzenleniyor. Bunun yanında Avrupa'nın çeşitli kentlerinde BM temsilcilikleri ve değişik ülkelerin konsoloslukları önünde protesto eylemleri de sürüyor.

HEP (Halkın Emek Partisi) Milletvekilleri Ahmet

TÜRK, M. Ali EREN ve eski Bayındırlık Bakanı Şerafettin ELÇİ ABD'nin Newyork kentindeki BM binası önünde üç günlük açlık grevine başladılar. Yine HEP Genel Sekreteri İbrahim AKSOY, Mardin Milletvekili Adnan EKMEN, Kars Milletvekili Mahmut ALINAK; ABD, Sovyetler Birliği ve Çin konsolosluklarına siyah çelenk bırakarak üç günlük açlık grevine başladıklarını duyurdular.

İHD İstanbul Şubesi sınır bölgesine yığılan Kürt sığınmacıların acil yardım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bir yardım kampanyası başlatma kararı aldı. Bu konuda İstanbul Valiliği nezdinde girişimde bulundu. Ayrıca İHD İstanbul Şubesi 06.04.1991 günü, Saddam Rejimini, onun bu tavrı karşısında sessiz kalan BM ve ABD önderliğindeki müttefik güçleri, kendi devlet sınırları içerisindeki Kürtlere baskı ve zulüm uygula-

yan TC yönetiminin iki yüzlü politikasını protesto etmek için Sirkeci Büyük Postane önünde 1000'in üzerinde bir kitlenin katılımıyla bir basın açıklaması yaptı. Ayrıca basın açıklamasıyla birlikte BM'ye bir protesto telgrafı çekildi.

Bunun yanında HEP Genel Merkezi'nin aldığı karar gereği HEP örgütlerinin bulunduğu tüm il ve ilçelerde bir yardım kampanyası başlatıldı.

Yine İstanbul'da değişik yurtsever çevreler ve Kürt Aydınlarının oluşturduğu KÜRT SOYKIRIMINI ÖNLEME KOMİTESİ kuruldu. A. Zeki OKÇUOĞLU (Avukat), Ümit FIRAT (Yayıncı), Hasan DENİZ (İşadamı), Hüseyin AYGÜL (İHD İst. Şb. Yk. Üyesi), Rıza ERDOĞAN (Özgür Halk Dergisi Yazı İşleri Müdürü), Salih BAL (Medya Güneşi Dergisi Yazı İşleri Müdürü), Hikmet ÇETİN (Deng Dergisi Sahibi)'nden oluşan komite; 05.04.1991 günü İstanbul Tabip Odası'nda yaptığı basın toplantısıyla varlığını kamuoyuna duyurdu. Bu komite de Kürt sığınmacıların acil ihtiyaçları için bir yardım kampanyası açtığını ve diğer kurum ve kuruluşların açtığı kampanyaları da desteklediğini bildirdi.

Kürdistan'da ise, ulusal bilincin en canlı örneklerini gösteren halkımız; Irak Kürdistanı'ndan gelen kardeşleriyle dayanışma örneklerini, ABD ve Müttefiklerine; SSCB, Çin ve BM'ye yönelik protestolarını yükseltiyor.

Kürt halkı Diyarbakır'da soykırma hayır dedi.

Diyarbakır'da; HEP, DYP, RP, SP, SHP, Bölge Barosu, Bölge Tabip Odası, İHD, TMMOB İl Koordinasyon Kurulu, Esnaf ve Sanatkarlar Derneği, Ziraat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, İnşa-

at Mühendisleri Odası, Mali Müşavirler Odası, TES-İŞ 1 No'lu Şube, Belediye İş Sendikası, Yol-İş Sendikası, Petrol-İş Sendikası, 11. Bölge Ecz. Odası, Müteahitler Birliği'nin katılımıyla oluşan platform, 04.04.1991 tarihinde yaptığı basın açıklamasında; "(...) Kuveyt petrollerini faşist Saddam'ın elinden geri alabilmek için Irak halklarını Saddam'ı devirmeye teşvik eden başta Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri Batılı ülkeler, işleri bitince bu halkları Saddam canavarı ile başbaşa bıraktılar.

Bundan yararlanan Saddam, kendi halklarına her türlü kitlesel kıyım silahları ile saldırmakta, açlığa, hastalığa ve ölüme mahkum etmekte, yenilginin intikamını kendi halklarından almaktadır.

Bu gün Kürt halkına yeni HALEPÇE'ler yaşatılmaktadır.

Ülkemizin siyasi yöneticilerine, insanlarına, insan haklarına duyarlı tüm dünya halklarına sesleniyoruz. Kuzey Irak'taki KATLİAM

DURDURULMALIDIR. Buna karşı sessiz kalanlar bunun vebali altından kalkamayacaklardır. (...)

(...) Kuzey Irak'taki yakınlarımız, akrabalarımız açtır, ilaçsızdır, doktorsuzdur. Bunlara gerekli yardım yapılmalıdır. Halkımız ve bizler bu konuda yardıma hazırız. Kurduğumuz platform bu görevi üstlenmiştir.

Akın akın Kuzey Irak'tan katliamdan kurtulup sınırları geçemeyenler iade edilmemeli, Türkiye'ye gelenlere tüm sınırlar açılmalıdır.(...)" diyerek; ilk aşamada ilaç ve gıda yardımı başlatılacağını, kamuoyunu daha duyarlı kılabilmek için Diyarbakır'da bir miting yapılacağını kamuoyuna duyurdu ve "En büyük yardım ve desteği cefakar halkımızdan" beklediklerini dile getirdiler.

Ayrıca bu platform, BM Genel Sekreteri şahsında; vahşet boyutlarındaki bu kitlesel kıyım ve insanlık suçuna sessizlikleriyle ortak olan başta ABD olmak üzere tüm müttefik güçleri ve Sovyetler Birliği'ni şiddetle ve nefretle kınayan bir metni imzaya açtı.

DIYARBAKIR'DA OLAYLI MİTİNG

Diyarbakır'da oluşturulan platform, 5 siyasi parti temsilcisinden oluşan bir Komite ile, petrol çıkarlarını güvenceye almak için Körfez'de askeri güç bulunduran başta ABD olmak üzere müttefik güçlerin sessiz ve seyirci kaldığı bir ortamda faşist Saddam diktatörlüğü tarafından Kuzey Irak'ta Kürt Halkına karşı sürdürülen vahşi soykırım uygulamalarını protesto etmek amacıyla, 7 Nisan Saat 14'te yapı-

mak üzere miting izni için Olağan Üstü Hal Bölge Valiliği'ne dilekçeyle başvurdu. Başvuru sonrası gerek Diyarbakır, gerekse çevre il ve ilçelerde yoğun olarak mitingin propagandası yapıldı. Ancak son güne kadar izin başvurusunu sürüncemede bırakan Valilik, son gün mitinge izin vermediğini bildirdi.

Kürt halkı sömürgecileri lanetledi.

Bu durumdan haberi olmayan ve üniversite sınavına girmek için çevre il ve ilçelerden gelen gençlerin de yoğun olarak katılımıyla yaklaşık 1500 kişiye ulaşan bir kitle Diyarbakır eski Belediye Binası önünde toplandı. Diyarbakır İHD üyesi Vedat AYDIN'ın yaptığı kısa bir konuşma sonrası saygı duruşunda bulunan kitlenin, Irak'taki Kürt soykırımını kınayan birkaç slogan attıktan sonra dağılmaya başladığı bir sırada, resmi ve sivil polisler ellerinde demir çubuklar ve kalın sopalarla kitleye saldırdılar. Bunun üzerine halk "BİJİ KURDISTAN", "BIMRE SADDAM", "BIMRE FAŞİZM", "KAHROLSUN FAŞİZM", "BIMRE KOLETİ-BİJİ AZADI", "KURDISTAN FAŞİZME MEZAR OLACAK" sloganlarıyla yürüyüşe geçti. Yüzlerce çevik kuvvetin de katılımıyla saldırılarını azgınlaştırarak yoğunlaştıran kolluk güçleri kitleyi dağıttı. Ancak daha sonra şehrin değişik yerlerinde yeniden biraraya gelen kitle "HALKLARA ÖZGÜRLÜK" sloganı atarak gösterilerini yaklaşık iki saat kadar sürdürdü. Olaylar sırasında kitlenin üzerine ateş açıldı. Olaylarda, biri kurşunla olmak üzere 70'den fazla insan yaralandı. Aralarında İHD İnsan Haklarını İzleme Komisyonu üyesi Vedat AYDIN, İHD YK. Üyesi Hikmet ATA, HEP Merkez İlçe Başkanı Hayri YILDIRIM, Şerif GÜNDÜZ, Ayhan AY, Ramazan ÇOBAN, Ahmet ŞAMAR, Haşmet AYÇİÇEK, Necat ERTAŞ, Azad BULUT'un da bulunduğu 200'den fazla insan gözaltına alındı. Yine olaylar sırasında polis, olayları görüntülemeye çalışan yerli ve yabancı basın mensuplarının kamera ve fotoğraf makinalarını zorla ellerinden aldı ve onları acımasızca tartakladı.

Olayın ertesi günü İHD Genel Yönetim Kurulu üyesi ve Diyarbakır Şubesi Başkanı Hatip DİCLE yaptığı basın açıklamasında; "(...) Her gün televizyon haber programlarında, sınırdaki vahşeti izleyip gerginleşen insanlarımızın, ulusal tepkilerini dünyaya haykırmaları onların en doğal hakkıdır. Olayın esas sorumlusu, insanlarımıza bu hakkı tanımayarak mitinge izin vermeyen devlet yetkilileridir. Halkın muhalefetini yasal ve demokratik yollardan göstermesine izin vermeyen anlayışlar, gerginliğin de asıl sorumlularıdır. Bu olayı şiddetle kınıyorum. (...)" diyerek, gözaltına alınanların derhal serbest bırakılmasını istedi.

Yine bu gelişmelerden sonra oluşturulan yardım komitesi 09.04.1991 günü yaptığı basın açıklamasında; 4-5 günlük faaliyetleri sonucu bu güne kadar 8 kamyon muhtelif gıda ve giyim eşyasını sınır bölgesine gönderdiklerini, değişik ülkelerden gelen, toplam 7 uçaktan indirilen 15 kamyonluk malzemenin Irak sınırına intikalinde görev yaptıklarını açıkladı.

Basın açıklamasında; Valilik tarafından "İHD'nin komiteden çıkarılması" koşuluyla komitenin çalışmasına izin verildiğini, tüm ısrarlara rağmen İHD'nin komiteye girmesinin sağlanamadığını, İHD'nin şekil olarak platformda yer almamasının kampanyanın amacına ulaşmasına varılarak, 07.04.1991 tarihinde mevcut kuruluşlara ilaveten; Belediyeden, Sağlık Müdürlüğü'nden, Müftülükten, Defterdaktıktan, Ticaret ve Sanayi Odası ve Ticaret Borsası'ndan üyelerin katılımıyla çalışmaların sürdürüldüğünü ve Diyarbakır'daki yardım kampanyasına en etkili şekilde katılımın sağlanmasını bekledikleri belirtildi.

Ayrıca yine TES-İŞ Sendikası 1 Nolu Şube Başkanı Ali ÖNCÜ ve TMMOB İl Koordinasyonu adına Refik KARAKOÇ'un imzasıyla yapılan bir ÇAĞRI metnini de

haberinin sonunda yayınlayarak okurlarımızın duyarlılığına sunuyoruz.

VAN

Irak Kürdistanı'ndaki soykırımdan kurtulabilmek için sınıra doğru yoğun bir insan akınının yaşandığı şu günlerde, Kürt Mültecilere yardım amacıyla HEP Van İl Yönetiminin önerisiyle Van Belediyesi'nde 04.04.1991 akşamı bir toplantı yapıldı. Toplantıya; Van Belediye Başkanı ve diğer yetkilileri, HEP, DYP, SHP, RP, Van Barosu Başkanı, İHD Van Şubesi, TMMOB Van İl Temsilcileri katıldı.

Toplantıda; görev alanların büyük çoğunluğunu HEP ve İHD üyelerinin oluşturduğu, Belediyenin denetim ve sorumluluğunda bir yardım komitesi kuruldu. Komite 05.04.1991 günü Belediye hoparlöründen bir duyuru yaparak yardım kampanyası başlattığını ilan etti. Halkın yoğun bir duyarlılık göstererek katıldığı kampanyanın ilk günü, giyecek, yiyecek ve ilaç yardımından oluşan 4 kamyon eşya büyük çoğunluğunu belediyenin kamyonlarının oluşturduğu araçlarla sınıra gönderildi. Ayrıca yurtsever işadamları da yaptıkları yardımları kendi kamyonlarıyla sınır bölgesine taşıyorlar. Şu ana kadar günde ortalama 2 kamyon yardım malzemesi mültecilerin bulunduğu bölgeye gönderiliyor.

Yardım faaliyetlerinin sürdüğü bu sırada, 06.04.1991 gecesi, Van'dan Hakkari'ye yardım taşıyan kamyonlarla birlikte 3 yurtsever, toplayabildikleri malzemeleri bir otomobile yükleyerek yola çıkıyorlar. Ancak Güzeldere mevkiinde virajı alamayan otomobil şarampole yuvarlanıyor. Kazada araçta bulunanlardan İzzet BOR (24) adlı yurtsever olay yerinde ölüyor. Ayrıca Sabahattin ve Sabah ABİ adlı yurtseverler yaralanıyorlar. Yaralıların durumlarının iyi olduğu bildiriliyor.

ÇAĞRI

İNSANLIK TARİHİNDE BENZERİ YAŞANMAMIŞ
BİR VAHŞETTEN DOLAYI ONBİNLERCE KÜRT
YAŞAMINI YİTİRDİ. YÜZBİNLERCE KÜRT İNSANI
ÖLÜMLE PENÇELEŞMEKTEDİR. BU DURUMA KAYITSIZ
KALAN HERKES TARİH KARŞISINDA SUÇLUDUR.
BU NEDENLE KENDİSİNE İNSANIM DİYEN HERKESE
SESLENİYORUZ. EN ACIMASIZ KOŞULLAR ALTINDA
YAŞAM MÜCADELESİ VEREN YÜZBİNLERCE İNSANA
ACİL GIDA - BATTANİYE - ÇADIR VE İLAÇ YARDIMI
YAPARAK İNSANİ SORUMLULUĞUMUZU YERİNE
GETİRELİM. İNSAN OLMANIN SINAVINDAN GEÇİYORUZ.

ALİ ÖNCÜ
TES-İŞ SENDİKASI 1 NOLU ŞB. BŞK.

REFİK KARAKOÇ
T.M.M.O.B. İL KOORDİNASYONU

YER : Eski Belediye Binası,

İlaç için ise : Dicle Sanat Tiyatrosu Yeri.

İNSANİ VE ULUSAL HAKLARINI İSTEYEN KÜRT HALKI KATLEDİLİYOR

- İnsanım diyen hiç bir kimse Irak Kürdistanı'ndaki katliama seyirci kalamaz.
- Kölelik zincirini kabul etmeyen halkımız kundaktaki bebeleriyle birlikte soykırımdan geçiriliyor.
- İnsanlık onurunu bir avuç petrole satanları tarih affetmeyecek.
- Bu uğursuz politikaların ve hain tuzakların hesabı mutlaka görülecektir.

Yurtsever halkımız,

Barış, demokrasi ve özgürlük güçleri,

İnsanlık aleminin onurlu insanları;

Kanlı Saddam Diktatörlüğü Kürt halkını topyekün ortadan kaldırmak istiyor. Irak Kürdistanı'nda tarihin en kanlı katliamlarından biri daha yaşanıyor. Halkımız, fosfor bombaları, sülfirik asit, kimyasal silahlar, tanklar, toplar, helikopterler ve Scud füzeleriyle kırımdan geçiriliyor. Bir damla suya hasret kalan halkımızın kanı oluk oluk akıyor. Dağlarımız, ovalarımız, kentlerimiz, köylerimiz, alev alev yanıyor.

Açlıktan ve hastalıktan inleyen bebelerimiz el-ayak altında çiğneniyor. Milyonlarca kadın, kız, yaşlı ve genç ölüyor, yaralanıyor, sakat kalıyor, açlıkla, susuzlukla ve hastalıkla cebelleşiyor.

Halkımız feryat içinde akın akın göç ediyor, kaçıyor; dağlara, sınırlara sığıyor. Her taraf ateş çemberi. Onların tepelerine dört bir yandan zulüm yaşıyor. Dünyanın gözü önünde cinayet işleniyor. Bir halk tarih sahnesinden silinmek isteniyor; kanlı Baas Rejimi'nin ve zalim diktatörün vahşeti dizginlerinden boşalmış, Kürdistan yakılıp yıkılıyor. Üstsüz, başsız, barıksız halkımız soğuk hava koşulları altında yaşama savaşı veriyor.

Kuveyt'i kurtarmak için ayağa kalkan müttefikler ve onların yandaşları, şimdi susuyor, zalim Saddam'ın Kürdistan'daki vahşetini sadece seyrediyorlar. Birleşmiş Milletler sağır sultandan da sağır. O, yüce ideallerini, insan haklarının savunuculuğunu, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkıyla ilgili onurlu ilkelerini ve üstün değerlerini sıra Kürtlere gelince bir kalemde defterden siliyor.

Kuveyt'i kurtarmak için barış, demokrasi ve özgürlük güvercini uçuranlar demek ki, bir avuç petrol için, çirkin çıkarları için savaşıyorlardı. Onların pis bir savaşın aktörleri olduğundan artık hiç kimsenin kuşkusu yoktur. Dünya bu çifte standardı, bu uğursuz politikaları, bu çirkin ikiyüzlülüğü daha iyi anlıyor ve nefretle izliyor.

Ortadoğu savaşı için ayağa kalkanlar dinleri-imanları olan petrol için kıyametleri koparıyorlardı. Onlar Ortadoğu'daki çıkarları için tanklarını, toplarını kuşanıp en modern silahlarıyla savaş zeminine daldılar.

Bu uğursuz politikaların ve zalim savaş kararlarının usta mimarları kirli çıkarları için dünyayı ayağa kaldırmadıklarını artık iddia edemezler.

Görünen köy kılavuz istemez. Eğer onlar insan hakları için, özgürlük ve demokrasi için, işgale ve ilhaka karşı durmak için savaştıklarını söylüyorlarsa, oyleyse şimdi Kürdistan'daki vahşi soykırıma karşı neden sessiz kalıyorlar?

Kürtlere bir kez daha saldıran yine aynı Saddam değil mi? Üstelik bu saldırı Kuveyt'in işgaline de benzemiyor; bu saldırı da Körfez krizinde kullanmaya cesaret edemediği kimyasal silahları kullanıyor. Scud füzeleriyle sivil halkı vuruyor. Üstelik halkımızın bu Scudları avlıyan Patriot füzeleri de yok. O, aç, çıplak, yoksul, silahsız, savunmasız, hastalıkla cebelleşerek dişiyile, tırnağıyla kendisini savunmaya çabalyor.

Kürt halkı ne bir başka halkı boyunduruk altında tutmak, ne başka bir ülkeyi işgal ve ilhak etmek için savaşıyor, ne de insan haklarını çiğniyor. O, ülkesinde özgür olmak, insani ve ulusal hakları için, asimilasyoncu yok etme politikalarına, soykırımlara karşı direniyor, onurlu bir mücadeleye veriyor. O faşist Baas rejiminin zorba yönetimine karşı Irak'ta demokrasi mücadelesi veren Arap ve Türkmenlerle sıkı bir dayanışma içinde omuz omuza savaşıyor.

Dünyayı avuçlarında tutmak isteyenler ise, Kürt halkının örgütlü inisiyatifini kırmak, mazlum halkımızın kendi ülkesinde, kendi iradesine ve özgücüne dayanık demokratik bir düzende ayakta durabilmesini önlemek için, onu ayrıca kolu-kanadı kırık olmaya mahkum etmek, yenik ve güçsüz Saddam rejimine bir anlık soluk aldırarak onu iç muhalefetin üstüne sürmek ve bir taşla iki kuş vurup arkasından da bu kanlı soykırımın sorumlusu olarak Saddam'ı dünya kamuoyunda tam olarak dize getirip, kendi planlarını Irak'ta ve bölgede adım adım örmek için halkımızı kırıp geçiren vahşeti kollarını bile kıpırdatmadan izliyor ve buna çanak tutuyorlar.

Bu vahşet devam ederken, Kürt halkı ağır saldırılarla imha edilirken ABD başkanı BUSH hala "Irak'ın içişlerine karışmayacaklarından" dem vuruyor. **Bu nasıl bir tarafsızlık! BM ve üye ülkeler bu tavira karşı hala duyar-sız!**

Bu koşullar altında "tarafsızlık ve içişlerine karışmamak" gibi haksız gerekçeler, katliamlara ve soykırımlara göz yummak değil midir?

Bu tür tutumlar ve uğursuz politikalar insan haklarının hangi kitabında ve hangi uluslararası sözleşmede yazılıdır. Bu tür politikalar Birleşmiş Milletler'in vicdanına ve onun yüksek değer biçilen ilkelerine sığıyor mu?

Partimiz **PSKT** bu tür ikiyüzlü politikaları dünya kamuoyunun vicdanına seslenerek mahkum eder,

Dünyamızda kendi devleti olmayan Kürtlerin her şeye rağmen insan haklarını, insanlık değerlerini ve barış, demokrasi, özgürlük ideallerini yükseklerde tutarak direneceğini; barış, demokrasi ve özgürlük güçleriyle en sıkı dayanışmalarını öreerek yürüyeceğini; yurtsever halkımızın bütün çilelere rağmen özgürlük mücadelesinde muzaffer olacağını dosta, düşmana bir kez daha hatırlatır,

Kürt halkının tüm halklar gibi özgür ve barış içinde yaşamak istediğini vurgular,
Sömürgecilerin hamiliğe soyunan politikalarını teşhir eder, kölelik zincirlerini kabul etmeyeceğimizi kararlılıkla bir kez daha yüksek sesle haykırır,

Uluslararası topluluk, dünya barış ve demokrasi güçlerini göreve çağırır,

Kürt halkının özlem ve isteklerine ve onun taleplerine sessiz kalınmamasını hatırlatarak;

Uluslararası prensiplerin çiğnendiğini işaret eder ve bu prensiplerin Kürt halkı için işletilmediğini haykırır,

Bölgede adil ve kalıcı bir barışın sağlanabilmesi için Kürdistan sorununun çözümünün kaçınılmaz olduğunu bir kez daha vurgular, Ortadoğu Barış Konferansı'nın bir an önce toplanarak, Kürdistan ve Filistin sorunlarına çözüm bulunmasını, bu konferansta halkların kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkına saygı göstermenin temel bir ilke olarak kabul edilmesini ve Kürt halkının meşru temsilcilerinin bu konferansın gündemini görüşmek için toplanan masada yerlerini almasını talep eder,

Bölgenin tüm kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlardan arındırılmasını, asker ve konvansiyonel silah indirimi-ne gidilmesini, barışın, demokrasinin ve özgürlüğün güvencesi sayar,

Ülkemiz Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin talan edilmesini protesto eder, kendi servetlerimizden ve özkaynaklarımızdan yararlanma hakkımızı dile getirir, tüm zenginliklerimizin ve doğamızın tahribine karşı önlem alınmasını ısrarla belirtir.

Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi (PSKT) yurtsever halkımızın onurlu, vicdan sahibi ve dindar insanların, tüm devrimcilerin, ilericilerin ve demokratların halkımızın bu çileli günlerindeki acılarını büyük bir özveriyle paylaşacağına olan inancını bir kez daha dile getirerek, zorbalardan ve eli kanlı saldırganların zulmü altında özgürlük için direnen halkımızla dayanışmalarını yükseltmelerini seslendirir,

Açlık ve hastalıkla pençeleşen bebeler için, yaşlıların, gençlerin, kadın, kız, çoluk çocuk herkesin çırpınına omuz vermek için, bebeler sütün ve mama, bir halkın kış koşulları altında soğukta, açlık, susuzluk, ilaçsızlık içinde ve bir de bombalar altında topyekün imha edilmesine karşı durmamız için seferber olmayı ve tüm olanaklarımızla güçlerimizi birleştirip, el-ele vererek onlarla dayanışma arzumuzu yükseltmemizi önemle ifade eder,

Partimiz **PSKT** Irak'a demokrasi, Kürdistan'a özgürlük ve bölgedeki demokratikleşme hareketlerine destek olunması için insan hakları savunucularına, bütün onurlu ve iyi insanlara, tüm devrimcilere, demokratlara ve ilericilere güçlerini birleştirmek için çağrıda bulunur,

Tüm barışsever, özgürlük ve demokrasi güçlerinin, demokratik kuruluşların Kürt halkıyla dayanışmak için yoğun çabalar içinde olacağına olan inancını belirtir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve üye ülkeleri acilen göreve çağırır, Irak'taki Saddam Hüseyin Rejimi'ni nefretle kınar ve lanetler.

KAHROLSUN ZORBALAR VE KATİLLER!

YAŞASIN KÜRT HALKININ ATEŞ ÇEMBERİNDEKİ DİRENİŞİ!

YAŞASIN MAZLUM HALKIMIZIN DOSTLARI!

YAŞASIN ÖZGÜRLÜK!!

**Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi
(PSKT)**

ŞEMDİNLİ VE ÇUKURCA NOTLARI

• Muhabirlerimizden Şemsettin GÜRBÜZ, Baas diktatörlüğünün kanlı soykırımından korunabilmek amacıyla yerlerini terk eden ve sınıra yığılan yüzbinlerce Kürdün yaşadığı insanlık trajedisini yerinde görmek için; Hakkari bölgesinde, sınırın her iki tarafında incelemeler yaptı. Muhabirimizin izlenimlerini ve sığınmacılarla yaptığı röportajları okuyucularımıza sunuyoruz.

DENG

Sömürgeci-faşist Irak yönetiminin, yıllardır Irak Kürdistanı'nda uygulamakta olduğu jenosid politikası zihinleri durduracak düzeylere ulaştı. Halepçe manzaraları zihinlerden henüz silinmemişken, tüm dünyanın gözleri önünde, Kürt halkına karşı yeni soykırım biçimleri acımasızca uygulanıyor. Bugün faşist Baas yönetiminin Güney Kürdistan'da uygulamakta olduğu soykırımdan kaçan yüzbinlerce kadın, çocuk ve yaşlıdan oluşan Kürt insanları, tek çareyi Kürdistan'ın diğer parçalarına sığınmakta bulmuş durumda.

"Türkiye - Irak sınırında" bir insanlık dramıdır yaşanan. Sömürgeci güçlerce çizilmiş suni sınırlara döşenmiş mayınların, Kürdistan'ın bir parçasından diğer bir parçasına geçmek isteyen Kürt insanların ayakları altında patlaması sonucu yaşamını yitiren ve yaralanan yüzlercesi, doğum yapan kadınlar, açlıktan ve soğuktan can çekişen, ölen çocuklar; aç, susuz, üstbaş açık, yalın ayak yaşama savaşı veren insanlar... Hakkari'nin Çukurca ilçesinin Destan (Üzümlü) köyünde gördüğümüz manzara dünya insanlığının yüzkarasıdır.

5.4.1991 Günü Şemdinli:

Sömürgeci-faşist Baas yönetiminden kaçarak Türkiye Kürdistanı'na sığınmak zorunda kalmış olan insanların 15.000 kadarı Şemdinli sınırına dayanmıştı. Aç, yorgun, uykusuz bir şekilde "kurtuluş" umuduyla sınırı geçmeyi bekleyen bu insanlardan ancak 3000'i bu tarafa alınmıştı. Bu 3000 insanın bin kadarı Sivas ve civarına gönderilmiş, 300 kadarı Şemdinli civarında kurulmuş olan çadır kampa yerleştirilmiş, geriye kalanlarını ise Şemdinli halkı onar-yirmişer gruplar halinde evlerine yerleştirmişlerdi. Yardımın doğru dürüst ulaşamadığı sınır bölge-

sinde halen onbinlerce insan bekletilmekteydi. Doğanın tüm olumsuz koşullarına karşı; direnen, yaşama savaşı veren bu insanlardan, yenik düşüp yaşamını yitirenlerin sayısı yüzlerceydi.

Foto DENG

Şemdinli'ye sığınanların büyük çoğunluğunun Türkmen olduklarını gördüm. Aralarında az sayıda Kürt ve Ermeni bulunmaktaydı. Sınırdaki bekletilenlerin çoğunluğu ise Kürtlerden oluşmaktaydı.

Saat 16 sıralarında daha önce Türkiye'ye sığınmış olan Iraklı mülteci heyeti ANKARA'dan geldi. Irak'ta yaşamakta olan Türkmenlerden olduğunu söyleyen mülteci heyeti adına bir kişi Şemdinli jandarma karakolunun önünde kurulan hopperlörlerden Şemdinli halkına ve mültecilere yönelik bir konuşma yaptı. Konuşmasını Türkçe yapan mülteci, Şemdinli halkına teşekkür ederek şöyle dedi: "Öyle sanıyorduk ki kimse Iraklı mültecilere yardım etmiyor, gelip gördük ki her Şemdinlili evine 10 ila 20 mülteci almış, onlara sahip çıkmış. Şemdinli'ye borçluyuz."

Şemdinli'ye geçmeyi başarmış 31 kişilik "Saidé İsmail" ailesinin durumu içler acısıydı. Eyüp Üniversitesi (Erbil) Hukuk Fakültesi Dekanı olduğunu söyleyen Prof. Dr. Sait İsmail ile bir röportaj yaptık.

DENG: Irak'taki son durum ve kaçanlar hakkında bilgi verir misiniz?

Prof. Dr. Saidé İSMAIL: Saddam çok kan döktü. Çocuk, kadın, yaşlı demeden halka karşı katliama girişti. Genelde Kürtlere yöneldi. Çok sayıda Kürt, Türkmen, Şii öldü. Kısmen ölen Araplar da oldu. Binlerce insan öldü. Saddam Kuveyt yenilgisinden sonra uçaklarla, helikopterlerle, füzelerle, tank ve toparla, bombalarla kent ve köylerle saldırdı. Sadece Kerehezir (Bahıye)'de 1500 insan katletti. Bu katliamda yaşlı, kadın, çocuk ayırımı yapmadı.

Hewlér (Erbil)'i aldıktan sonra faşist Baasçılar Erbil hastahanesindeki tüm doktorları kurşuna dizdiler. Binlerce günahsız insanı öldürdüler. Peşmergeleri tedavi ettikleri gerekçesiyle tüm doktorları öldürdüler. Kerkük'te ise 100.000 genci rehin tuttular. Benim ailemden 14 genç esir düştü. Kardeşim ve çocukları ise halen sınır bölgesinde yaşam savaşı veriyorlar. Daha önce peşmergelerin eline geçen tüm kent ve kasabaları kaspı kavurdular.

DENG: Peşmergelerin son durumu nedir? Bu konuda birşey biliyor musunuz?

Prof. Dr. Saidé İsmail:

Evet biliyorum. Peşmergeler kaçmadı, onlar savaşıyorlar ve durumları da iyidir. Mesela Kerkük ve Erbil kentleri sürekli el değiştiriyor. Bazan peşmergelerin, bazan da karşı güçlerin eline geçiyor. Saddam'ın yanında Ürdünlüler, Yemenliler, İranlı halkın mücahitleri ve Filistinliler de Kürtlere karşı savaşıyor. Acı olan da budur. Bunlar Irak'ın iç işlerine karışıyorlar, uluslararası yasaları ihlal ediyorlar ve kimse bunu görmüyor.

DENG: Irak'ın sonu ne olacak? Dünyanın tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kamuoyuna ileteceğiniz bir mesajınız var mı?

Prof. Dr. Saidé İsmail: Tüm dünyaya sesleniyorum: Irak Kürdistanı'ndaki sorun, yani Irak Kürtlerinin sorunu insan hakları ve özgürlükleri sorunudur. Irak için gerçek bir demokrasi, insan hak ve özgürlüklerinin eksiksiz uygulanmasını istiyoruz. Artık herkes bu gerçeği görmelidir. İnsanlık suçu işleyen bu zorbaya karşı insanlık sesini yükseltmelidir.

Dünya Saddam'ı tanımıyor mu? Bir hiç için, evet bir hiç için bunca kan döktü. Onca genç öldürttü. George Bush, Saddam'a kan emici Hitler diyordu. Saddam Kuveyt'ten çıktuktan sonra temize mi çıktı? Şimdi ona destek oluyorlar, bu ikiyüzlülüktür, insanlık suçuna ortak olmaktadır.

Bakin biz evimizi, işimizi, her şeyimizi bırakıp Sad-

dam'ın zulmünden kaçtık. Buralara geldik. Bunca acıya katlandık, katlanıyoruz. Dünya niye bunu görmüyor.

Aslında Saddam sadece kötü bir insan değil, o aynı zamanda kötü bir askerdir de. Bir başkomutan olarak Irak yenilgisinin tek sorumlusudur. İran savaşında ve bu büyük yenilgiden sonra iyi bir asker olsaydı, intihar etmesi gerekirdi. Ancak yapmadı. Görüldüğü gibi, o bir koltukperesttir. Koltuk için Irak halklarına kan ağılatıyor. Dünya böyle bir diktatör görmemiştir.

Foto DENG

6.4.1991 Çukurca Destan (Üzümlü) Köyü:

Hakkari'nin Çukurca ilçesi Destan köyü mevkiinde gördüğüm tablo Prof. Dr. Saidé İsmail'in anlattıklarını gölgede bırakacak kadar karaydı. Günlerdir doğanın acımasız ağır koşullarıyla cebelleşen insanlarımızın dayanma güçleri büyük ölçüde kırılmış, hastalık, açlık ve yorgunluk hergün yüzlerce bebek ve yaralının ölümüne neden oluyordu.

Önceki günlerde yağın yağmur ve dağlardan eriyen karların yolları çamura ve bataklığa çevirmesi sonucu, Destan'a çıkan tek yol araçlarla kaplıydı. Bu insanlara ulaşmanın tek yolu dağlara tırmanarak yaya yürümektir. Nitekim Hakkari, Yüksekova, Çukurca ve çevre köylerden gelen yurtsever insanlarımız büyük bir felaketle karşı karşıya bulunan göçe zorlanmış Irak Kürdistanı halkımıza yardıma koşuyordu.

Türkiye Kürdistanı'nın her il, ilçe ve köyünde oluşturulan yardım komiteleri insanlarımıza yardım topluyor, gençlerimizin sırtlarına yardım malzemelerini vurup dağlara aşarak insanlarımızın yardımına koşuyorlar.

Benim de bir gazeteci değil de, daha çok yardımsever bir insan olarak katılımımla, sırtıma vurduğum ekme torbasiyla saatler süren bir dağ yolculuğundan sonra,

yüzbinlerce insanımızın aç ve sefil bir şekilde bekletildiği sınır bölgesine varıyoruz. Bitkinliğin, açlığın ve ölümün ürpertici bakışlarıyla karşılaşılıyor Destan'da. Soğuktan çatlamış esmer yüzler, kanayan yalınayaklar, yeni doğmuş bebeler, hamile kadınlar, katır sırtında taşınan yaşlılar, ölüme direnen hastalar, yaralılar...

Destan köyünden Zap nehrine kadar uzanan yaklaşık 20-25 Km.lik yol boyunca uzanan, çoğunluğu yaşlı ve çocuklardan oluşan 200.000'i aşkın insan, doğanın acımasız koşullarının yanısıra açlık ve hastalıkların pençesindeydi.

Sınır boylarında, rutubetli toprakların üzerine oturmuş ekme torbasına bakan, çoğunluğunu çocukların oluşturduğu 30 kadar insan kümesi içine girdim. Sırtımdaki ekme torbasını açıp onlara dağıttıktan sonra aile reisi olduğunu öğrendiğim Salihé Ahmed adındaki 70'lik dede ile söyleştim.

DENG: Nedir bu yaşadıkların? Çektiklerini anlatır mısın?

Salihé AHMED: Saddam diyor ki, Kürt halkı yok olsun, bizi yok etmek istiyorlar. Evlerimizi, barklarımızı, arazilerimizi yok ettiler. Biz de kendimizi kurtarmak için herşeyimizi bırakıp; kadın, erkek, çoluk-çocuk yollara koyulduk.

Baas'çılar bizim 160 hanelik köyümüzü yerle bir ettiler. Zaten üç yıldır bağ ve bahçelerimizi, ekinlerimizi tahrip ediyorlardı, ölü, yok olun diyorlardı. Camilerimizi bile soydular.

Bize saldıracaklarını biliyorduk. Köyden daha yeni çıkıyorduk. Bir de baktım ki evimizin ortasına Napalm bombası düştü ve ev yanıp kül oldu. Dahok'a da kimyasal atıldılar. Erbil'e de Napalm atıldılar. Orada da tutunamadık, mecbur kaldık, yoksa ne işimiz vardı? Zulümden kaçtık.

DENG: Peki Peşmergeler ne yapıyor şimdi? Onlar da kaçtılar mı?

Salihé AHMED: Peşmergeler kahramanca, aslanlar gibi savaşıyorlar. Ama ne yapsınlar. Dünyanın gözü kör olsun. Tüm dünya bize düşman, bizim fermanımızı çıkartmışlar.

DENG: Burada nasıl karşılandınız?

Salihé AHMED: Baas'çılar "Eğer giderseniz, T. Kürdistanı Kürtleri kafirdirler, onlar sizi kesecekler, yok edecekler" diyorlardı. Geldik ve hiç de öyle değil. Halkımızı

öldürmek yerine bizleri, bu kadar insanı yaşatmaya çalışıyorlar. Bize ekme veriyorlar. Elbise, ayakkabı, battaniye veriyorlar. Gelmeseydik kafir Baas'çılar hepimizi yok edeceklerdi. Halepçe'de olduğu gibi, bize de kimyasal atarlardı. Mecbur kaldık. Ama Saddam, 10 yıl savaşa 10 peşmergeyi öldüremez. O'nun gücü çoluk-çocuk, yaşlı, kadın, savunmasız insanlara yetiyor. O bir kafirdir.

İşte bu söylenenler Irak'ta olup bitenler hakkında bizlere önemli bilgiler vermekte. Saddam, Arap milliyetçiliği silahını Kuveyt'te kullandıysa da, bu silah pek etkili olmadı. Ancak bu silahını bugün Irak Kürdistanı'nda tüm çirkinliğiyle uygulamaktadır. Bugün Irak'ta Kürt halkının Ulusal Kurtuluş Mücadelesini boğmak için Saddam'ın yanında Ürdünlü, Yemenli, Filistinli ve İran'lı halkın mücahitleri de savaşmakta. Bu gerici şoven güçler Kürt halkına karşı tarihte eşi görülmemiş bir insanlık suçu işlemektedirler. İşte yukarıda tarif etmeye çalıştığım tablonun mucidi Saddam, yaratıcılarıysa gerici-faşist Arap milliyetçiliğidir. Bu tablo Kürt halkının, kanlı sömürgeci rejimlere karşı yürüttüğü soylu mücadelesinde, yıllardır ödediği bedellerin bir ifadesidir. Kürdistan tarihi soykırımlarla, kitlesel güçlerle doludur. Bugün yaşananlar soykırımın dışında başka birşey değildir. Bu durumların, olayların bir daha yaşanmaması ise Kürt halkının özgürlüğüne kavuşmasına bağlıdır.

Foto DENG

Böyle sürdükçe dünya hergün yeni bir Halepçe, yeni bir Güney Kürdistan trajedisine tanık olacaktır. Kürt Halkının Kendi Kaderini Tayin Hakkı tanınmadıkça Orta-doğu'ya ve Dünya'ya kalıcı bir barış ve demokrasi yerleşmeyecektir.

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

XIII

LI SÛKÊ

Roja şemiyê bû. Xezalê, ji kurê xwe Azad ra got:

—Ez dîjim sûkê, tu ji bî mînan ra were. Alikariya mînan bike.

Wi û diya xwe zembil û tûr girtin û çûn. Sûk ji mala wan ne dûr bû. Berê çûn dîkanekî ku tê da solan difroşin. Xezalê li solan nêri û bî cotek qondire qayil bû. Ji dîkandar pîrsî:

—Buhayê van çi ye?

—Hezar û du sed pangnot.

—Uff!.. Gelek buha ye.

—Ku dîxwazî yê erzana jî hene. Ka bînêre, got û cotek qondirê din nişan da.

—Ew bî çi ne?

—Neh sed pangnot in.

—Bî heft sedî nabe?

—Nabe. Jî heşt sed û pêncî kêmtir nafroşim.

Xezalê ew jî ne kirî û jî dîkanê derketin. Dîkandar bî dî wan destê xwe hejand û got:

—Lî sûkê bigerin, dibe ku hûn yê erzantir dibinin!

Ew li hin dîkanên din jî gerin, lê wekî gotina dîkandarê pêşîn bû. Sol li her derê buha bûn. Paşê dev jî sol kirinê berdan.

Lê tenê sol buha bûn? Hertîşt usa bû. Sûk bî mêl tije bû. Her texlit tîşt dîhat froşin. Cilê mîran, cilê jînan, tîştên xwarinê, listok û heta trampêlan.. Lê tu were bikire! Ew gori feqîran ne bûn.

Çavê Azad di kiras û pantolekî da ma. Paşê, dê jê ra kirasekî erzana û cotek gore kirî.

—Em bo tîştên xwarinê hatin û ketin mesrefê! Got diya wi.

Paşê çûn dîkanekî ku li wir tîştên xwarinê tînan froşin. Xezalê penirê Ruhayê nişan da û pîrsî:

—Ew penir bî çi ye?

—150 pangnot.

—Ewa jorin?

—90 pangnot.

—Jê kilokî bide. Hêk bî çi ne?

—Şeş pangnot.

—Pênc hew jî hêk dîxwazim.

Xezalê û Azad li wir kilok jî zeytûn, du kilo şekîr, kilok tiri, çar hew jî nan girtin û ew kirin zembilê û tûr, vegerin hatin mal.

Sûk	: Çarşı, pazar	Alikari kirin	: Yardım etmek
Şemi	: Cumartesi	Zembil	: Sepet
Kur	: Oğul	Jêrin	: Aşağıdaki
Alikar	: Yardımcı	Dû	: Arka, geri
Tûr	: Torba	Dest	: El
Dîkan	: Dükkan	Hejandin	: Sallamak
Dîkandar	: Dükkançı	Ditin	: Görmek
Berê	: Önce	Pêşin	: Önceki, ilk
Qayil bûn	: Beğenmek	Dev	: Ağız
Pîrsin	: Sormak	Berdan	: Bırakmak
Buha	: Fiyat, paha	Usa	: Öyle
Pangnot	: Lira	Mal	: Mal
Tiji	: Dolu	Çakêt	: Ceket
Cıl(kinc)	: Elbise	Xwestin	: İstemek
Sol	: Ayakkabı	Erzan	: Ucuz
Cot	: Çift	Gore	: Çorap
Mêr	: Erkek	Ketin	: Düşmek, girmek
Jin	: Kadın	Mesref	: Masraf
Listok	: Oyuncak	Ruha	: Urfa
Heta (heya)	: ... e kadar	Kilo	: Kilo
Trampêl	: Otomobil	Zeytûn	: Zeytin
Lê vegerandin	: Cevap vermek	Şekîr	: Şeker
Jorin	: Yukardaki	Xîstin	: Vurmak
Gor	: Göre	Dan	: Vermek
Kiras	: Gömlek	Bide	: Ver
Pantol	: Pantolon		(Dan'ın emir hali)
Texlit	: Çeşit	Bersiv	: Cevap
		Hew	: Tane

Kıyaslama sıfatı (Comperatif): tır

Mezin	: Büyük
Mezintir	: Daha büyük
Erzan	: Ucuz
Erzantir	: Daha ucuz
Kêm	: Az
Kêmtir	: Daha az
Bilind	: Yüksek
Bilidtir	: Daha yüksek

Tê da : Dî wê da

Dî wê dîkanê da tîştên xwarinê hebûn.
Tê da tîştên xwarinê hebûn.

Jê ra : Jî wi ra

Xezalê jî wi dîkandar ra got.
Xezalê jê ra got.

Bunun gibi: Lî wê: Lê
Bî wê: Pê

Örnek:

Mîn lî wî zarokî ne xîst
Mîn lê ne xîst
Ez bî wî ra çûm bajêr
Ez pê ra çûm bajêr

Özneye dönüşlü zamir- Xwe (kendi)

Ez dersa xwe dixwinim.

Dersa xwe: Dersimî

Bîçe hevalê xwe bibine.

Hevalê xwe: Arkadaşim

Xezalê, kurê xwe Azad ra got:

Kurê xwe Azad ra: Oglu Azad'a

Wî û diya xwe: O ve annesi..

Bînerê: Bak

Ka bînerê: Bak bakalim, bir bak...

Dev jê berdan: Peşini bırakmak, vazgeçmek

Paşê dev jî sol kirinê berdan

" " " " Jî wê "

" " " " jê "

Çav tê da man: Onda gözü kalmak, imrenmek

Çavê Azad dî kirasekî da ma.

" " " " dî wê " " da ma.

" " " " tê " " da ma.

Geçişli-geçişsiz fiiller

Geçişli fiil, öznesinin yaptığı iş başkasına geçen, başkasını etkileyen fiildir. Diğer bir deyişle, nesnesi olan fiildir.

Örnek:

Mîn av vexwar: Ben su içtim.

Burada özne ben, fiil içmek, nesne ise su'dur. İçmek fiili ile su (nesne) etkilenmiştir.

Geçişsiz fiil ise, başkasını etkilemeyen, diğer bir deyişle nesnesi olmayan fiildir.

Örnek:

Çûk difire: Kuş uçar.

"Burada öznenin (kuş) yaptığı iş (uçmak) başkasına geçmemektir. (R.N)" (Dr. K. Ali Bedirxan, Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer, Özgürlük Yolu Yayınları, S. 50)

Geçişli fiillerin dili geçmiş zamanı:

1- Basit geçişli fiiller

Örnek kırın:

Mîn kır Me kır

Te kır We kır

Wi, wê kır Wan kır Olumsuzu: Mîn ne kır....

Mazi zamanlarının olumsuzluk edatı (ne) dir.

Xwarin	Mîn xwar	Me xwar
	Te xwar	We xwar
	Wi, wê xwar	Wan xwar

Olumsuzu: Mîn ne xwar

Gotin	Mîn got	Me got
	Te got	We got
	Wi, wê got	Wan got

Olumsuzu: Mîn ne got

Görüldüğü gibi geçişli basit fiillerin dili geçmiş zamanında fiil kökü takı almaz.

Bunun gibi:

Kirin	: Mîn kırî (kök: kırî), te kırî, wan kırî
Frotin	: Mîn frot, te, wi, wê, me we, wan frot
Nêrin	: Mîn, te wi, wê, me we, wan nêri
Pîrsin	: " " " " " " " " pîrsî
Xwastin	: " " " " " " " " xwast
Hejandin	: " " " " " " " " hejand
Berdan	: " " " " " " " " berda
Dan	: " " " " " " " " da
Girtin	: " " " " " " " " girt

Bu gruba giren diğer bazı fiiller:

Anin	: Ani	Tîrsandin	: Tîrsand
Avêtin	: Avêt	Hejmartin	: Hejmart
Kuştin	: Kuşt	Bijartin	: Bijart
Qedandin	: Qedand	Gıvaştin	: Gıvaşt
Çinin	: Çini	Çêrandin	: Çêrand
Pêçan	: Pêça	Helandin	: Heland
Zanin	: Zani	Kışandin	: Kışand
Nivisin	: Nivisi	Nivisandin	: Nivisand
Parastin	: Parast	Dotin	: Dot
		Birin	: Bir

2) Basit geçişli fiillerle yapılan bileşik fiillerde de kural aynıdır.

Kırin	: Kır	Vekirin	: Vekır
Anin	: Ani	Deranin	: Derani
Dest pê kırin	: Dest pê kır		
Hez kırin	: Hez kır		

Geçişsiz fiillerde dili geçmiş zaman

Kökün son harfi sesli ise

Kökün son harfi sessiz ise

Çûn - kök: çû

Hatın-kök: hat

Ez çûm m

Ez hatim im

Tu çûyi yi

Tu hati i

Ew çû -

Ew hat -

Em çûn n

Em hatin in

Hûn çûn n

Hûn hatin in

Ew çûn n

Ew hatin in

Basit geçişsiz fiillerle yapılan bileşik fiillerde kural aynıdır.

Örnek:

Derketin:	Em derketin
Ez derketim	Hûn derketin
Tu derketi	ew derketim
Ew derke	

Geçişsiz basit fiillerden diğer örnekler:

Razan : Ez razam, tu razayî, ew raza, em razan...

Rabûn : Ez rabûm, tu rabûyî...

Bûn : Ez bûm, tu bûyî...

Keun : Ez ketim, tu ketî...

Görüldüğü gibi geçişsiz fiillerin mazi zamanlarında 1. grup zamirler, geçişli fiillerin mazi zamanlarında ise 2. grup zamirler kullanılıyor.

Alikari kırım

Azad alikariya diya xwe kır.
Tu alikariya hevalê xwe bıke.

Pê qayil bûn

—Tu bî vi çakêti qayil bûyi?
—Na ew teng e.
—Ka lî vi binêre, ev gora te ye?
—Belê, ez pê qayil bûm.

Ez bî vi qayil bûm.

Ez pê qayil bûm.

Pîrs, bersiv û lê vegerandin

Dersdar ji Elo pîrsi:

—Hiv û stêrik lî ku ne?

Elo bersiva wi da:

—Lî êzmin in.

Xezalê ji dîkandar pîrsi:

—Ev cotê qondirê bî çî ne?

Dîkandar lê vegerand:

—Hezar û du sed pangnot in.

Jêrin -jorin

Jêr - Jêrin (aşığıdaki)

Jor - Jorin (yukardaki)

Zêr (altın) -zêrin (altından)

Ziv (gümüş) -Zivin (gümüşten)

Bersiva pîrsên jêrin bîdîn:

1) Xezal û kurê xwe kingê (kîjan rojê) çûn sûkê?

2) Ewana, jî mal çî girtin û çûn?

- 3) Çima Azad tevi diya xwe çû? Diya wi jê ra çî got?
- 4) Sûk jî mala wan dûr e yan nêzik e?
- 5) Ew berê çûn kîjan dîkanê?
- 6) Xezalê jî dîkandar ra çî got?
- 7) Dîkandar çawa lê vegerand?
- 8) Ew cotê qondirê erzan bû, yan buha bû?
- 9) Mêrê Xezalê çî kari dîke?
- 10) Buhayi, bo karker û sermiyandaran yek e? Çima?
- 11) Xezalê cotê qondirê kiri, yan ne kiri?
- 12) Dî -sûkê da çî tîn frofîn?
- 13) Azad bî çî qayil bû?
- 14) Diya wi jê ra çî kiri?
- 15) Lî dîkana xwarinê Xezalê çî kîrin?
- 16) Çima penirê Ruhayê ne kiri?
- 17) Hêk bî çî bûn?
- 18) Wan çend hew hêk kîrin?

Xezalê penir kiri.

Xezalê pênc hew hêk kîrin.

Azad sêvek xwar.

Azad du sêv xwarin.

Görüldüğü gibi nesne çoğul olunca, çoğul eki fiile yansır:

..... hêkek kiri

..... sêvek xwar

..... pênc hêk kîrin

..... du sêv xwarin.

- SÜRECEK -

KILAMA BENGİTİYE

BÊRIVANÊ

Bêrivanê, kubar-kubar xwe lî ba neke,
Cêrê xwe hilde, kaniya piştê mala me qest meneke,
Alikî cegera min sax maye, xirab neke.

Bêriyê, bêriya kîre, eze,
Şera serê Bêrivana min geveze,
Bêrivana min ketiye mîra ra,
Serê xwe grêda teze bî teze.

Tasa serê Bêrivana min bî zêrine,
Ezê dînerim minani cot kanine,
Dixum naxum, kerba dilê min naşkênine.

Bêrivanê, derda ser derda,
Hêşin dîke gîhayê hemû erda,
Cabekê bîhata, berdana jîmê bû edete.

Bêrivanê, derdê dilê min geleke,
Xwedê şîxulê xirab qebûl neke,
Heyfa min tê çav brûyê belek,
Ketiye destê kotiyê mîra xîlas nake.

Bêrivanê, hatiye nava mala, çerçiyê kale,
Ezê Bêrivanê hildim, herme bale,
Erê min pîrsiye, morî, mîrcanê bêrivana min lî bale,

Bêrivana min razaye, jî xew ranakim,
Ezê gazi qiz û bûkê dora mala mekîm,
Bîra mîsin, legana hildim,
Bîra avê destakim.

Bejna Bêrivana min si û si mînare,
Du roja çûme seri, du roja hatime xare,
Xwezla min ewi evdî hati,
Kewa mîna Bêrivanê mal cinare.

Bêrivana min, hatime mala weye,
Têda nayê dengê teye,
Min turê kambaxe, xîr û xirabeye.

Bêrivanê tariyê derê,
Were-ber çîrayê,
Etîmê sebra dilê min bê te nayê,
Heyfa min tê, qîza dayê, malê min hindîke,
Qelîne te dernayê.

Bêrivanê, ezê bostanekî dayimim jî kelema,
Payizê bayê Qersê lê hat,
Sextê lîxîst, tîşt tê nema,
Xwedê hevza dilê meriv bıke,
Jî qurî boxdanê qîzê, bûkê van adema.

Bêrivanê, dilê min tevinga baran û berfa,
Bêrivana min ber dêrî sekîniye,
Kotiyê mîranê lê dixwe guran û gefa.

Ezê Bêrivanê birevinim,
Bîbime Batîma wêran,
Ezê sefinêkim,
Reyîsi xame, tu were me dernexe tu terefa.

Bêrivanê, dilê min jî te maye,
Teyê koti mîra ra zêber daye,
Malê te dînyalîkêra peneseye,
Çîcke kilê Sîphanê çavê belekra qe nemaye.

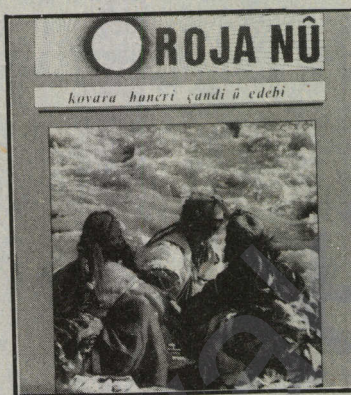
Bêrivana min sekîniye ser tevnê,
Bejn zîrav, mêzer kevnê,
Şevê nivê şevê ez evdalê xwedê tême xewnê.

GEŞBÛNA HUNER Û ÇANDA KURDAN

• A. Koçer

Dı dirokê da hember hemû asimilasyon, zordesti û qedexeyan, gelê Kurd ji aliyê çand û hunermendiyê gelek berhemên hêja afirandiyê. Dijminên me ji her tım xwestiye ewana ji ortê hiline, ev şer iro ji her berdewam e. Ji ber ku zmanê Kurdi hatiye qedexe kirin, çanda me ji aliyê zargotinê va pêşta çûye, her wext dewlemendiya xwe parastiyê. Her usa ji pir neqş û nigârên baş afirandiyê, bî xelkê cinaran va dı vê babetê da ji pır dan û standın kiriye.

Qewımandın û bûyerên diroki û navçeyi li ser çand û hunermendiyê tesir dıke. Tıştên bûyi dı nav rûpelên pirtûkan, li devê dengbêj û qewlıkbêjan da bî xeml û sinetkariyeke taybeti jiyana xwe domandine. Lema nave-

roka pıraniya kılam, mesele û metelok û pirtûkan dı nav jiyana Kurdan da derketine. Qewımandın û bûyerên rasteqin bî usuleka sinetkari nişanê me didın. Bı gotinek din fantezi tê da kêman. Pır mixabın ku dı welatê me da, zargotına me hin nehatine berhev kirin. Bı mırına pır û kalan, dengbêj û qewlıkbêjan, ev heyiyên me ji ji holê wunda dıbin, an ji gelek lawaz dıbin. Yan ji xwendekarên ku li zaningehan dixwının, evana komi serhev dıkin; dıkine tırki û wek xebatek didine mamostên xwe. Bı taybeti Zaningeha Erzûrûmê da ev kar bî zanebûn ji aliyê mamostan dıspêrine xwendevanan.

Dı vê babetê da bî taybeti saziyên lêkolin çêkirinê ya Kurdan wek zaningeh, akademi, enstitû gelek kêman im. Çend hev li der welat hen in, imkanatên wana ji pır hindık in. Ji ber vê yekê xelk xwediyê çand û dewlemendiya me dıbe. Hin ji bî menê bendê avê çêkirinê, wek Hesenkêf, dix-

wazın wunda bıkin. Yê henin dışkênın, talan dıkın, hin ji raste rast lê xwedi derdikevin.

Lê belê diji hemû neheqi û zordestiyan çand û hunermendiya Kurdan pêşta dıçe, bejn davêje. Em li jêr çend helbestvan û edibên Kurdan ên kevn dıvısın. Çawa tê zanin, geşbûna iro li ser bingehên van zanayên mezin û bî qedir bılınd bûye. Ji şair û edibên Kurdan heri kevn **ELI HERIRI** ye. Dı sedsala X'an da, Şemzınan, li gundê Herir hatiye dınyayê. **Mele Ehmedê BATÊ** ku "Mewlûda Kurmanci" û "Zembilfroş" nıvısıye, dı sala

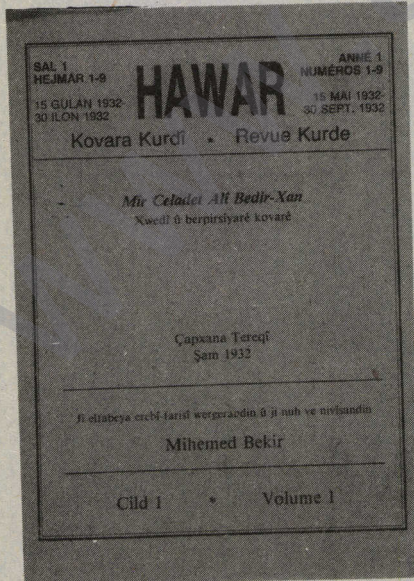
melayê cıziri

DİWAN

Weşanên Roja Nû

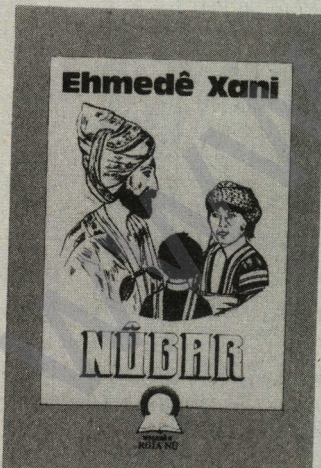
1417-1491 da jiyaye. **Feqiyê TEYRAN** ji diji axa û began bî qelem û gotınan va şer kiriye. **Melayê CIZIRI** diwaneke baş afirandiyê. **Ehmedê XANI** pirtûka nemır "Mem û Zin", "Nûbar" û "Eqida İmanê" nıvısıye, şagırtan gıhandiyê.

Kurd wextê Meşrûtiyet li İmparatoriya Osmanıyan ilan dıbe, gelek rêxistin saz dıkın û rojna-

ma derdixin. Wan çaxan li Îran, Îraq û Sûriyê ji pir rojname û kovar çapdibin. Bî vi awayi çand û sinetkariya Kurdan ji aliyê nivîsandinê gawek pêş davêje, geş dibe. Dî bejndayin û bîlînbûna çanda Kurd bî derketina rojname û kovarên **HAWAR, ROJA NÛ, RONAHÎ û STÊR** va, ku ji aliyê **Celadet û Kamûran Bedîrxan'**-an hatiye weşandin, kete rêyek baş û çak. Ji ber ku ewana cara ewlin Kurdi bî tipê Latîni nivîsin, himê elfabeyê iro, ku em bikartînin, avêtin. Gelek efrandinên qedim ji wûnda bûyinê, xilas ki-

rîn, yên nû çapkîrîn.

Pîştî şerê cihanê ya duwemin heta sala 1980'an mêrxas û ronakbîrên Kurd gelek cehd kîrîn.

Bî hejmar hindîk, bî emîr kîn be ji rojname û kovar derxistin.

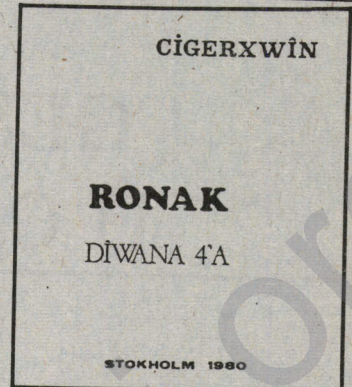
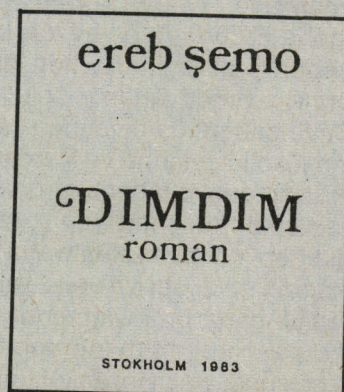
Bî taybetî pey sala 1974'an di vi wari da li Tîrkiyê gavên gelek pêş hatin avêtin. (Cara pêşin bî zmanê Kurdi rojnama **Roja Welat** hat weşandin.)

Bo nîmûne pirtûka Bazil Nikîtin "**Kürtler**", "**Şivanê Kurd**", "**Rêzîmanê Kurdi**", "**Memê Alan**", "**Kulîkên Çiya**", "**Mem û Zîn**" û yên mayî çap bûn.

Pey 12 îlonê heta deh salan bî rasti bêdengiyek kete nav van xebatan. Lê nuha disa kar û xebatek ber bî çav tîn kîrîn. Bê guman gelê me tu caran wek di hemû waran, her usa ji di vê warê da xwe nedaye paş, her cehd kîriye û wê bike ji.

Li welat ji ber tengasi zulûm û tedayên giran, ev rewş dajo, lê belê li der welat rewşenbîr û

mêrxasên Kurd wek hemû waran di vê xebatê da ji gelek pêşta çûn. Em dikarin bêjin ku di diroka Kurdan da ewqas pêşta çûyîneke eyan me nedîtî bû.

Ez dixwazim cara pêşin bî kurti behsa van xebatan bikim. Gor taqet û imkanata, hêdi hêdi weşan û xebatên li derweyi welat tîn kîrîn, raxim ber çavên xwendevanan, wan afirandinên hêja va xwendevan û gelê xwe pê bîhesinim.

Van xebatana em dikarin uha ji hev veqetînin. Ku xwendevanên me hin baştir têbîghîjin.

1. Kovarên bî taybetî seba çand û hunermendiya Kurdan tîn weşandin an pîrani cih didine van meselan.

2. Pirtûkên zarokan.

3. Roman.

4. Pirtûkên helbestan.

PROF. QANATÊ KURDO

TARIXA EDEBYETA KURDÎ

I

5. Pirtûkên ji zîmanê biyaniyan wergerandina zîmanê Kurdi.
  6. Pirtûkên ji zîmanê Kurdi wergerandina zîmanê biyaniyan.
  7. Komkirina zargotina Kurdan.
  8. Pirtûkên karikatûran.
  9. Pirtûkê wênan (resiman)
  10. Ferhangên Kurdi û zîmanê biyaniyan.
  11. Diwan û pirtûkên kevn ya Kurdan.
  12. Dî kovar û rojnameyên Kurdan da rûpelên ji bo huner û çanda Kurdan, tiştên tene nivîsin.
- Nuha **ROJA NÛ** bîdî nasîn. Roja NÛ kovara huneri û çandi ye û li Swêdê tê çapkirin. Hejma-

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ

ra pêşin meha 11'an di sala 1978'an da weki rojnameyek siyasiyê çandi, bî zîmanê Kurdi û Tirkî 44 hejmar derketiye. Pey sala 1983'an bî şiklekê dinê, kovarek hunermendi, çandi û edebi, tenê bî zîmanê kurdi dest bî weşanê kir. Îro du meha carek

dertê. Bî kurti ji bo nasandina çand û hunermendiya Kurdan, seba nasandina pirtûk û hozanên mezî yê kevn, pêşî lê vekirina hunermendên nûgihîştî gelek xebat kiriye iro ji her dike. Xeber û behsên çandi ê Kurdan ji çar aliyên dinê dibin xwendevanên xwe pê agahdar kiriye. Ji numûneyên edebiyata cihanê raxistiye ber çavên xwendevanên xwe. Nuha li jêr navên pirtûkan, ku ji aliyê weşanxana Roja NÛ hatuyî çapkirinê, dinivîsim.

1. Ronak-Diwana 4'a (Cigerxwin)
- 2- Zend Avista-Diwana 5'a (Ci-

EREB ŞEMO

JİYANA BEXTEWAR

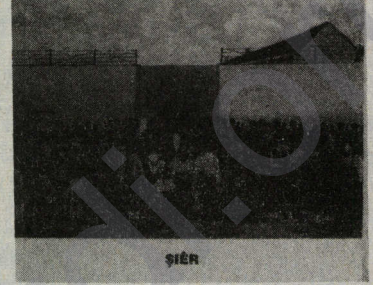
roman

gerxwin)

- 3- Şefeq-Diwana 6'a (cigerxwin)
- 4- Hêvi-Diwana 7'a (Cigerxwin)
- 5- Tarixa Kurdistan-I (Cigerxwin)
- 6- Tarixa Kurdistan-II (Cigerxwin).
- 7- Tarixa Edebyeta Kurdi I (Prof. Qanatê Kurdo).
- 8- Tarixa Edebyeta Kurdi II (Prof. Qanatê Kurdo).
- 9- Kîlam û Mîqamêd Cimaeta Kurda (Cemila Celil).
- 10- Zozan (Casimê Celil).
- 11- Dimdim (Ereb Şemo) roman.
- 12- Aliko û Baz (Baran) çirokê zarokan.
- 13- Kürdistan'da Eğitim Süreçleri (Rohat).

KEMAL BURKAY

azadi û jiyan

- 14- Li Ser Rêya Cigerxwin (Gundi), Helbest.
- 15- Şêx Sen'an (Feqiyê Teyran).
- 16- Em û Dijmîn (Seydayê Keleş), Helbest.
- 17- Daxwazname (Nami), Helbest.
- 18- Hatiratim (Vet. Dr. Nuri Dêrsimi).
- 19- Nûbar (Ehmedê Xani).
- 20- Mewlûd (Mela Ehmedê Batê).
- 21- Diwan (Melayê Cıziri).
- 22- Azadi û Jiyan (Kemal Burkay), Helbest
- 23- Şervanê Buçûk ê Vietnamê (Nguyen Than).
- 24- Dersên Zîmanê Kurdi, (Baran).
- 25- Folklorê Kurdi (Cigerxwin).
- 26- Siyabend û Xecê (Tosinê Reşit), Dîram-Piyes
- 27- Mem û Zîn (Eskerê Boyik), Dîram-Piyes
- 28- Disa Şer û Hesret Para Me Ket (Vazgal Bazidi), Helbest.
- 29- Jiyana Bextewar (Ereb Şemo), Roman.
- 30- Hopo (Ereb Şemo), Roman

Wan pirtûkana dikarin li ser navnişana jêrin peyda bikin.

ROJA NÛ

Gustavslundsvägen 168 A 1 tr.
161 36 Bromma / SWEDEN

ŞAIRÊ KURD MAM HEJAR ÇÛ DILOVANIYA XWE

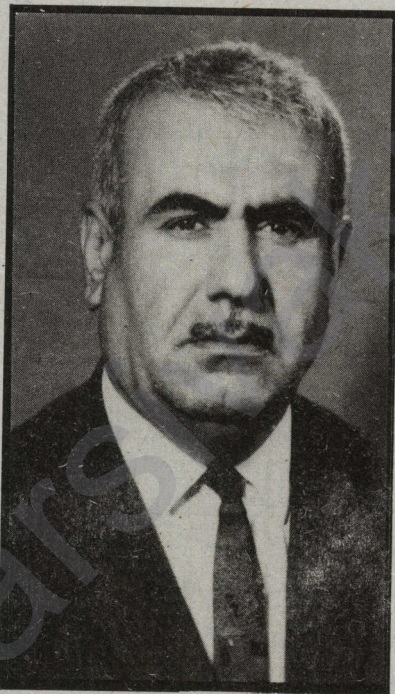
ŞINA MAM HEJAR

Kaleciwan

Mîn bî dilek xemgîn mîrîna Mam Hejar bîhist. Rewşenbîr û helbestvanê mezîn, têkoşer û şoreşgerê bawermend, mamosteyê me yê bî nav û nişan çûye dilovaniya heq. Ew jî weka dost û hevalan, bav û kalan negihîşte mîrazê xwe û wefatkîr.

Belê Mam Hejar'ê şoreşger, bîr û bawer, hêvî û gumana xwe qut nekîr û bê hêvî neçû. Wî tama azadiyê di 1946'an da hîlda. Dî damezirandîna Komara Mahabad da para wî hebû. Jî sala 1971'ê û heta roja mîrîna xwe bî serok Berzani û lawên wî ra dostî û hevaltiya xwe berdewam kîr. Jî sala 1970 heta 1974'an sê bajarê Kurdistanê Iraqê (Dihok, Erbil, Silêmani) bî gund û dorberê xwe va azad bûn. Dî bin hikmê zati (otonomî) da bûn. Mam Hejar jî lî wê heremê bû.

Mam Hejar ne tenê "tevahiya jiyana xwe dabû xîzmeta zman, edebiyat û çanda Kurdi." Wî, bî vê xebata giranbaha xîzmeta siyasi jî dîkîr û jî roja ewil ve bî Qazî Mehemed ra jî bî hevalê xwe Hemîn va dî KOMELA'yê da bûn. 1971 de lî Hacumranê, wexta ku lî ba Serok rawestandîbûn, wê demê endamê Komîta Merkezi ya

Mamoste Hejar

Partî Demokrata Kurdistanê Îranê bû. Hejar, sê şerên mezîn (wek 1946-47, 1974-75, 1987-88) û sê herîşandinên giran û dijwar dit. Mam Hejar şerkar bû. Şoreşger bû, wek pola bû. Emrê xwe, jiyana xwe lî Kerecê kuta kîr. Bî pêşmerga ra dest bî xebatê kîr û lî Kerecê lî cem pêşmerga çû heqîya xwe. Bê guman ew jî pêşmerge bû.

Hezar xweziyên mîn bî canê te Mam Hejar... Tu lî Kurdistanê heq bûyi. Lî Mahabadê hati veşartî. Lî gorîstana Mahabadê bûyi ciranê dost û hevalên xwe yê qe-dirbîlînd û hêja. Wek Qazî Mehemed Pêşawayê Mêrxas, wek Seyfî, Sedrî û hevalên dîn. Belkî Hemîn jî lî wî e. Gelo wê tu Evdîrehman Qasîm Lo bibîni, an na? Bêje: Îro roja diplomasiya te ye. Ciyê te gelek xwuya ye.

Belê Mam Hejar, tu lî axa welat, lî Mahabada şîrîn û rengîn razayî. Tîrba te wê jî welatperwer û şoreşgeran ra bibe ziyaretgah. Te dî dilê me da textê xwe daniye û cih girtiye. Dost û hevalên te, ne tenê lî gorîstana Mahabad in. Şehîdên bî gor û bê gor gîşt te dînasîn. Lî benda te ne, bîra te kîrîne.

Nemaze, Serokê me. Serokê bî nav û deng û diroki Mele Mîstefa yê rehmetî. Bê guman wî pîr bîra te kîriye. Hûn vêga lî cem hev in, ciyê we behîşt e û Xweda jî we razî ye.

Enstituya Kurdi ya Parisê dîbêje: "Mam hejar jî nexweşiya dîl wefatkîriye." Gelo Mam Hejar... ew dilê te yê nerm û bî şewat, çawa 71 sal dî binê nîrê bîndestiyê

Mamoste Hejar (milê rastê) lı gel hevalek xwe yê pêşmerge

û sitema dijminan a dijwar da xwe girt û ber xwe da. Ew dilê pak û paqij, ew dilê nerm û hênik, te çawa hevçend germ kır? Agırê Zerdeşt û Mezdiq ji weka dilê te geş ne bûye.

Mamosteyê dilovan, te lı ser pêt û gurriya dilê xwe yê paqij derdên Kurd û Kurdistanê pijand; bı wan xet û xêzên xwe yên gıranbiha pêşkêşî kal û cıwanên Kurd kır. Helbestên te, pirtûk û şiretên te, welatperweri û miletpareziya te, şop û rê û armanca me ye.

Bawer ım tê Xani bıbini. Şêx Ehmedê Xani, filozofê mezin. Bêje: "Lı dınyayê hin Kurd bındest ın." Gelo ew ji hê dı hikmeta Xwedê da ye, an çare bo me ditiye...? Koi, Cıziri, Batê, Heriri, Siyahpûş, Feqi, Selimê Hizani, Xelil Xeyaliyê Motki, Hemzayê Mıksi û Melayê Meşhur Seidê Kurdi wê bıbini. Jı kerema xwe Mirê Miran

Mir Celadet ziyaret ke. Rewşa welat je ra veke. Bêje Kurd bı meznayi û graniya te serwext bûne. Netewa Kurd, mınnetdarê te û malbata te ye. Heta hetayê netawa Kurd, xebata te û Kamıran Beg, jı bir nake. Hawara we vale neçû. Hawara Kurda roj bı roj dıciye û xurtır dıbe. Ronahi lı me kırıye naveroj. Bı taybeti Cigerxwin bıbine. Bı mın dı helbestan da hun hev tamam dıkın. Yek bı Sorani û yek bı Kurmanci. Pır sılavên germ û şoreşgeri bıghijine Qedrican, Ekrem û Qedri Beg, Nafiz û Nureddin Zaza. Derketiyê Dêrsimê Beytar Nuri, Hêşyar û hevalên dın.. Bêje wan: Dewle lı serê we, welat şıyar e; belê derdê me bêhtır xedar e. Derdê Helepçe gıran e, dijwar e...

Bêje şoreşger û pêşkeşên hemû hereketên Kurdistanê û tamamê şehidan ku yek dılopek wxina wa-

na lı wala neçûye û naçe.. Ezê bı gotineke diroki û bı zaravê Sorani gotara xwe dawı binım: "Xwedaparasti şteki çak e."

Bı kurti jiyana

Mamoste Hejar

Mam Hejar, 6.6.1921'an da lı Kurdistanê İranê, lı bajarê Mehabad'ê hatiye dınê. Navê wi yê esli **Evdirehman Şerefkendi** ye. Pey damezirandina Komara Mehabad'ê sala 1946'an, wek şairek milli hat naskırın.

Hım lı Kurdistanê İranê, hım ji lı Kurdistanê Iraqê deng û navê wi belav bû bû. Dı gel helbest û mıqalan, pır berhemên Mam Hejar hebûn. Jı wan hınek ev ın:

- Helekok (pirtûkek helbestan e û sala 1946'an da lı Tebrizê hatiye çapkırın.
- Şerefname (vegera zaravê Sorani).
- Mem û Zin (vegera zaravê Sorani).
- Ferhenga Kurdi-Kurdi (ev ferheng hım Kurdi, hım ji bı Farisi ye).
- Diwana Hejar bo Kurdistan.
- Çarinên Omer Hayyam (vegerandiye zmanê Kurdi).
- Diwana Mellayê Cıziri (vegerandiye zmanê Kurdi)
- Çar Berhemên Dr. Eli Şeriatı (verger jı Farisi).
- Qanûnê Tobê (tubbê) Ebû Sina (vegerandiye zmanê Farisi). Ebû Sina, İrani ye. Lê vê pirtûka xwe bı zmanê Erebi nivisiye. Pirtûk lı ser tıbbê ye û lı zaningehe Tehranê jı bo dersdayinê bı kar tê û heft cıld ın.)
- Biraninên xwe.
- Vergera Quranê bı zmanê Kurdi.

Helbest (Şiir)

İNAT İŞKENCECİLERİN SURATINA

Tutkunum
Bir dilim gökyüzüne
Bir serçenin özgürlüğüne
Ve
O gözlerin en güzeline
Yanyana uçmak istiyorum seninle
Adına *özgürlük* dediğim
O güzel geleceğe

Oysaki tutsak düştü bedenim
Cellatların pençesindeyim yine
Küfür akıyor salyalı ağızlardan
Ve işkence...
En alasından
Alnımın ortasında bir damla kan
Geleceğe inanç bendeki
Ve *özgürlük* tutkusu
Bir de sevda
Yürek dolusu
Neyin kavgasında işkenceci?
Böyle hırçın ve ürkek
Zavalıcık
O da insan hayret doğrusu!

Tutsak olsun bedenim ne çıkar
Düşlerim özgür ve asi

Bir türküdür tutturmuşum
Çağları aşıp gelen
Bir ezginin tınısı
İnceden bir ritm
İsyan makamı yüreğimin atışı
Dudaklarım paramparça neyleyim
Yumrukladı insan soyunun en orospusu
Dostumun kulağında çığlığım
Bir tilili gibi
Ve bir zılgıtın çağırısı
"Ki zava ki zava"
Tutsak paramparça ülkemin
Ürkekçi hecelenişi
İnat
İşkencecilerin çirkin suratlarına
İnat...
Çatladı sevdamin tomurcukları
Dışarda halaydalar bilirim
Spartaküs'ün
Kawe'nin çocukları

Mazhar KARA

* * *

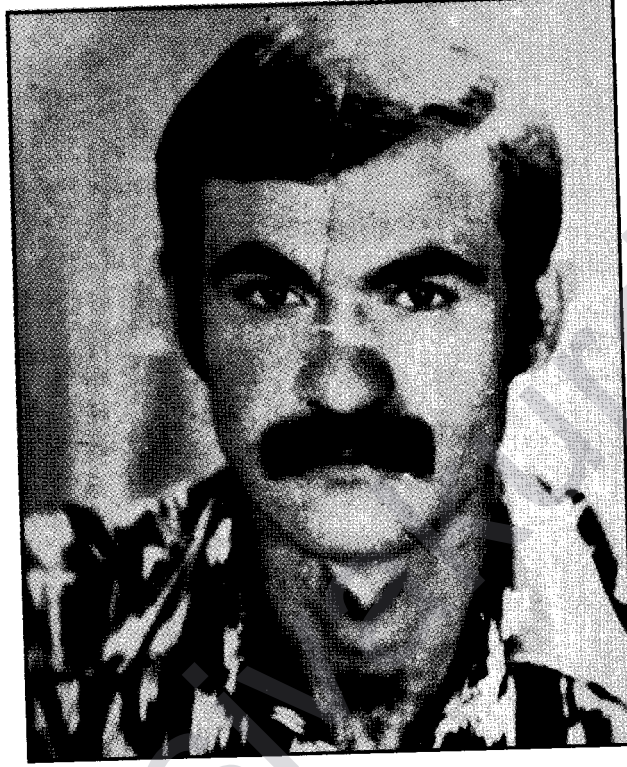
DEM

Kavgadır bir yanım,
Bir yanım muhbir yatağı
Silah pazarı,
Kadın satıcıları
Haraç yiyen, yol kesenler.
Tanıdık bir yüz gibidir ölüm,
Bir uçtan bir uca memleketimde;
Dem gelir
Buluşmak hasıl olur,
Kalleşlik sınırimda
Yalnızken
Ve sevdalı yurduma,
Dem gelir
Hesabı sorulur -biline-
Sevdadır iki gözüm
Uzundur,
Susuz belki
Ekmeksiz,
Sensiz..
Sevdadır

Paylaşabilmek yokluğu,
Ölümü bile
Son kertiğine kadar...
Türkülere yazılıdır adım,
Kitabelere,
Yontma taşlara.
Ayak seslerinde gizliyim atalarımın;
Zagros dağlarında,
Nemrut'ta, Cudi'de..
Soluduğum
Bu dağların havasıdır,
Yediğim bura ekmeği
Halkım buralıdır benim,
Ağu suyudur içtikleri
Elleri toprak kokar,
Namus
Ve bela
Ve
Kan tadındadır gülücükleri

N.Nabi CAN

ANISI MÜCADELEMİZE ÖNDER OLSUN

*Dî rû da şelpeyê baranê
Şewiti bî berf û sermayê
Ew pêşmergek bû
Bî kenê zarokan
Bî çavên tûj*

*Ew pêşmergek bû
Bo azadkirina dem û çaxan
Bî rûyeki ken çû mîrîné
Kîlamên xwe bîrîn
Bo azadkirina şabûné
Erd û avê, tûr û mûran*

MUSTAFA ÇAMLİBEL
(1959 - .....)

Kürdistan topraklarını kanıyla sulayan;
yeşeren her devrimci ve sosyalist filizde,
yanan her özgürlük ateşinde binlerce kez doğacak olan

ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇISI
MUSTAFA ÇAMLİBEL'i saygıyla anıyoruz.

Arkadaşları adına,
Namdar ÇAMLİBEL

HER DİLOPEK XWÎNA ŞEHİDÊN ME JI BO DOWEROJÊ DİYARİYEK E

31 MART KÜRDİSTAN ŞEHİTLER GÜNÜ

Diğer bütün halklar gibi, Kürt halkı da yaşamı seviyor. Kendi ülkesinde özgür yaşamak istiyor. Halkımız, özgür ve onurlu yaşamak için, savaşmak zorunda olduğunu biliyor ve savaşıyor. Özgürlüğe giden yolda binlerce şehit veriyor. Her ölümden binlerce yaşam yeşeriyor.

Evet; halkımız yüzyıllardır sürdürdüğü özgürlük mücadelesinde binlerce yiğit evladını yitirdi. Fazla uzağa gitmeye gerek yok. Şeyh Sait ve 49 arkadaşından başlayarak, Seyit Rıza ve Şahab Nuri gibi yüzlerce büyük Kürt önderi asıldı. Koçgiri'de, Zilan'da, Qelediz'de ve en son Halepçe'de onbinlerce insanımız şehitler kervanına katıldı.

Adı bilinsin bilinmesin, önder ya da nefer olsun bütün şehitlerimiz onurumuzdur. Başı göğe değen sadece onlardır. Ve en başta onlar saygıya layıktırlar. Yaşam ve özgürlük en başta onların eseridir. Bu nedenle bu KURUCU'larımız anılmanın yanı sıra hiç unutulmamalı. Bilincimize aydınlık, kavgamıza güç katmalı şehitlerimiz. Ve onları anmamız ciddi, şanlarına yaraşır olmalı.

Özgürlük için her gün savaşarak şehitlerimizi anıyoruz ve doğrusu da budur. Her şehidi veya şehitler grubunu ayrı ayrı anmak olanaksız ve pratik değil. Bu konuda da Kürdistan genelinde bir ortak ulusal tavır ve bilinç oluşturmamız. Bir şehitler günümüz olmalı. Kürdistan halkı bu günde bütün şehitlerini anmalı.

Bu konuda atılmış bir adım var. İran Kürdistan Demokrat Partisi (İ-KDP), ilk cumhuriyetimiz MEHABAT'ın kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Qadı Muhammed ve arkadaşlarının şehit edildikleri 31 Mart'ı Kürdistan Şehitler Günü olarak ilan etmiştir.

Biz de bu tavrı doğru buluyor ve olumlu bir tavır olarak değerlendiriyoruz. Tüm şehitlerin ortak bir günde, 31 Mart'ta anılmasının daha saygın ve isabetli olacağı açıktır. Tüm Kürdistan Ulusal Demokratik Güçlerini bu düşünce etrafında, bir ulusal gelenek yaratmak için çaba sarfetmeye çağırıyoruz.

Şehitlerimizi yaşatmanın yolu, onların, uğrunda şehit düştükleri idealler için savaşmaktan geçiyor.

ŞEHİTLERİMİZ MÜCADELEMİZDE YAŞAYACAK,

ONLAR KURULACAK KÜRDİSTAN'IN GERÇEK SAHİPLERİ OLACAK.